

**Национален план
за развитие
на биологичното земеделие
в България
в периода 2007–2013 г.**

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	5
1. Разбиране за биологично земеделие	5
2. Защо се изготвя Национален план за развитие на биологичното земеделие в България	5
ГЛАВА I. БИОЛОГИЧНОТО ПРОИЗВОДСТВО В БЪЛГАРИЯ	6
I.1. Контрол и сертификация и на биологичното производство в България	6
I.2. Сегашно състояние на биологичното земеделие в България.....	7
I.3. Преработка на земеделски продукти, произведени по биологичен начин.....	9
I.4. Търговия с биологични земеделски продукти и храни	9
I.5. Политическа, законова и финансова рамка на биологичното производство в България	11
I.5.1. Български стратегии, планове и програми, имащи отношение към биологичното земеделие	11
I.5.2. Законодателство на България по отношение на биологичното производство	12
I.5.3. Финансова рамка за биологично земеделие в България	13
I.6. Институции и организации в сферата на биологичното земеделие в България	14
ГЛАВА II: ВЪНШНА СРЕДА ЗА РАЗВИТИЕ НА БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ	16
II.1. Почвено-климатични условия в България.....	16
II.2. Земеделството като икономически сектор.....	16
II.3. Собственост на земята и структура на земеделските производители	17
II.4. Преработка на растителна и животинска продукция	17
II.5. Състояние на търговията със земеделски продукти и храни в България.....	17
II.5.1. Експорт на земеделска продукция	17
II.5.2. Вътрешен пазар на земеделски продукти и храни	18
II.5.3. Търговска мрежа	18
II.6. Финансиране в сферата на земеделието в България.....	19
II.7. Развитие и състояние на биологично земеделие в света.....	20
II.8. Международна рамка за развитие на биологичното земеделие	20
II.8.1. Международни организации и тяхната дейност	20
II.8.2. Международни стандарти и регламенти	21
II.9. Европейска рамка по отношение на биологичното земеделие	22
II.9.1. Политика на ЕС	22
II.9.2. Законодателство на ЕС	23
II.10. Пазарни възможности за развитие на биологичното земеделие	26
II.11. Генетично модифицирани организми.....	26
I. АНАЛИЗ НА СИЛНИТЕ И СЛАБИТЕ СТРАНИ, ВЪЗМОЖНОСТИТЕ И ЗАПЛАХИТЕ (SWOT)	27
II. ПРИОРИТИЗИРАНЕ НА ГРУПИТЕ СЛАБИ СТРАНИ	34
III. СТРАТЕГИЯ 2007–2013 г. И ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ	36
IV. СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА СТРАТЕГИЯТА И ПЛАНА	69
Приложение 1: Информация за сегашното състояние на биологичното земеделие в България и Света	71
ВЪВЕДЕНИЕ	71
1. Разбиране за биологично земеделие	71
2. Защо се изготвя Национален план за развитие на биологичното земеделие в България	72

ГЛАВА I. БИОЛОГИЧНОТО ПРОИЗВОДСТВО В БЪЛГАРИЯ.....	73
I.1. Контрол и сертификация на биологичното производство в България.....	73
I.2. Сегашно състояние на биологичното земеделие в България.....	75
I.3. Преработка на земеделски продукти, произведени по биологичен начин.....	79
I.4. Търговия с биологични земеделски продукти и храни	80
I.5. Политическа, законова и финансова рамка на биологичното производство в България	84
I.5.1. Български стратегии, планове и програми, имащи отношение към биологичното земеделие	84
I.5.2. Законодателство на България по отношение на биологичното производство	86
I.5.3. Финансова рамка за биологично земеделие в България	89
I.6. Институции и организации в сферата на биологичното земеделие в България	89
ГЛАВА II: ВЪНШНА СРЕДА ЗА РАЗВИТИЕ НА БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ.....	92
II.1. Почвено-климатични условия в България.....	92
II.2. Земеделието като икономически сектор.....	92
II.3. Собственост на земята и структура на земеделските производители	93
II.4. Преработка на растителна и животинска продукция	93
II.5. Състояние на търговията със земеделски продукти и храни в България.....	94
II.5.1. Експорт на земеделска продукция	94
II.5.2. Вътрешен пазар на земеделски продукти и храни	94
II.5.3. Търговска мрежа	95
II.6. Финансиране в сферата на земеделието в България.....	96
II.7. Развитие и състояние на биологично земеделие в света.....	96
II.8. Международна рамка за развитие на биологичното земеделие	97
II.8.1. Международни организации и тяхната дейност	97
II.8.2. Международни стандарти и регламенти	99
II.9. Европейска рамка по отношение на биологичното земеделие	101
II.9.1. Политика на ЕС	101
II.9.2. Законодателство на ЕС	103
II.10. Пазарни възможности за развитие на биологичното земеделие	108
II.11. Генетично модифицирани организми.....	108
Приложение 2: Списък на членовете на работната група.....	110

Съкращения

АМНСП	Агенция за насърчаване на малките и средните предприятия
БСА	Българска служба по акредитация
ГМ	Генетично модифицирана
ГМО	Генетично модифицирани организми
ДВСК	Държавен ветеринарно-санитарен контрол
ДФЗ	Държавен фонд „Земеделие“
ЕИО	Европейска икономическа общност
ЕС	Европейски съюз
ИЗР	Институт за защита на растенията
КТЗП	Комисия по търговия и защита на потребителите
МВнР	Министерство на външните работи
МЗ	Министерство на здравеопазването
МЗГ	Министерство на земеделието и горите
МИЕ	Министерство на икономиката и енергетиката
МО	Министерство на отбраната
МОН	Министерство на образованието и науката
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
МФ	Министерство на финансите
НАЕП	Национална агроекологична програма
НПО	Неправителствени организации
НПРЗСР	Национален план за развитие на земеделието и селските райони
НСИ	Национален статистически институт
НСОБР	Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие
НСРЗ	Национална служба за растителна защита
НССЗ	Национална служба за съвети в земеделието
НЦАН	Национален център за аграрни науки
ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ОСП	Обща селскостопанска политика
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
САПАРД	Специална предприсъединителна програма за развите на земеделието и селските райони
СЗО	Световна здравна организация
ФАО	Организация за прехрана и земеделие
ЦЕФТА	Централно европейско споразумение за свободна търговия
FAO	Организация за прехрана и земеделие
IFOAM	Международна федерация на движенията за биологично земеделие
IOAS	Международна организация за биологична акредитация
SOEL	Фондация за екология и земеделие
UNCTAD	Nations Conference on Trade and Development
WHO	Световна здравна организация

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият документ разглежда биологичното земеделие като система на специфично отглеждане на растения, животни, растителни и животински продукти, преработката им в биологични храни и реализацията им на пазара.

1. Разбиране за биологично земеделие

В света съществуват редица определения за биологично земеделие. Българският план за развитие на биологичното земеделие се разработва в съответствие с Европейския план за биологични храни и земеделие от 2004 г. и затова приема цитираното в него определение на „Кодекс Алиментариус“¹ на Организацията за прехрана и земеделие (ФАО) и Световната здравна организация (СЗО), според което биологично земеделие е *„цялостна система за управление на производството, която насърчава и укрепва устойчивостта на агроекосистемата, включително и биоразнообразието, биологичните цикли и почвената биологична дейност. Тя поставя акцент върху използването на практики за управление вместо входящи вложения извън стопанството, като взема под внимание факта, че регионалните условия изискват местно адаптирани системи. Това се изпълнява чрез използване, където е възможно, на агрономични, биологични и физикомеханични методи, като противовес на използването на синтетични материали, за изпълнение на определена функция в рамките на системата“*.

2. Защо се изготвя Национален план за развитие на биологичното земеделие в България

Едно от най-големите предизвикателства за България в процеса на икономическо реструктуриране е да се осигури баланс между достатъчното производство на хранителни продукти, увеличаване на заетостта и превантивното опазване на околната среда.

Биологичното земеделие и други интегрирани агроекологични дейности са конкретни практики, които пряко допринасят за устойчивото развитие на селските райони в България и страната като цяло. Те могат да доведат до стабилизиране на екосистемите, запазване и възстановяване на природните ресурси, развитие на селските райони и предотвратяване на процеса на изоставяне на земите. Установено е, че много малка част от земите в България са замърсени в миналото, а през последните 7–8 години не се установяват нови замърсявания. По-сериозен е проблемът с ерозията на почвите – процес, от който е засегната около три четвърти от територията на страната. Очакваното развитие на селскостопанското производство в резултат на прилагане на програмите и политиките на Европейския съюз (ЕС) в областта на селското стопанство може да доведе до интензифициране на производството, и съответно – до увреждане на почвите. Програма САПАРД на Европейската комисия и ползването на структурните фондове след присъединяването на страната към ЕС са шанс за развитие на биологично селскостопанско производство и прилагането на екологосъобразни земеделски практики, водещи до опазване на почвеното плодородие в страната и създаване на екологично чистите земеделски земи.

Биологичното земеделие води до стабилизиране на доходите на земеделските стопани чрез навлизане на нови, развиващи се пазари на качествени и здравословни хранителни продукти, което означава и намаляване на безработицата. Това се потвърждава и от заключенията на Европейския план за биологични храни и земеделие. България разполага с благоприятни възможности да заеме достойно място във все още незапълнената пазарна ниша на биологични продукти в ЕС и света.

В България първите стъпки за развитие на биологичното земеделие датират от шейсетте години на 20 век, но едва през последните 15 години се засилва интересът към този вид производство. В резултат на проведената през месец ноември 2003 г. в гр. Пловдив конференция на високо ниво „Шансовете на биологичното земеделие в разширения ЕС“, Министерството на земеделието и

¹ „Кодекс Алиментариус“ (Codex Alimentarius) – за повече информация виж Глава II.8.2.

горите (МЗГ) пое ангажимент да разработи Стратегия и Национален план за действие за развитие на биологичното земеделие.

Националният план за развитие на биологичното земеделие (НПРБЗ) е изготвен в периода октомври 2004 – юни 2005 г. с финансиране от Швейцарската агенция за развитие и сътрудничество и Министерство на земеделието и горите и с логистичната подкрепа на Фондация за биологично земеделие „Биоселена“. Основният принцип за изготвяне на плана е широко участие на заинтересованите страни. В изпълнение на този принцип бе създадена работна група² от повече от 30 представители на ключови заинтересовани страни. Работата на работната група бе подпомогната от експертен екип, също съставен от специалисти в сферата на биологичното земеделие от неправителствени организации, научните среди и консултантски фирми. Работният вариант на НПРБЗ бе обсъден с повече от 600 души от цялата страна чрез серия от шест срещи, проведени във всеки от районите за планиране в периода март–април 2005 г.

ГЛАВА I. БИОЛОГИЧНОТО ПРОИЗВОДСТВО В БЪЛГАРИЯ

I.1. Контрол и сертификация и на биологичното производство в България

Съгласно българската законова уредба, контролът и сертифицирането на биологичната продукция в нашата страна са поверени на юридически лица – търговци и сдружения с нестопанска цел, акредитирани от Изпълнителна агенция „Българска служба за акредитация“ и получили разрешение от министъра на земеделието и горите.

Дейността на чуждестранните контролни органи, извършващи контрол и сертификация на биологичното производство на територията на България, чието седалище е извън България, ще бъде регламентирана до края на 2005 г. Предвижда се министърът на земеделието и горите да издава разрешение за извършване на контрол и сертификация на територията на България на чуждестранни контролни органи, ако те притежават сертификат за акредитация, с който се удостоверява съответствието с изискванията на стандарт EN 45 011³. За да получат разрешението от министъра на земеделието и горите, чуждестранните контролни органи ще трябва да подадат молба в МЗГ, която съдържа данни за правния статут на лицето в страната, в която е регистрирано: регистрация, наименование (фирма), седалище, адрес (адрес на управление) и предмет на дейност.

Наредбите за биологично производство⁴ отреждат на Министерството на земеделието и горите ролята на компетентен орган, който има задължението да прилага законодателството в областта на биологичното земеделие. За това прилагане в МЗГ са изградени необходимите структури:

* *Комисия по биологично земеделие*, която подпомага министъра при одобряване на контролните органи и при отнемане на разрешението им и решава въпроси, свързани с биологичното производство и неговото означаване;

* *Секретариат към Комисията*, който организира работата ѝ и поддържа отделни регистри на биологичните производители, преработватели и вносители в България, на контролните органи в България и в страните членки на ЕС.

* Експертен екип за осъществяване на надзор – упълномощени и обучени са понастоящем шест лица експерти от МЗГ и съответните служби към него, които да осъществяват надзор върху контролните органи. Надзорът се извършва чрез ежегодно одитиране на одобрените сертифициращи органи.

Ефективността на извършвания контрол на биологичното производство е от определящо значение за завоюване доверието на потребителите. Ефективността на този контрол е и едно от задължителните условия, на които трябва да отговаря всяка страна, нечленуваша в Европейския съюз, която желае да бъде в списъка на третите страни с призната еквивалентност на практиката и да се ползва от значително по-облекчения режим на внос на нейни продукти в страните членки на

² Списъкът е представен в Приложение 2.

³ За повече информация виж Глава I.1. от Приложение 1: Информация за сегашното състояние.

⁴ За повече информация виж Глава I.5.2.

Европейския съюз. Страна, която не е включена в този списък, на практика трябва да пресертифицира своята продукция чрез контролен орган, признат от европейските компетентни органи.

Има два режима на внос на биологична продукция от трети страни в Европейския съюз:

1. Съгласно чл. 11(6) на Регламент 2092/91:

Вносителите от страна членка са оторизирани от компетентния орган на съответната страна да предлагат на пазара продукти с означение „биологични“, внасяни от трети страни, при условие, че осигурят достатъчни доказателства, че:

- продуктите, за които се иска разрешение за внос, са произведени съгласно изисквания, еквивалентни на тези, предвидени в Регламента;
- са били подложени на инспекционни мерки с ефективност, еквивалентна на тази, предвидена в регламента.

2. Съгласно чл. 11(1) на Регламент 2092/91:

Въз основа на завършена процедура по атестация и получена положителна оценка на еквивалентността на извършения контрол и сертификация на биологичните продукти, трета страна е включена с решение на Европейската комисия в списъка на страни с призната еквивалентност на практиката на системата на производство, контрол и сертифициране на биологичната продукция.

Критериите за включване в списъка на страните по режима на чл.11(1) са:

- В страната да има въведено законодателство, регламентиращо биологичното производство, което да възпроизвежда принципите на европейското законодателство в тази област.
- Страната да има осъществен износ на биологична продукция.
- Националното законодателство да е работещо и ефективно.

В момента в страната има само един одобрен национален сертифициращ орган – „SGS България“. Подадени са документи за акредитиране и на други организации.

Независимо от съществуващата система за сертификация и контрол, в някои случаи чуждестранните партньори изискват данни от анализи на биологично произведени продукти, осъществени в акредитирани лаборатории по международно признати методи за анализ. В България съществуват пет⁵ акредитирани лаборатории за изследвания на биологични продукти и храни. В момента те не са в състояние да осигурят пълната гама изследвания и все още не се ползват с необходимото доверие от страна на западноевропейските страни.

1.2. Сегашно състояние на биологичното земеделие в България

Изследването на сегашното състояние на биологичното земеделие е направено през периода 19 ноември – 13 декември 2004 г. чрез осъществяване на контакт в писмена форма с 37 контролни органа със седалище на територията на Европа и България. Изискана е информация за сертифицирана земя, производители, продукти и количества. Получени са общо 10 отговора. Три контролни органа – от Германия, Белгия и Франция, отговарят, че техните организации нямат осъществени сертификации на територията на България. Положителни отговори са получени от: ИМО – Швейцария („Балкан Биосерт“), „Лакон–ЕТКО“ – Германия („Б – СЕРТ България“), „Екосерт“ – Германия, DIO – Гърция, Soil Association Ltd – Англия, Skal International – Холандия, и „SGS България“ ЕООД. Останалите организации не са отговорили на запитването.

По данни на отдел „Агроекология“ към МЗГ през 2003 г. площите, върху които се прилагат методите на биологично производство, са възлизили на 8364 ха. Подадената информация от контролните органи сочи, че към настоящия момент (края на 2004 г.) общата площ – в преход и преминала периода на преход, върху която се прилагат методите на биологично производство, възлиза на 12 284,14 ха, което съставлява 0,004% от използваемите земеделски площи (2003 г.). Сертифицираните площи са 11 771,47 ха, а площите в период на преход – 512,67 ха. Сравнението

⁵ Списъкът е наличен в Приложение 1 в Глава I.1. Той не е изчерпателен.

с данните от 2003 г. показва, че площите, върху които се прилагат биологичните методи на производство, само за една година са се увеличили значително.

Сертифицираните площи за диворастящи плодове и билки са приблизително 62 183,95 ха.

Оранжерийното производство е представено от 12 оранжерии с обща площ 206 440 кв. м, което се равнява на 20,64 ха сертифицирана земеделска площ. Тази информация е представена на проведената през 2003 г. в Пловдив конференция по биологично земеделие. В оранжерии се отглеждат зеленчукови култури и плодове.

Растениевъдните земеделски стопанства са 77, като 56 са сертифицирани, а 21 се намират в период на преход. Едно от земеделските стопанства в преход е смесено – производство на растителни и животински продукти.

Към момента има сертифицирани 4 стопанства за биологично производство на семена и посадъчен материал с 4 вида култури, като следва:

Вид	Сертифицирани (брой посадъчен материал)	В преход (брой)	Общо (брой посадъчен материал)
ягоди	110 000 броя	–	110 000 броя
лавандула	100 000 броя	–	100 000 броя
рози	85 000 броя	–	85 000 броя
копър	20, 7 тона	–	20, 7 тона
Общо:	295 000 броя 20,7 тона	–	295 000 броя 20,7 тона

По данни на отдел „Агроекология и необлагодетелствани райони“ към МЗГ и от данните, събрани от сертифициращите органи, районите с най-висок относителен дял на сертифицирани земи, са Северен Централен район и Южен Централен район.

Сертифицирани са 5 животновъдни земеделски стопанства, които включват 3 вида животни (говеда, овце и кози) с общо 722 животни. Едно от тези земеделски стопанства е смесено и е в преход. В нея се отглеждат 294 овце. Разпределението е както следва:

Вид	Сертифицирани (брой животни)	В преход (брой животни)	Общо (брой животни)
крави	54	112	166
бик	1	–	1
телета	44	38	82
говеда	35	112	147
овце	–	294	294
кози	–	32	32
Общо:	134	588	722

Броят на сертифицираните пчелни семейства е 23 508, които се отглеждат в 258 пчелина от съответно толкова производители. 375 пчелни семейства са в период на преход и се отглеждат в 11 пчелина. По данни на контролните органи количествата биологично произведени пчелни продукти са следните:

Вид	Сертифицирани (тона продукция)	В преход (тона продукция)	Общо (тона продукция)
пчелен мед	924,6	–	924,6
пчелен прашец	7	–	7
пчелен восък	45	–	45
прополис	7	–	7
Общо:	983,6	–	983,6

I.3. Преработка на земеделски продукти, произведени по биологичен начин

Преработката на биологични земеделски продукти в България към настоящия момент включва:

- Сушене на билки, подправки, семена, кореноплодни, плодове и зеленчуци в производствената база на фирма „Ира-Еко“ ЕООД.
- Преработка на биологични продукти, в т.ч. култивиране на билки и подправки и консервиране на плодове, плодово-зеленчукови и зеленчукови храни с ниско захарно съдържание в предприятието на фирма „Биостарт“ ЕООД.
- Преработка и разфасоване на пчелен мед и пчелни продукти от фирма „Герада-ГМ“ ООД.
- Преработка на култивирани и диворастящи билки от фирма „Балкан Биохерб“ АД.
- Производство на масла и козметични продукти чрез преработка на етерично-маслени култури в дестилерията на фирма „Екомаат“ ООД.
- Преработка на краве мляко, която включва производство на кисело мляко, съответно с масленост 2% и 3,6%, прясно мляко с масленост 1,5% и кондензирана сметана с процент на масленост съответно 15% и 37%, в мандрата на ЕТ „Рима“.
- Замразяване и сушене на плодове и зеленчуци. Най-големите фирми са „Екотерра“ ООД и ЕТ „Краси-МС“. „Екотерра“ има два хладилника в общините Пазарджик и Монтана. В Пазарджик се замразяват плодове и зеленчуци, а в другия – само плодове. „Краси-МС“ има хладилници за замразяване на плодове, сушилни за гъби и производство на сладка от меки плодове.
- Дестилация на етерични масла – роза, лавандула, от кооперация „Био България – Ойл“.

I.4. Търговия с биологични земеделски продукти и храни

Според Фондация за биологично земеделие „Биоселена“ националните и международни пазарни възможности за биологични продукти все още не са напълно определени. Над 90% от произвежданата в момента сертифицирана биологична продукция в България се изнася главно за западноевропейски страни (етерични растения и билки, зеленчуци, мед). Съществува потенциал за износ на традиционни местни продукти от овче и биволско мляко и др., но съществуващите санитарни пречки пред преработвателната промишленост налагат износ главно на пресни продукти и суровини, където печалбите са по-ниски.

В България търговията с биологични земеделски продукти и храни е в стадий на зараждане. Делът на реализирана българска биологична продукция на българския пазар е под 5%. Примерът на много страни с развито биологично земеделие, като Великобритания, Германия и други, показва, че около 70% от произведената продукция се реализира на вътрешен пазар. Единствените вносни сертифицирани биологични продукти, които се радват на значителни продажби и реклама, са бебешката храна на австрийската компания Нірр и биодинамичният „Сънвал“. Спорадично се рекламират и продават биологични български зеленчуци и билки. Засега някои от производителите на биологични продукти заявяват, че нямат интерес да развият вътрешния пазар за биологична продукция поради неразбиране на важната роля на този пазар за развитието на биологичното земеделие.

Продажбите на български биологични продукти в момента се осъществяват по следните три начина:

- От организации на земеделски стопани – кооперативи или друга законова форма, сдружения от няколко земеделски стопани, позволяващи им да съберат достатъчни количества за търговия от техни дребномащабни производствени единици. Единственият пример по отношение на износ понастоящем е кооперация „Био България – Ойл“, която успя да осъществи износ на биологична мента и други билки. През ноември 2004 г. сдружението „Биопродукт БГ“ откри и първия шанс за биологични продукти в страната. Продуктите, които се предлагат, са млечни (прясно, кисело мляко, сметана), билки, подправки, мед, сладка, сушени плодове и гъби. В момента броят на предлаганите артикули възлиза на 78.

- От отделни производители, които могат да предложат достатъчни количества от собственото си производство за износ. Това са фирми, които се занимават с производство, преработка и износ на биологични продукти. Производството на всяка фирма е сертифицирано от различна европейска сертификационна организация, най-често от страната вносител. Техническите консултации при производството също се извършват от страната вносител. Тази група от фирми се характеризира с липса на оповестяване на биологичната им дейност в България. Всички те са твърдо убедени, че все още е рано за предлагане на биологични продукти на българския пазар, поради икономическия статут на потребителите.
- От фирма/организация, която изкупува продукция от много земеделски производители и берачи на диворастящи билки и плодове набира необходимите количества, за да ги изнесе като суровина или след преработка. Обикновено повечето от тези фирми са специализирани в събиране на диви горски плодове или билки и преработка/пакетиране.

Основната част от факторите, от които зависи увеличаването на обема на продажбите и повишаването на тяхната ефективност, са еднакви или сходни за пласмента в страната и в чужбина. Съществува обаче и определена специфика, която трябва да се има предвид при детайлно разглеждане на проблема и решаването на практически въпроси.

Най-важният мотив за потребителите да купуват биологични продукти е свързан със здравето и вкуса, докато аспекти като околната среда и хуманното отношение към животните често са вторични мотиви. Изследванията, проведени в ЕС и в България⁶, показват също и причините, поради които потребителите не купуват биологични продукти. Най-важната заявена причина е, че те считат цените за твърде високи. Някои потребители подчертават също, че не намират продуктите в магазините, не вярват, че има разлика в качеството, нямат информация за естеството на биологичните продукти или имат съмнения доколко продуктите са наистина биологични.

Тези констатации налагат извода, че увеличаването на шансовете за пласмент на биологични продукти в България предполага:

- *Сближаване на цените* на биологичните и конвенционалните хранителни продукти.
- *Изтъкване качеството на асортимента* – то е особено важно, тъй като потребителите, биха могли лесно да направят сравнение между биологични и конвенционални продукти.
- Създаването на отделни *щандове за биологични продукти* в магазините на големите търговски вериги (Била, Метро, Фантастико, Хит и др.) е реална възможност за успешна реализация. Необходимо е тези щандове да привличат вниманието на потребителя.
- Увеличаване разнообразието на биологични продукти и храни.

Успешните продажби зависят от следните по-важни фактори:

- *Често организиране на промоционални и рекламни кампании* – това е от изключително значение за потребителите на продукти от конвенционалното земеделие, които обикновено имат ограничени познания относно биологичните продукти и техните характеристики. В тези кампании следва да се акцентира върху екологосъобразността, качеството и предимствата на биологичните продукти.
- *Осигуряване на комфортна среда за купуване*. Тук от значение са квалификацията и уменията за общуване на обслужващия персонал, условията за комфортно пазаруване, провеждане на атрактивни продуктови презентации и т.н.
- Създаване на *специализирани магазини*. Дълго време в западноевропейските държави този канал за реализация на продукцията е бил доминиращ.
- *Предлагане на биологични продукти на първокласни ресторанти и държавни учреждения*. Като начало следва да се стартира с държавните институции, които могат да дадат реален тласък на развитието на пазара на биологични продукти у нас.
- Биологични стоки би могло да се предлагат и на големия брой туристи, посещаващи морските и зимните курорти на страната. *Агротуризмът е реално съществуваща перспектива* пред биологичните земеделски производители за осъществяване на директни продажби.

⁶ Национално представително проучване, проведено от УНСС през 2003 г.

- Сравнително нова, но динамично развиваща се форма за реализация на продукцията е *електронната търговия*, чрез която земеделските производители могат да реализират своята продукция. Перспективите пред електронната търговия с биологична продукция са много големи. Потребителите на глобалната мрежа като цяло непрекъснато се увеличават, а по този начин и потенциалните потребители на биологична продукция. Пред биологичните земеделски производители съществуват две основни алтернативи по отношение на електронната търговия:
 - продукцията да се предлага на вече съществуващ и популярен сайт;
 - продукцията да се реализира чрез създаване на собствен сайт.

1.5. Политическа, законова и финансова рамка на биологичното производство в България

1.5.1. Български стратегии, планове и програми, имащи отношение към биологичното земеделие

Национален план за развитие на земеделието и селските райони 2000–2006 по специалната програма на ЕС за присъединяване в областта на земеделието и селските райони САПАРД⁷

В съответствие с Регламент на ЕС 1257/99 България разработи своя Национален план за развитие на земеделието и селските райони 2000–2006 г. Този план е основата за усвояването на средствата от предприемаческата програма САПАРД на ЕС. Разработен е проект на НАЕП⁸, която ще бъде задължителна за прилагане след присъединяването ни, е одобрен от Министерство на земеделието и горите през април 2003 г. НАЕП ще бъде тествана чрез Мярка 1.3 от Националния план за развитие на земеделието и селските райони по Програма САПАРД. Целта на мярката е чрез прилагане на определени агроекологични дейности в точно определени и контрастиращи помежду си райони на страната да се провери ефектът на въздействие на прилаганите дейности върху околната среда. Една от основните дейности, които са заложили и в програмата (НАЕП) и в мярката (1.3), е подпомагане на биологичното земеделие.

Като страна-членка на ЕС от 2007г., България има възможност да ползва средства от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони. За тази цел са разработени:

- Национален стратегически план за развитие на селските райони 2007–2013 г.;

- Програма за развитие на селските райони на Република България за периода 2007-2013г.;

- Наредби за прилагане на мерките, заложили в Програмата за развитие на селските райони на Република България за периода 2007-2013г.

Политиката на правителството относно развитието на селските райони, определена в Националния стратегически план за развитие на селските райони (НСПРСР), е неразделна част от националната стратегия насърчаваща регионалното развитие на страната. Основните предвидени интервенции решават въпроса за ниската конкурентоспособност в земеделието и горите, неблагоприятната бизнес среда, и липсата на алтернативни източници на доходи. В тяхната цялост, предвидените мерки и дейности в Програмата за развитие на селските райони в НСПРСР целят да повишат качеството на живот и условия на работа в селските райони и превъзможване на негативните демографски тенденции. В допълнение, политиката на сближаване ще подкрепя устойчивото селско развитие чрез инвестиции в човешкия и физически капитал, както и базисната инфраструктура в селските райони, допълвайки интервенциите на НСПРСР.

ОС 2 „Опазване на природните ресурси и околната среда в селските райони” от Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г. е свързана с развитие на селскостопански методи, целящи опазване и съхранение на околната среда, компенсирание на производителите в планинските и други необлагодетелствани райони за поддържане на земята в добро състояние и спиране обезлюдяването на тези райони. Тя е насочена към постигане на европейския

⁷ http://www.mzgar.government.bg/Sapard/NationalPlan_program.htm

⁸ Работният вариант може да бъде намерен на <http://www.chm/moew.government.bg>

стратегически приоритет “Подобряване на околната среда и селската природа”. В Програмата за развитие на селските райони 2007-2013 г., НАЕП ще се прилага чрез мярката „Агроекологични плащания”, която е една от мерките по Част 1 („Мерки, целящи устойчивото използване на земеделските земи”) на Приоритетна ос 2 (“Подобряване на околната среда и селската природа - управление на земята”) на Регламент 1698/2005г. за развитие на селските райони чрез ЕЗФРСР. Една от основните дейности, които са заложиени в мярката „Агроекологични плащания”, е подмярка „Биологично земеделие”. Освен по ОС 2 биологичните производители могат да се възползват и от средствата, предвидени в мерките от ОС 1.

Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие (1995 г.)⁹

Националната стратегия за опазване на биологичното разнообразие в България (НСОБР) посочва, че ключът за опазване на биологичното разнообразие е възприемането на такъв подход към стопанисването и управлението на ресурсите, който отчита стойността на запазването и възстановяването на разнообразието във всички форми, както в защитените територии, така и в земите извън тях. Земеделието е важен отрасъл на икономиката на България, който оказва съществено въздействие върху биологичното разнообразие. НСОБР поставя акцент върху развитието на устойчиво земеделие, а биологичното земеделие е една от най-подходящите форми за това.

Национална стратегия за околната среда 2000–2006 г.¹⁰

Националната стратегия за опазване на околната среда определя като основна и най-важна цел подобряването на качеството на живот на населението чрез осигуряване на благоприятна околна среда и запазване на богатата природна среда. За постигането на тази цел основно значение има интегрирането на политиката по околна среда в политиките на развитие на другите сектори, сред които и земеделието.

Развитието на биологичното производство и опазването на земите са сред целите, поставени в проекта на Национална стратегия по околна среда (2005–2014)¹¹. С проекта се предвижда до 2007 г. да се увеличи дела на земеделските земи, върху които се прилагат биологичните методи на производство до 3% от земеделските земи.

Стратегията и Плана (2005–2012 г.) за осигуряване на необходимия капацитет за изпълнение задълженията на Република България по Рамковата конвенция на Обединените нации по изменение на климата, Конвенцията на Обединените нации за биологичното разнообразие и Конвенцията на Обединените нации за борба с опустиняването определят биологичното земеделие като икономически сектор, чието развитие ще допринесе за постигането на целите и на трите конвенции.

1.5.2. Законодателство на България по отношение на биологичното производство

Законите в областта на опазване на околната¹² среда в широк смисъл, които обхващат защита на водите, земята, въздуха, здравето на човека, опазване на флората и фауната, както и подзаконовите актове за тяхното прилагане, създават общата рамка за извършване на определени дейности от стопанските субекти, включително и селскостопански дейности. Докато земеделските производители са свободни в избора си какъв вид земеделска дейност да упражняват, в това число и биологично земеделие, за тях винаги възниква задължение да спазват изискванията, свързани с опазване на земята, водите, биологичното разнообразие и здравето на хората. В този контекст прилагането на методите на биологичното земеделие е един от най-ефективните подходи в сектор „Земеделие“ за посрещане на изискванията на законодателството в сферата на околната среда.

Б. Специални нормативни актове, уреждащи биологичното земеделие:

- Закон за защита на растенията (обн., ДВ 91/10.10.1997 г., последно изм., ДВ 18/5.3.2004 г.);

⁹ http://chm.moew.government.bg/pdfs/bul/Nat_Strategies/Obsht-End-File.doc

¹⁰ http://www2.moew.government.bg/recent_doc/strateg_plans/Strategiaend.doc

¹¹ <http://www2.moew.government.bg>

¹² Списък е представен в Приложение 1, Глава 1.5.2.

- Закон за животновъдството (обн., ДВ 65/8.8.2000 г., последно изм., ДВ 18/5.3.2004 г.);
- Закон за храните (обн., ДВ 90/15.10.1999 г., последно изм., ДВ 70/10.8.2004 г.);
- Наредба 22 от 4.7.2001 г. за биологично производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход и неговото означаване върху тях (обн., ДВ 68/3.8.2001 г.);
- Наредба 35 от 30.08.2001 г. за биологичното производство на животни, животински продукти и храни от животински произход и неговото означаване върху тях (обн., ДВ 80/18.9.2001 г.).

Със Закона за защита на растенията, Закона за животновъдството и Закона за храните и с приемане на Наредба 22 за биологично производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход и неговото означаване върху тях и Наредба 35 за биологичното производство на животни, животински продукти и храни от животински произход и неговото означаване върху тях, се положиха основите за развитие на биологичното земеделие, което отговаря напълно на изискванията за устойчиво развитие на селското стопанство и неговия принос за опазване на биологичното разнообразие.

В Закона за храните член 6в регламентира кои от тях са произведени по биологичен начин – когато са спазени правилата за биологично производство и контролът върху него. Също така законът определя в кои случаи може да се използва означаването на храните с думите „биологичен“ или „био“. Законът за храните препраща и към другите два закона, уреждащи биологичното производство – Закона за защита на растенията и Закона за животновъдството.

Член 12а от Закона за защита на растенията и Наредба 22 уреждат подробни правила за биологично производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход и неговото означаване върху тях. По този начин в българските нормативни актове се въвеждат регламентите на ЕС относно отглеждане на растения и производство на растителни продукти и храни от растителен произход по биологичен начин. Растенията и растителните продукти са произведени по биологичен начин, когато са спазени изискванията на наредбата относно запазването и повишаването на плодородието на почвата, борбата с неприятели, болести и плевели по растенията, използването на семена и посадъчен материал.

Членове от 14 до 14е от Закона за животновъдството и Наредба 33 уреждат реда и условията за биологично животновъдство и производство на храни от животински произход по биологичен начин. С тях се въвеждат в българското право регламентите на ЕС относно отглеждане на животни и производство на животински продукти и храни от животински произход по биологичен начин.

Животните са отгледани и животинските продукти са произведени по биологичен начин, когато са спазени изискванията на наредбата относно: произход на животните, хранене на животните, профилактика на заболяванията и тяхното лечение, максимален брой животни на хектар в зависимост от вида и категорията им, чийто отделени количества животински екскременти да са еквивалентни на 170 кг азот/хектар/година, районите за свободно отглеждане на животните и сградите за отглеждане на животните.

1.5.3. Финансова рамка за подпомагане на биологичното земеделие в България

Досега не е предоставяна реална финансова помощ за биологичните земеделски стопани в България. Съществуват възможности за отпускане на кредити с преферентни условия от Държавен фонд „Земеделие“ и Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда. Инвестициите в биологичното земеделие се подпомагат приоритетно и в мярката „Инвестиции в земеделски стопанства“ на Програма САПАРД. Биологичното производство е и една от дейностите, които ще бъдат подпомагани по Програма САПАРД чрез Мярка 1.3 „Развитие на селскостопански дейности, целящи опазването на околната среда“ от НПРЗСР. Ще бъдат подпомагани земеделски стопани на територията на цялата страна (с изключение на екологично замърсените райони¹³), които искат да осъществяват биологичното производство в

¹³ Постановление № 50 на МС от 10.03.1993 г. за приемане на Наредба за прилагане на чл. 10, ал. 10 от Закона за собствеността и ползването на земеделските земи.

съответствие с Наредба 22 от 4.7.2001 г. за биологично производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход и неговото означаване върху тях (обн., ДВ 68/3.8.2001 г. и Наредба 35 от 30.08.2001 г. за биологичното производство на животни, животински продукти и храни от животински произход и неговото означаване върху тях (обн., ДВ 80/18.9.2001 г.). За компенсаторни плащания са избираеми следните култури: плодове, зеленчуци, етерично-маслени култури, лечебни култури и фуражни култури. Очаква се, че с прилагането на мярката ще се засили интересът към биологично производство. Според предвижданията, в края на 5-годишното прилагане на мярката ще бъдат подпомогнати 1000–1500 производители със среден размер на стопанството от 5 ха, които се очаква да са половината от всички биологични производители в България.

Различни международни донорски програми подкрепят развитието на биологичното земеделие в малки мащаби. Най-голяма е програмата на швейцарската Агенция за развитие и сътрудничество. Програмите на холандското правителство и на британското правителство също предоставят възможности за финансиране на проекти в сферата на биологичното производство.

I.6. Институции и организации в сферата на биологичното земеделие в България

Министерство на земеделието и горите (МЗГ) е основната институция, разработваща и прилагаща схеми за подпомагане на земеделието. Особено важно значение има дирекция „Развитие на селските райони“ и нейните два отдела „Агроекология необлагодетелствани райони“ и „Селски райони и местни инициативи“, както и Държавен фонд „Земеделие“ (ДФЗ), изпълняващ функциите на Агенция САПАРД и осъществяващ финансово подпомагане по националните схеми.

Министерство на земеделието и горите е компетентният орган по прилагането на политиката в областта на биологичното производство. МЗГ организира работата на комисията по биологично земеделие, осъществява надзор над контролните органи, и контролира изпълнението на нормативната уредба в тази област, както и въвеждането на промените от европейското законодателство.

Национална служба за растителна защита (НСРЗ)

Националната служба за растителна защита осъществява дейности, които допринасят за развитието на биологичното производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход – контрол върху вноса, предлагането на пазара, транспортирането, съхранението и употребата на продукти за растителна защита, биологично активни вещества и торове, контрол на вноса, търговията и приложението на биологични агенти за растителна защита, феромони и други видове уловки за неприятели по растенията и растителните продукти; контрола върху съдържанието на химични биологични замърсители в суровини и продукти от растителен произход, земеделски земи и води за напояване с цел да гарантира безопасност на храните от растителен произход и опазване здравето на хората и животните, опазването на околната среда и биоразнообразието. Институтът за защита на растения (ИЗР), като част от структурата на НСРЗ, разработва биологични методи и средства за борба срещу вредители (болести, неприятели и плевели) по земеделските култури. Като елемент на биологичното земеделие.

Национална ветеринарномедицинска служба (НВМС)

Националната ветеринарномедицинска служба (НВМС) осъществява дейности, които допринасят за развитието на биологичното производство – контрол на здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, безопасност на суровини и храни от животински произход, безопасност на фуражи и фуражни добавки, опазване на околната среда от вредните въздействия на животновъдството и свързаните с него производства, употреба на ветеринарномедицински продукти. Централната лаборатория за ветеринарно-санитарна експертиза и екология извършва лабораторни анализи за контрол на остатъци от ветеринарномедицински препарати и замърсители на околната среда в живи животни, суровини и продукти от животински произход, фуражи и фуражни добавки, адитиви, вода и обекти в животновъдството.

Националната служба за съвети в земеделието (НССЗ) към МЗГ с нейните 28 регионални звена подпомага земеделските производители при осъществяване на конкурентно и ефективно земеделско производство чрез предоставяне на съвети, консултации, необходимата информация и научно-приложни разработки.

Изпълнителната агенция по селекция и репродукция в животновъдството (ИАСРЖ) към МЗГ следи за изпълнението на селекционните програми и за определяне на развъдната стойност от развъдните асоциации, извършва контрол на продуктивните качества на животните, произвежда дълбоко замразена сперма, яйцеклетки и ембриони от елитни разплодни животни, координира създаването и подпомага Министъра в дейността му по признаването на нови породи и хибриди животни. Има водеща роля в селекцията на животни, отглеждани по биологичните методи.

Националният център за аграрни науки (НЦАН) към МЗГ има водеща роля в научните изследвания, свързани с опазване на почвите и прилагане на методите на биологичното земеделие

Института по розата и етеричномаслените култури към МЗГ има водеща роля в отглеждането и преработването на етеричномаслените и лекарствените култури и в научната тематика работи по теми, касаещи биологичното земеделие

Министерство на околната среда и водите (МОСВ) е институцията, отговаряща за цялостното опазване на околната среда в страната, включително и опазване на биоразнообразието. От особено важно значение е дирекция „Национална служба за опазване на природата“. Тази дирекция отговаря за управлението и координацията на системата от защитени територии в България. МОСВ отговаря и за определянето на местата по Natura 2000 преди присъединяването към ЕС. Важен е и отдел „Земни недра и баланс на запасите“ в рамките на неговата дейност за опазване на почвите.

Изпълнителна агенция по околната среда към МОСВ провежда мониторинг на замърсяването на земите и почвите в България, заедно с Института по почвознание „Н. Пушкиров“ към НЦАН.

Аграрният университет в гр. Пловдив е едно от основните висши учебни заведения в сферата на земеделието в страната. От 1987 г. към него функционира Агроекологичен център, който е и първата българска структура член на IFOAM от 1993 г. Главната цел на центъра е подготовката на кадри и подпомагане развитието на биологичното земеделие в страната.

Важна е ролята на **неправителствените организации** за разпространение на философията за биологичното земеделие в България. Неправителствените организации разпространяват информация сред земеделските производители относно биологичното земеделие, провеждат обучения на заинтересовани лица, организират демонстрационни земеделски стопанства, учебни центрове и събития за широката общественост за популяризиране на биологичното производство. У нас има три неправителствени организации, насочени към предоставянето на специализирани консултантски услуги в областта на биологичното земеделие (Асоциация за екологично земеделие „Екофарм“, Фондация за биологично земеделие „Биоселена“ и Сдружение „Агролинк“). Като цяло професионалното обучение и специализираната консултантска помощ в областта на биологичното земеделие не са на необходимото ниво, експертите в тази област са крайно недостатъчни. Три са и организациите на производители – Сдружение „Биопродукт БГ“, кооперация „Био България – Ойл“ и Сдружение на органичните земеделски производители „Агролинк“.

ГЛАВА II: ВЪНШНА СРЕДА ЗА РАЗВИТИЕ НА БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ

II.1. Почвено-климатични условия в България

Почвено-климатичните условия в България за развитие на земеделието като цяло са изключително благоприятни. Климатът се изменя от умерено континентален в северната част на страната към средиземноморски – в южната.

Биоклиматичните условия на България формират три големи почвени зони – севернобългарска горско-степна зона, южнобългарска ксеротермална зона и планинска зона. Всяка от тези зони се отличава с разнообразни почви. В севернобългарска горско-степна зона преобладават черноземите и сивите горски почви, в южнобългарска ксеротермална зона – смолниците и канелено-горските, планинската зона се характеризира с планинските кафяви горски почви. В България е установено наличието на 31 почвени типа. Почвите са класифицирани по плодородие в 11 групи.

Големите и малки язовири в нашата страна притежават характеристики, изключително благоприятни за биологично отглеждане на аквакултури, тъй като отглеждането на риба и други водни организми става само за сметка на естествена храна (планктон и бентос) и води до биологична продукция

II.2. Земеделието като икономически сектор

Изключително благоприятните почвено-климатични условия на България за производство на земеделски продукти, в това число и на биологични продукти, са причината България традиционно да развива земеделието като основен отрасъл на своята икономика. Територията на България е 11 млн. ха, от които 5,7 млн. ха (или 52,1% от територията на страната) са класифицирани като земеделски земи. През последните пет години практически няма съществени изменения по този показател. През 2003 г. се наблюдава намаление на необработваните земи спрямо 2002 г. (456 133 ха през 2003 г. спрямо 471 507 ха през 2002 г.). Използваната земеделска площ е 5,3 млн. ха от земеделските земи. Обработваемите земи в България, заети с едногодишни култури и временни ливади, през 2003 г. са 3 238 782 ха и съставляват 60,8% от използваната земеделска площ. Угарите (обработваеми земи, които в годината на наблюдение не се реколтират; обработени или не, площите остават в тази категория не повече от две години) през 2003 г. са наблюдавани върху 455 798 ха (8,5% от използваната земеделска площ). Площите, заети с многогодишни култури по данни на БАНСИК 2003 са 0,29 млн. ха, тези на пасищата и ливадите - 1,8 млн. ха.

Сектор „Земеделие“, заедно със сектор „Горско стопанство“, създава 10,9% от брутния вътрешен продукт на страната за 2004 г. (27% през 1997 г., 17% през 1999 г., 13,4% през 2001 г., 12,1% през 2002 г., 11,6% през 2003 г.). Независимо, че относителният дял на сектор „Земеделие“ в структурата на БДС (брутната добавена стойност) на икономиката като цяло запазва тенденцията на намаление, физическият обем на БДС расте. В отрасъл „Земеделие и горско стопанство“ той нараства с 5,5% през 2002 г. спрямо предходната година.¹⁴ Намаляването на аграрния дял в БДС не е непременно знак за криза в сектора. Делът на аграрната БДС в сходни на България страни с добре развито земеделие е сравнително нисък. Например, в Полша, Унгария, Литва и Словакия БДС от селското стопанство е 5% и тенденцията е към намаление¹⁵.

Преобладаващ тип съоръжения за аквакултурно производство са басейните от земен тип, използвани предимно в топловодното рибовъдство. Значително по-малко на брой са басейните от циментов тип използвани основно за пстървовъдство. Стопанствата със садкови съоръжения до края на 2004 г. са 7 на брой или 3,2 % от общия брой аквакултурни стопанства. В страната този тип съоръжения се използват основно за суперинтензивно производство на пстървови и шаранови видове риби.

¹⁴ Проект на Национална стратегия за опазване на околната среда.

¹⁵ Национален доклад за развитие на човека 2003.

В производството на марикултури се ползват въжени колектори. Основен водоизточник за водоснабдяване на стопанствата във вътрешността на страната са повърхностни водни обекти – реки. Садковите установки (мрежени клетки) са разположени основно в язовири.

Преобладаващият брой стопанства в България имат обща водна площ от 1 до 10 ha, това са около 40 % от общия брой стопанства. Голям е и дялът (27 %) на стопанствата с обща водна площ за аквакултурно производство под 1 ha. Малък е броят на стопанствата, които експлоатират водни площи над 20 ha.

II.3. Собственост на земята и структура на земеделските производители

Частната собственост, отдаването под аренда от собственици на земеделски земи и кооперативното ползване са най-важните форми на владение на земеделските земи в България.

В резултат на проведената аграрна реформа, приключила през 2001 г., и последвалите доброволни делби, земеделската земя е силно раздробена. Към днешна дата в България има 9 297 923 броя имоти. Общият брой на земеделските стопанства по данни от Преброяването на земеделските стопанства през 2003 г. е 665 548. Тези стопанства обхващат 2 904 479,6 ха от използваната земеделска площ (5 326 300). От тези стопанства около 217 473 (33%) са с размер под 0,3 ха. 23% от земеделските стопанства са с размер над 1 ха, но те обхващат 2 711 887,9 ха (93% от ИЗП на стопанствата). Най-малките земеделски стопанства (с размер около 1–2 ха) произвеждат предимно плодове (вкл. грозде), зеленчуци, тютюн или са заети с животновъдство. По-големите (над 2 ха) – отглеждат предимно житни култури. Често те създават партньорства между 2 и повече земеделски стопанства с цел да оптимизират използването на техниката.

От регистрираните общо 257 аквакултурни обекти до момента с обща водна площ 3 100 ha преобладават непълносистемните – 61 %, а останалите 39 % са пълносистемни. Непълносистемните стопанства са предимно от угоителен тип за производство на риба за консумация, а само около 3 % от общия брой стопанства са специализирани в производството на зарибителен материал. Основен дял заемат стопанства, отглеждащи топлолюбиви видове 69 %, като в 4 от тях се отглеждат есетрови риби. На второ място са студеноводните – 24 %, има стопанства, които отглеждат топлолюбиви и студенолюбиви видове, а земеделски стопанства за марикултури заемат едва 2,3 % от общия дял на стопанствата в страната.

II.4. Преработка на растителна и животинска продукция

Хранително-вкусовата промишленост в България е сравнително добре развита. В момента тя произвежда 3,6% от брутният вътрешен продукт (БВП). В нея са заети 3,7% от работната сила на страната. Приватизацията в тази област е приключена – 84% от съществуващите предприятия са частна собственост, а останалите са закрити. Към май 2003 г. в България има 8000 фирми, заети в хранително-вкусовата индустрия. За 1343 от тях това е основен бизнес, а за останалите – допълнителен. Месопреработвателната промишленост е един от най-динамичните сектори. България има традиции както в малки, така и в големи производствени структури в сферата на месопреработването. В момента повече от 97% от животновъдната продукция се обработва в частни предприятия и кланици.

Основните продукти в сферата на преработката на плодове и зеленчуци са консервите, концентрираните сокове, сухите гъби и билките. Местните замразени и сухи плодове и зеленчуци, както и соковете, са конкурентноспособни на външния пазар.

II.5. Състояние на търговията със земеделски продукти и храни в България

II.5.1. Експорт на земеделска продукция

България е с положителен търговски баланс в земеделието. Търговията със земеделски продукти възлиза на 10% от общия национален износ. Докато за периода 1997–2000 г. 49% от общата търговия е с 15-те страни от ЕС, търговията със земеделски продукти с ЕС заема по-ограничен

дял – 33% от българския земеделски износ за същия период. През 2003 г. дялът на експорта на селскостопански стоки за ЕС нараства до 41,8%. С Организация за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) (вкл. Австралия, Канада, Нова Зеландия, САЩ, Турция и Япония) той е 59,6%, с арабските страни – 3,5%, със страните от Балканския полуостров – 7,9%, с Централно европейско споразумение за свободна търговия (ЦЕФТА) – 6,1%.

Традиционно България изнася 25% от хранителната си продукция. През 2003 г. тя възлиза на 783 млн. долара. Основните експортни храни и земеделски продукти за 2003 г. са зърно – 64 млн. долара, преработени плодове и зеленчуци – 55 млн. долара, месо и месни продукти (продукти от агнета, овце, гъски и патици) – 57 млн. долара.

Българската билкова индустрия е добре позната в Европа и годишно около 14 000 тона се изнасят най-вече за Германия. Около 45% от изнасяните билки са култивирани, а останалата част са диви билки, събирани главно в горските райони.

През 2004 г. България е изнесла общо 5 630 тона рибни продукти, годни за консумация. Около 25% от количеството изнесена риба е под формата на замразени рибни продукти, които са предназначени за Румъния, Югославия и Германия. Износът се допълва от мекотели, чието количество е значително през 2004 г. и е в размер на 46% от общото количество на износа и е насочен основно за Япония, Югославия, Гърция и Турция

II.5.2. Вътрешен пазар на земеделски продукти и храни

Доходът на средния български потребител е около 24% от средния доход за ЕС. Относително голяма част от доходите се изразходва за храна, като тези разходи възлизат на около 53,5% от общите разходи – това е 3 пъти по-високо, отколкото средните еквивалентните разходи в ЕС 15 – 17,4%.

Най-ясно очертаната тенденция на пазара на храни за последните три години е въвеждането и маркетинга на нови търговски марки храни. Потребителите развиват лоялност към търговската марка и търсят марките като гаранция за добро качество. Местните хранителни фирми също се опитват да насърчават местните търговски марки на чуждестранните пазари. Основният фактор, движещ навлизането на храните с етикети за запазена марка в България, е развитието на по-зрял сектор за продажби на дребно.

През последните години българските потребители започнаха да променят хранителните си навици като избират по-здравословни и качествени храни. Потребителите показват силно предпочитание към пресните, богати на витамини храни, като пресни плодове и зеленчуци вместо консервирани, замразени плодове и зеленчуци вместо консервирани; прясно и охладено месо вместо замразено месо, както и диетични или здравословни храни. Поради тази нова тенденция, производители разшириха своята продуктова гама с „активни“ или „цели“ храни (цели ядки, зародиш от пшеница и др.), специализиран хляб (с повече ръж, овес, цели ядки, повече соево брашно) и природосъобразни продукти. Въпреки това, за количествата и тенденциите на този подсектор няма събрана и налична информация.

Най-вероятно, развитието на хранителната индустрия през следващите три години ще се определя главно от промените в навиците на хранене на градското население. Това са потребителите в активна възраст, които имат най-високи приходи. Тези потребители предпочитат полуфабрикати – у дома си те не готвят и купуват здравословни продукти и замразени храни.

II.5.3. Търговска мрежа

През последните 10 години секторът „Продажби на дребно“ в България претърпя значителни структурни промени и растеж – 14% за периода 1997–2001 г. След икономическата криза през 1997 г., пазарната ситуация бързо се промени. През 1997–1998 г. започнаха да се появяват хипермаркети и супермаркети, като техният пазарен дял нарасна значително през 1999–2002 г. През 2001 г. пазарният дял на търговските точки за продажба на дребно е както следва: бакалии – 54%, хипермаркети и супермаркети – 23%, павилиони – 13%, открити пазари – 2,5%, други – 7,5%. Ръстът на другите типове магазини за продажба на дребно е скромнен. През 2001 г., броят на специализираните магазини нарасна незначително – с 5%, а броят на павилионите нарасна с 6% в

сравнение с 1999 г. Сред всички търговски точки за продажба на дребно най-динамично бе развитието на магазините в бензиностанциите. През 2001 г. техният брой нарасна с 50% в сравнение с 1999 г. – от 96% на 144%. С изключение на най-големите вериги бензиностанции като „Шел“, OMV, „Лукойл“ и „Петрол“, другите по-малки бензиностанции започнаха да разкриват магазини за продажба на дребно през 2000 г.

Понастоящем хипермаркетите и супермаркетите са разположени единствено в големите градове и центровете с по-голямо население. Минимаркетите и бакалията заемат 53% от общия брой магазини за храни за продажба на дребно. Бакалията са типични за по-малките градове. Както в големите градове, така и в по-малките има открити земеделски пазари. В селата има само т. нар. смесени магазини, в които се предлагат хранителни и нехранителни артикули, често заедно с малка закувалня. Рядко в селата има открити земеделски пазари и бакалии.

Традиционният открит пазар остава главния източник на пресни плодове и зеленчуци за крайните потребители. Тези продажби възлизат на 90–95% от общите продажби на откритите пазари. Понастоящем тези пазари са конкурентноспособни по отношение на разновидността, качеството и цените на пресните плодове и зеленчуци в сравнение с хипермаркетите, супермаркетите и бакалията. Откритите пазари се различават от супермаркетите и бакалията по предлагане на различни зеленчуци и плодове, като диви горски плодове (малини, ягоди и др.) и някои типове ядки и подправки. Те предлагат и по-добър избор на плодове, например 6 до 10 сорта ябълки в сравнение с 2–3 сорта, които обикновено се предлагат в другите магазини. От друга страна, повечето открити пазари са ограничени по отношение на подходящо място за съхранение и складови помещения; те разчитат на сезонните продажби; не предлагат надеждни услуги (например работят с механични или пружинени везни, които не винаги са точни в сравнение с електронните везни в бакалии, супермаркети и хипермаркети).

Главният източник на плодове и зеленчуци са пазарите на едро, някои от които се управляват вече професионално. Те имат подходящи хладилни помещения и извършват контрол на качеството и безопасността на храните. Тези пазари обработват и съхраняват голямата част от внасяните плодове и зеленчуци. Въпреки това, тези складове и хладилни хранилища имат нужда от модернизирани и подобряване на условията на съхранение, както и по-добро регулиране и системи за ефективно сортиране.

Като цяло, сегашната пазарна система на земеделските и рибните продукти и по-конкретно зеленчуци, цветя, риба и рибни продукти може да се характеризира с разпокъсана маркетинг верига между производители и потребители. България все още няма добре развита национална мрежа за разпределение на хранителни продукти. Липсата на развити дистрибуторски компании принуди много производители и преработватели на храни да закупят свои собствени транспортни средства и да развият собствени канали за реализация. В някои подсектори, като замразените храни, дистрибуторските фирми трудно могат да просъществуват. Това е свързано главно с неразвитата верига за хладилно съхранение и липсата на хладилни камиони. Всичко това не позволява ефективното разпространение на замразени храни. В подсектори като спиртни напитки, месо и месни продукти, започват да се появяват национални дистрибуторски компании. Тези производители, които работят със специализирани дистрибуторски мрежи, продължават да разчитат отчасти на собствените си усилия или работят с няколко дистрибутора, за да покрият целия пазар и да разширят продажбите. Въпреки това, през последните години тенденцията на големите фирми за хранителни продукти е да ползват специализирани дистрибутори на едро. Същото е валидно и за търговците на дребно, които така намалява броят на доставчиците. Налице е продължаващ процес на концентрация на дистрибуторската дейност. Въпреки това, в повечето подсектори на хранителната индустрия дистрибуторските фирми все още имат най-вече регионално покритие.

II.6. Финансиране на земеделието в България

Правителствената политика за финансиране на земеделието в страната се осъществява главно, чрез инвестиционни програми и целеви субсидии от ДФ „Земеделие“ (ДФЗ) и Програма САПАРД. Предвижда се да се изгради Разплащателна агенция в рамките на ДФ

„Земеделие“ до 2007 г., за да се изпълнят поетите ангажименти в процеса на преговорите за присъединяване към ЕС. Тази агенция ще управлява фондовете от Европейския селскостопански фонд за развитие на селските райони, както и националното финансиране в помощ на земеделските производители.

В Аграрния доклад за 2002 г. Министерството на земеделието и горите прави заключение, че въпреки стабилността, постигната в банковия сектор, все още няма достатъчно кредити за земеделие. Те са необходими за нормалното производство и инвестиране в сектора.

II.7. Развитие и състояние на биологично земеделие в света

Биологичното земеделие, като начин на мислене и практика, води началото си от първите години на 20-ти век с прилагането на различни алтернативни методи на земеделското производство, главно в Австрия, Швейцария и Германия. Днес биологичното земеделие се практикува в приблизително 100 страни по света и земеделските площи под биологично управление постоянно нарастват. Страните членки на ЕС, включително и някои от новоприсъединилите се през 2004 г., са в доста напреднала фаза на развитие на биологичното производство.

През 90-те години бе отбелязан много бърз растеж в сектора. През 1985 г. сертифицираното биологично производство (включително и площите в преход) възлиза само на 100 000 ха в 6300 стопанства в ЕС или по-малко от 0,1% от общата използвана обработваема площ. До края на 2002 г. тази цифра нараства до 4,4 млн. ха за 150 000 стопанства или 3,3% от общата обработваема площ и 2,3% от стопанствата.

Планът на Чешката република за развитие на биологичното земеделие от 2004 г. докладва 810 биологични земеделски стопанства, които заемат 6% от земеделската земя. Програмата за развитие на биологичното земеделие на Литва от 2001 г. отбелязва наличието на 210 биологични земеделски стопанства, заемащи 0,14% от земеделските земи.

Съгласно проучване на немската Фондация за екология и земеделие (SOEL) от месец февруари 2004 г. повече от 24 млн. ха земя се управляват биологично в целия свят. В частност, голяма част от биологичното производство е локализирано в Австралия – 10 млн. ха земя и 2000 земеделски стопанства, Аржентина – почти 3 млн. ха земя и Италия – почти 1,2 млн. ха. В страните от Латинска Америка под биологично управление са 100 000 ха и 150 000 земеделски стопанства, в Европа – повече от 5,5 млн. ха и 170 000 земеделски стопанства, в Северна Америка са регистрирани 1,5 млн. ха земя и 10 500 земеделски стопанства, управлявани по биологичен начин. В Азия (Япония) състоянието на биологичното земеделие е 880 000 ха земя, кореспондираща на 61 000 земеделски стопанства, и в Африка (Египет) – 320 000 ха земя и 71 000 земеделски стопанства.

II.8. Международна рамка за развитие на биологичното земеделие¹⁶

II.8.1. Международни организации и тяхната дейност

В много страни се провежда официална политика за развитието на биологичното земеделие. Повечето от тях са разработили и прилагат национално законодателство в тази сфера и са изградили система за сертификация и контрол, а други са в процес на изготвяне на своята законодателна рамка.

¹⁶ Информацията е достъпна на следните интернет адреси:

<http://www.soel.de/>

<http://fao.org/organical/>

<http://www.ifoam.org/>

<http://www.biotrade.org/>

<http://fao.org/organical/frame2-e.htm>

<http://www.unctad.org/>

<http://www.codexalimentarius.net/>

http://ftp.fao.org/codex/standart/en/CHG_032e.pdf

За развитието на биологичното земеделие в световен мащаб работят както международни, така и частни неправителствени организации, главните от които са:

Международна федерация на движенията за биологично земеделие (IFOAM). Създадена е през 1972 г. и обединява 740 организации от 103 страни. Нейната мисия е да информира, обединява и оказва помощ на биологичното движение в цялото му разнообразие. Международната федерация на движенията за биологично земеделие осъществява своя 4-годишна програма, известна като I-GO – IFOAM – Growing organic, насочена към подкрепа на биологичното движение в развиващите се страни. Тя има за цел да направи преглед на състоянието на биологичното земеделие и да изготви предложения за повишаване и утвърждаване развитието на биологичния сектор в тези страни.

Организацията за прехрана и земеделие (FAO) е организация на ООН, работеща в областта на храните и земеделието, и изпълнява функциите на органа на Обединените нации за прехрана и земеделие. На 15-тата сесия на Комитета по земеделие към ООН се препоръчва да се развият програмите между организациите и секторите, работещи в областта на биологичното земеделие. Така е поставено началото на Програма за развитие на биологично земеделие 2002–2007 г. (16-та сесия на Комитета по земеделие през 2001 г.).

FAO отбелязва, че биологичното земеделие е безопасен способ за повишаване на производството на хранителни продукти, не носи вреда за здравето и околната среда. В априлския доклад на FAO през 2004 г. се призовава към нова „зелена революция“, „... за да се защитим от глобалното затопляне да повишим добивите и да увеличим производството на хранителни продукти, като подобрим състоянието на околната среда“.

Комисията, която съгласува дейността между Организацията по прехрана и земеделие на Обединените нации и Световната здравна организация (Joint FAO/WHO), чрез съвместна „Програма за хранителни стандарти“ започва дейността си през 1991 г. с участието на наблюдатели – организации като Международната федерация на движенията за биологично земеделие и Европейския съюз и др. Нейната основна цел е съгласуване на дейностите за защита здравето на консуматорите, утвърждаване на добри практики в областта на търговията с хранителни продукти и внедряване и развитие на международни стандарти за защита на хранителните продукти. Тя разработва ръководни принципи за производство, преработка, етикетирание и търговия с биологично произведени храни. През юни 1999 г. е разработен първият стандарт за производство, преработка, етикетирание и търговия с биологични продукти от растителен произход, а през юли 2001 г. е одобрен стандарта за производство, преработка, етикетирание и търговия с биологични продукти от животински произход. Тези стандарти са публикувани в интернет на официалната страница на Комисията „Codex Alimentarius“ под наименованието „Codex Alimentarius“.

Наръчникът „Codex Alimentarius“ е комплекс от международно приети хранителни стандарти, представени в общ план, които включват също и осигуряването на защита на околната среда под формата на определени практики, практически насоки и др. препоръчителни мерки. Публикациите на „Codex Alimentarius“ са предназначени да ръководят и пропагандират утвърждаването на дефиниции и препоръки за храните и да подпомагат тяхното съгласуване по отношение на международното производство и търговия. В наръчника е отделена специална част за биологичното земеделие – производство, преработка, търговия и етикетирание на биологични храни, под наименованието „Codex Alimentarius Ръководство за биологично земеделие“.

II.8.2. Международни стандарти и регламенти

Биологичното земеделие в световен план на практика следва принципи приети в целия свят, които се преобразуват в зависимост от местните социално-икономически, геоклиматични и културни особености. Като следствие на това IFOAM поддържа самостоятелна система за акредитация чрез Международна организация за биологична акредитация (IOAS), която ръководи акредитационна програма и предоставя международни гаранции за качество на биологична продукция на местно и регионално ниво. Международните базови стандарти на IFOAM – „IBS IFOAM Basic Standard“, са въведени през 1980 г. Те определят начина на отглеждане, преработка

и съхранение на биологични продукти. Тези стандарти се подразделят на общи принципи, препоръки и стандарти. Общите принципи са целите, към които са ориентирани биологичното производство и преработка. Препоръките са стандартите, които IFOAM пропагандира, но не трябва да се допълват и не са задължителни. Стандартите представляват минимални изисквания, които трябва да бъдат изпълнявани, като са възможни отклонения.

Базовите стандарти на IFOAM – „IBS IFOAM Basic Standards“, са одобрени на Генералната Асамблея на IFOAM (Victoria, Canada), през август 2002 г. и са базата, основата на международните и националните стандарти, които включват:

- Ръководство „Codex Alimentarius“ за биологично произведени храни – Обединени нации, съвместна Програма за хранителни стандарти на Организацията за прехрана и земеделие и Световната здравна организация (Joint FAO/WHO) – CAC/GL 32–1999, допълнена през 2001г.;
- Регламент на Съвета (ЕК) No 1268/1999, относно предоставяне на финансова помощ от страна на Общността за предприсъединителни мерки за развитие на земеделието и селските райони в страните кандидат-членки от Централна и Източна Европа по време на предприсъединителния период¹
- Регламент на Съвета (ЕИО) за биологично производство на земеделски продукти и означаването му върху земеделските продукти и храни – ЕЕС 2092/91, 15 март 2002 г.;
- Японски земеделски стандарти за биологични земеделски продукти и Японски земеделски стандарти за преработка на биологично произведени храни – Министерство на земеделието, горите и рибните продукти – нотификации 59, 60 от 20 януари 2000 г.;
- Национална биологична програма (National Organic Program Rule) – Министерство на земеделието на САЩ – 7 CFR 205, 21 декември 2000 г.

На конференцията в Нюрнберг, Германия, през февруари 2002 г., за международна хармонизация и еквивалентност в биологичното земеделие е поставено началото на съвместна работна група за хармонизация и еквивалентност на стандартите и регулациите в биологичното земеделие. Целта на международната работна група (ITF Brochure – International Task Force on Harmonisation and Equivalence in Organic Agriculture) е да се направи преглед на съществуващите биологични стандарти и регулации, да се прецени състоянието и да се формулират предложения, които да се предоставят за обсъждане на правителствата, Комисията „Кодекс Алиментариус“, съответните организации, работещи в областта на биологичното земеделие (FAO, IFOAM, UNCTAD и др.).

II.9. Европейска рамка по отношение на биологичното земеделие

II.9.1. Политика на ЕС

През 1999 г. Съветът на Европа прие биологичното производство в своята стратегия по екологична интеграция и устойчиво развитие в Общата селскостопанска политика. През юни 2001 г., в Гьотеборг, Комисията представи Стратегия на ЕС за устойчиво развитие. Една от определените дейности бе, че Общата селскостопанска политика трябва да възнагражда качеството, а не количеството, например като насърчава биологичния сектор и другите природосъобразни методи на земеделска обработка. В решението на Европейския парламент и Съвета, формулиращо Шестата програма за действие на Общността за околната среда през 2002 г., една от дейностите, предложени за постигане на целите на програмата е „да се насърчава по-щадящо природата земеделие, включително и, където това е уместно, екстензивни методи на производство, интегрирани практики на обработка, биологично производство и агробиоразнообразие“.

Развитието на сектора „Биологично земеделие“ в ЕС е напълно съвместим и с наскоро обявената инициатива на ЕС – План за действие за екологични технологии, описан в комюнике COM (2004) 3511. Общата цел на този план е да се стимулира използването на щадящи околната среда технологии в икономиката като цяло. В този смисъл развитието на биологичното земеделие като производство щадящо околната среда е подходящо за реализация на този документ на ЕС.

Европейската комисия разработи документ, наречен „Анализ на възможностите за създаване на европейски план за действие за биологични храни и земеделие“. Той послужи като основа за изготвянето на Европейския план за действие за биологични храни и земеделие, приет през 2004 г. (COM (2004) 415 заключителен)

Основните предложения в плана за действие за фокусирани върху:

- информационно направлявано развитие на пазара за биологични храни чрез повишаване на осведомеността на потребителите; предоставяне на повече информация и насърчаване на потребителите и бизнесмените; стимулиране на използването на логото на ЕС, включително и върху внасяните продукти, осигуряване на по-голяма прозрачност по различните стандарти и подобряване на наличността на статистическите данни за производството, предлагането и търсенето като инструменти на политиката и маркетинга;
- осигуряване на по-ефективна обществена подкрепа за биологичното производство чрез насърчаване на страните членки да използват по-съгласувано и по-широко различните мерки за развитие на селските райони, например посредством национални планове за действие и чрез засилване на научните изследвания по биологично земеделие;
- подобряване и налагане на стандартите на Общността за биологично производство и изискванията за внос и инспекция чрез: определяне на основните принципите на биологичното земеделие и обясняване по такъв начин на неговата обществена роля; повишаване на прозрачността и доверието на потребителите; създаване на независим комитет за научно-технически консултации; по-нататъшна хармонизация и налагане на стандартите като се използват международните организации; подобряване на стандартите, например по отношение на хуманното отношение към животните; разработване на стандарти за все още необхванати области като аквакултури или свързани с околната среда като използване на енергията от изкопаеми източници и др.; разясняване на стандартите, определени за забрана на използването на генетично модифицирани организми (ГМО); повишаване на ефективността и прозрачността на системата за инспекция и чрез изготвяне на по-ефективни разпоредби за внос.

II.9.2. Законодателство на ЕС

A. Основни нормативни актове в областта на биологичното земеделие

- Регламент на Съвета (ЕИО) 2092/91 от 24 юни 1991 г. за биологично производство на земеделски продукти и означаването им върху земеделските продукти и храни, изменен с Регламент на Комисията (ЕИО) 1535/92, Регламент на Съвета (ЕИО) 2083/92, Регламент на Комисията (ЕИО) 207/93, Регламент на Комисията (ЕИО) 2608/93, Регламент на Комисията (ЕО) 468/94, Регламент на Съвета (ЕО) 1468/94, Регламент на Комисията (ЕО) 2381/94, Регламент на Комисията (ЕО) 1201/95, Регламент на Комисията (ЕО) 1202/95, Регламент на Съвета (ЕО) 1935/95, Регламент на Комисията (ЕО) 418/96, Регламент на Комисията (ЕО) 1488/97, Регламент на Комисията (ЕО) 1900/98, Регламент на Комисията (ЕО) 330/1999, Регламент на Съвета (ЕО) 1804/1999, Регламент на Комисията (ЕО) 331/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 1073/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 1437/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 2020/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 436/2001, Регламент на Комисията (ЕО) 2491/2001, Регламент на Комисията (ЕО) 473/2002, Регламент на Комисията (ЕО) 223/2003, Регламент на Комисията (ЕО) 599/2003, Регламент на Съвета (ЕО) 806/2003, Регламент на Комисията (ЕО) 2277/2003, Регламент на Комисията (ЕО) 779/2004, Регламент на Съвета (ЕО) 392/2004, Регламент на Комисията (ЕО) 746/2004, Акта за присъединяване на Австрия, Швеция и Финландия, Акта за присъединяване на Чехия, Естония, Кипър, Латвия, Литва, Унгария, Малта, Полша, Словения и Словакия¹⁷
- Регламент на Комисията (ЕИО) 94/92 от 14 януари 1992 г., уреждащ подробни правила за прилагането на разпоредбите за внос от трети страни, предвидени в Регламент 2092/91 за биологично производство на земеделски продукти и означаването му върху земеделските продукти и храни, изменен с Регламент на Комисията (ЕО) 522/96, Регламент на Комисията (ЕО) 314/97, Регламент на Комисията (ЕО) 1367/98, Регламент на Комисията (ЕО) 548/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 1566/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 1616/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 2426/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 349/2001, Регламент на

¹⁷ Консолидирана версия на регламента може да се намери на адрес http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/main/1991/en_1991R2092_index.html.

Комисията (ЕО) 2589/2001, Регламент на Комисията (ЕО) 1162/2002, Регламент на Комисията (ЕО) 2382/2002, Регламент на Комисията (ЕО) 545/2003, Регламент на Комисията (ЕО) 2144/2003, Регламент на Комисията (ЕО) 746/2004¹⁸

- Регламент на Съвета (ЕИО) 207/93 от 29 януари 1993 г., определящ съдържанието на Анекс VI от Регламент 2092/91 за биологично производство на земеделски продукти и означаването му върху земеделските продукти и храни, изменен с Регламент на Комисията (ЕО) 345/97 и с Регламент на Комисията (ЕО) 2020/2000¹⁹
- Регламент на Комисията (ЕО) 1788/2001 от 7 септември 2001 г., определящ подробни правила за прилагане на разпоредбите относно проверките на вноса от трети страни съгласно член 11 от Регламент 2092/91 за биологично производство на земеделски продукти и означаването му върху земеделските продукти и храни²⁰
- Регламент на Комисията (ЕО) 223/2003 от 5 февруари 2003 г. относно изискванията към етикетването на фуражи, произведени по биологичен начин, и изменящ Регламент 2092/91²¹
- Регламент на Комисията (ЕО) 1452/2003 от 14 август 2003 г., запазващ изключението, предвидено в чл. 6(3)(а) от Регламент 2092/91 по отношение на специални видове семена и посадъчен материал и определящ процедурни правила и критерии относно това изключение²²
- Регламент на Съвета (ЕО) 1783/2003 от 29 септември 2003 г. изменящ и допълващ Регламент (ЕО) 1257/1999, за поддържане развитието на селските райони от Европейския фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието²³

Б. Правила за биологично производство според законодателството на ЕС

Полето на приложение на Регламент 2091/92 обхваща производството по биологичен начин на непреработени земеделски култури и животински продукти, преработени земеделски продукти, предназначени за консумация от човек, храни от растителен и животински произход и фуражи. Правилата за биологичен начин на производство не отменят спазването на всички изисквания от общ характер при производство на селскостопанска продукция, особено по отношение на нейната безопасност и всички аспекти, свързани със здравето на хората. По принцип правилата за биологичен начин за производство съдържат дори по-строги изисквания от конвенционалните.

С Регламент 331/2000 Европейската комисия създаде лого за обозначаване на продуктите, произведени по биологичен начин. Използването на логото е доброволно. То е допустимо, ако са спазени изискванията:

- продуктът е контролиран от одобрен контролен орган;
- етикетът на продукта посочва производителя или вносителя и контролния орган;
- продуктът се продава директно от производителя в затворени опаковки, или когато се предлага в търговската мрежа, е предварително пакетирани;
- поне 95% от съдържанието на продукта е произведено по биологичен начин.

Законодателството на ЕС относно биологичното земеделие е част от политиката на качество на ЕС, която защитава автентичността и високото качество на продуктите, произведени по специален начин и по този начин отговаря на нарасналите потребности на европейския потребител за качествена и природосъобразна храна. Това е свързано със съществени икономически ползи за производителите и повишена правна защита срещу злоупотреби, неправилно използване на означенията и нелоялна конкуренция.

В подкрепа на своята политика по безопасност и качество ЕС създаде и специална схема за подпомагане на производители на качествени земеделски продукти и храни, включително тези,

¹⁸ Консолидирана версия на регламента може да се намери на адрес http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/main/1992/en_1992R0094_index.html.

¹⁹ Консолидирана версия на регламента може да се намери на адрес http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/main/1993/en_1993R0207_index.html.

²⁰ http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/l_243/l_24320010913en00030014.pdf

²¹ http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_031/l_03120030206en00030008.pdf

²² http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_206/l_20620030815en00170021.pdf

²³ http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_270/l_27020031021en00700077.pdf

произведени по биологичен начин. Подпомагането на земеделски производители, които участват в схеми за качество на храните, сред които е и биологичното земеделие, се урежда с Регламент 1783/2003. Помощта се плаща като годишна поощрителна сума до определен максимален размер за период до 5 години.

С Регламент 1783/2003 също така се предвижда и възможността за подпомагане на земеделски производители, които използват селскостопански методи, способстващи за защита на околната среда, опазване на природата, хуманно отношение към животните.

До присъединяването си към ЕС България има задължения да хармонизира законодателството си с това на ЕС и да въведе в българското право правилата и условията за биологично производство. България е изпълнила това изискване и е създала национална уредба за развитие на биологичното земеделие, която е в съответствие с европейското законодателство. След като България стане страна членка на ЕС, регламентите на ЕС относно биологичното земеделие ще се прилагат пряко и директно на територията на България.

В. Други нормативни актове на ЕС, имащи връзка с биологичното земеделие

Концепцията за устойчиво земеделие включва не само икономически и социални аспекти, но и екологичните аспекти от развитието на селското стопанство. Законодателството в областта на селското стопанство в този смисъл е тясно свързано със законодателството в областта на опазването на околната среда. Биологичното земеделие е една от формите на устойчиво земеделие, при която грижата за опазване на околната среда в широк смисъл се преплита с производството на земеделска продукция. Биологичното земеделие спомага за защитата, запазването и подобряването на качеството на водата и почвата и на биологичното разнообразие.

Основните актове на ЕС в областта на опазване на водите, почвата и биологичното разнообразие са²⁴:

- Директива на Съвета 91/676/ЕИО от 12 декември 1991 г. относно защита на водите срещу замърсяване, причинено от нитрати от земеделски източници;
- Директива 2000/60/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 23 октомври 2000 г., създаваща общата рамка за мерки на Общността в областта на опазване на водите;
- Директива на Съвета 79/409/ЕИО от 2 април 1979 г. за запазване на дивите птици;
- Директива на Съвета 92/43/ЕИО от 21 май 1992 г. за запазване на естествените местообитания и на дивите растения и животни;
- Предложение СОМ (2002) 179 от 16.4.2002 г. на Европейската комисия за стратегия за защита на почвата.

Г. Финансови възможности за развитие на биологичното земеделие

В момента биологичните земеделски стопани могат да получават помощ по първия стълб на Общата селскостопанска политика (ОСП) чрез преки плащания и мерки за подпомагане на цените. Още по-важно е, че биологичното производство е напълно интегрирано в политиката за развитие на селските райони във втория стълб на ОСП и заема видно място в агроекологичните мерки. Реформата на ОСП през 2003 г. осигури полезна рамка за бъдещото развитие на биологично производство и предостави на разположение на страните членки богата гама от инструменти.²⁵

Вторият стълб на ОСП се прилага съгласно Регламент на Съвета № 1257/99. Този Регламент третира мерките за развитие на селските райони, включващи агроекологията, както и мерките, които могат да бъдат включени в Националната оперативна програма „Земеделие“. От особено значение е фактът, че агроекологичната мярка е единствената, която е задължителна за страните членки, докато останалите са въпрос за избор от всяка от тях. Биологичното земеделие е една от мерките в сферата на агроекологията, която страните членки на ЕС могат да изберат.

²⁴ http://europa.eu.int/comm/environmentenvcnment/policy_en.htm

²⁵ Европейски план за биологични храни и земеделие.

II.10. Пазарни възможности за развитие на биологичното земеделие

Според ОИСР, биологичният сектор в началото на 21 век се оценява на обща стойност 26 млрд. щ. д. – 11 млрд. щ. д. в Европа и 13 млрд щ. д. в САЩ – и е като цяло най-бързо нарастващия земеделски сектор с около 15–30% годишно въпреки много ниската си база. Въпреки че Австралия и Аржентина заемат най-голям дял на сертифицирана биологична земеделска земя, най-вече за паша, Океания и Южна Америка са твърде малки като пазари за биологични продукти, като реализират около 100 млн. щ. д. всеки. Продажбите на дребно в Азия през 2003 г. се оценяват от порядъка на 400–450 млн. щ. д. В ЕС биологичното земеделие възлиза средно на около 2% от стойността на общия земеделски продукт. Предполагаемият дял на биологични продукти в общите продажби на храни също възлиза на около 2%.²⁶

II.11. Генетично модифицирани организми

През 1996 г. България прие Правилник за разпространението на генетически изменени висши растения, създадени чрез рекомбинантна ДНК технология), ДВ, бр. 721, 16.08.1996). С правилника са регламентира създаването на Съвет за безопасна работа с генетично изменени висши растения (Съвет). През 1998 фирмите Новартис, Пионер и Монсанто правят постъпки за разрешаване на изпитване на трансгенна царевица. През 1999 г. Съветът разрешава широки производствени опити.

През 1999 г. българските земеделски производители произведоха първата реколта с царевица, устойчива на хербициди. Повечето от царевичата е дадена за фураж на животните и по този начин навлиза и в хранителната верига. По информация на МЗГ издадените разрешения за генномодифицирана (ГМ) царевица през 1999 г. са за 1300 ха, през 2000 г. – 1900 ха, през 2001 г. – 640 ха, през 2002 г. – 220 ха, през 2003 г. – 211,95 ха.

В рамките на проект на Агробиоинститут, финансиран от UNEP/GEF, е изготвен проектозакон за генетично модифицирани организми (ГМО). Законът за ГМО е приет и обнародван в Държавен вестник бр. 27 от 29.03.2005 г. Той включва част от Директива 90/219/ЕЕС за работа с генетично модифицирани микроорганизми при контролирани условия, Директива 2001/18/ЕЕС относно съзнателното пускане в околната среда и на пазара на ГМО и регламент 1946/2003 за трансгранично придвижване на ГМО. Законът не отразява европейското законодателство според Регламентите 1829/2003/ЕЕС за генетично модифицирани храни и фуражи и 1830/2003 за проследимост и етикетиране на ГМО и проследимост на храни и фуражи, произведени от ГМО. По отношение на Регламент 1829/2003 изискванията относно етикетирането на генетично модифицирани храни са въведени в националното ни законодателство в Наредбата за изискванията за етикетирането и представянето на храните. Основните изисквания, които са свързани с необходимост от изграждане и укрепване на административен капацитет или с изработване на процедури за прилагане на Регламент 1829/2003, както и на Регламент 1830/2003 ще бъдат въведени с предстоящото изменение на Закона за храните. Останалите текстове от тези регламенти ще се прилагат директно от датата на членство на България в ЕС. Законът за ГМО забранява отглеждането на изключително важни за България култури като тютюн, лоза, памук, маслодайна роза, пшеница и всички видове зеленчуци и овощни култури чрез включването им в забранителния режим за освобождаването им в околната среда. Законът забранява освобождаването на ГМО в териториите, включени в Националната екологична мрежа по смисъла на Закона за биологичното разнообразие, както и в прилежащите им територии, забраната за освобождаване в околната среда и пускането на пазар на ГМО, съдържащи маркерни гени за антибиотична резистентност. Този закон следва да сложи край на неконтролираното освобождаване на ГМО в околната среда и неизбежното генетично замърсяване на селскостопанските култури.

²⁶ Европейски план за биологични храни и земеделие.

I. АНАЛИЗ НА СИЛНИТЕ И СЛАБИТЕ СТРАНИ, ВЪЗМОЖНОСТИТЕ И ЗАПЛАХИТЕ (SWOT)

Силни страни

- Съществува нормативна уредба, която регулира биологичното земеделие и до голяма степен е хармонизирана с изискванията на Европейския съюз
- Има български органи за контрол и сертификация на български биологични продукти
- Има действащи чуждестранни контролни органи на територията на България
- Съществуват неправителствени организации, активно работещи в сферата на биологичното земеделие
- Има информирани повече от 1700 земеделски производители за биологичното земеделие
- Има 4 висши учебни заведения с дисциплина „Биологично производство/земеделие“
- Има български консултанти по биологичното земеделие в различни консултантски организации
- Има политическа воля за развитие на биологичното земеделие
- Има растящ брой сертифицирани биологични производители
- Има сдружения на производители на биологични продукти
- Има изградени административни структури за биологично земеделие към Министерство на земеделието и горите: отдел „Агроекология“ и Комисия за биологично земеделие
- Има практически опит за прилагане на технологии за биологично земеделие включително чрез адаптиране на чужд опит
- Биологичното земеделие се припознава като инструмент за устойчиво местно развитие
- В България се произвеждат биологични продукти, които се търсят за експорт
- Има разработени схеми за кредитиране за биологичното земеделие
- Министерство на околната среда и водите чрез Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда дава възможност за финансиране на дейности за биологично земеделие по направлението „Проекти, свързани с биологично земеделие, екологосъобразно животновъдство и екотуризъм“
- Биологичното земеделие допринася едновременно за изпълнение на целите на 3 конвенции на Обединените нации: Конвенция за биологичното разнообразие, Рамкова конвенция на Обединените нации по изменение на климата, Конвенция на Организацията на обединените нации за борба с опустиняването (Европейска конвенция за ландшафта)
- Добро взаимодействие между МЗГ и заинтересовани страни за развитие на биологичното земеделие
- Конкурентни цени на някои производители на биологични продукти на международния пазар
- През 2005 г. стартира списание за биологично земеделие, издавано от неправителствената организация „Агролинк“
- Започва създаването на специализирани магазини за биологични продукти и храни и специализирани форми на маркетинг – директно и абонаментно снабдяване
- Наличие на дългогодишни познания и опит в научните институти по въпросите на биологичното земеделие
- Сертифицирането на биологичното земеделие гарантира качество, произход и проследяемост

Слаби страни

Слабите страни по отношение на развитието на биологичното земеделие в България са анализирани за наличие на причинно-следствените връзки. В резултат първоначално те са групирани в 7 групи, като отделните записи на слаби страни във всяка група са взаимосвързани. Групите са:

1. Слабости по отношение на *производството* на биологична продукция
2. Слабости по отношение на *образование, обучение и консултантска дейност* за биологично земеделие
3. Слабости по отношение на *развитие на пазара и формиране на потребителско търсене* на биологични продукти
4. Слабости по отношение на *нормативната уредба* за биологично земеделие
5. Слабости по отношение на *финансирането* за биологично земеделие
6. Слабости по отношение на *контрола* на биологичните продукти
7. *Институционални* слабости в сферата на биологичното земеделие

В процеса на разработване на Стратегията и Плана за развитие на биологичното земеделие в България бе установено, че групите „Финансиране“ и „Институционални“ са причини за някои от слабостите в останалите групи. Работната група взе решение тези две групи да се разформират и слабостите в тях да намерят своето място в останалите групи и по-специално „Производство“ и „Развитие на пазара“. По-долу са представени слабите страни в развитието на биологичното земеделие групирани в общо 5 групи.

1. Слабости по отношение на *производството* на биологична продукция

Ниво на основните слабости: Малък брой биологични земеделски стопанства в България с малка обща площ

причинено от:

- Липса на държавно целево финансово подпомагане за биологичното земеделие, особено за земеделските производства извън Мярка 1.3, а стартирането на самата мярка се бави извънредно много
- Липса на данъчни стимули и други насърчителни мерки за биологичните земеделски производители
- Липсва финансово подпомагане на вноса на суровини, препарати, биоторове за биологично земеделие
- Банките не кредитират биологично производство и преработка
защото:
 - оценяват земеделието като рисково
 - не знаят какво точно е биологично земеделие
- Цената на сертификацията не е във възможностите на болшинството от земеделците или операторите
- Преходният период отблъсква преминаването към биологично земеделие при условия на липса на адекватни финансови компенсации
- Недостатъчно осъзнаване на философията и същността на биологичното земеделие сред земеделски производители
- Недостатъчно разбиране на възможностите на биологичното земеделие за допълнителна заетост
включително поради:
 - непознаване на възможностите на информационните и комуникационни технологии (ИКТ) за съвместна работа и разпространение на информация
- Липсва стимулиране на младите производители
- Недостиг на препарати за биологично земеделие, включително няма организация вносител

- Наличните препарати не са в списъците на международно признатите
- Браншовите организации на производители, преработватели, търговци на земеделска продукция не играят роля за промотиране на биологичното земеделие

Ниво на основните слабости: Големите земеделски стопанства правят само интензивно земеделие, а те са основните производители на земеделска продукция
причинено от:

- В България за развитието на биологичното земеделие се залага върху дребните производители, а трябва да се приобщат едри и средни професионални земеделски производители
- Невъзможност от окрупняване в достатъчно големи територии на едно място за голямо биологично производство
- Земеделските стопани не разполагат с достатъчен на брой и вид специализирана техника
- Недостатъчно финансово подпомагане включително за закупуване на специализирана техника
- Недостатъчно квалифицирана и мотивирана работна сила

Ниво на основните слабости: Недостатъчно разнообразие на произвежданата по биологичен начин растителна и животинска продукция
причинено от:

- Недостатъчни количества биологично сертифициран посевен и посадъчен материал
- Не са определени уникалните за страната продукти и тяхното райониране и не им се отдава приоритет при подпомагането

2. Слабости по отношение на образование, обучение и консултантска дейност за биологично земеделие

Ниво на основните слабости: Недостатъчно комплексни научни изследвания и технологии за биологично земеделие в България
причинено от:

- Слаба връзка между науката, бизнеса и държавата
включително поради:
 - Недостатъчно развити умения за прилагане на стратегически мениджмънт и маркетинг в сферата на науката
 - Слаба информираност относно предимствата на биологичното земеделие и липсва периодично издание
 - Недостатъчна заинтересованост от страна на земеделските производители за прилагане на научните достижения в сферата на биологичното земеделие
 - Недостатъчно използване на съвременните ИКТ
- Недостатъчно финансиране на комплексни и приложни изследвания в биологичното земеделие и създаване на модели за въвеждане в практиката
- Организацията на работата на НЦАН не съответства на потребностите на биологичното земеделие

Ниво на основните слабости: Няма изградена система за консултации по биологично земеделие на национално ниво
причинено от:

- Липса на държавно финансово подпомагане за заплащане на консултантските услуги по биологично земеделие
- Недостатъчен брой консултанти по биологично земеделие
- Недостатъчна квалификация на консултантите в сферата на биологичното земеделие
- Липса на координация между даващите консултации по биологично земеделие
- Слаб интерес от страна на производителите към повишаване на квалификацията на кадрите и повишаване на квалификацията по управление на бизнеса

поради:

- Слаба информираност
- Системата за мотивация не функционира
- Недостатъчно литература на български език в сферата на биологичното земеделие

Ниво на основните слабости: Недостатъчно образование за биологичното земеделие в селскостопанските и горски техникуми и висшите учебни заведения

3. Слабости по отношение на развитие на пазара и формиране на потребителско търсене на биологични продукти

Ниво на основните слабости: Няма развит вътрешен пазар

причинено от:

- Ограничен асортимент на биологичните продукти
 - поради:*
 - Биологичното земеделско производство е ориентирано към експорт
 - Недостатъчен брой преработвателни предприятия за биологична продукция
 - Липса на данъчни стимули и други насърчителни мерки за преработватели на биологична продукция
- Липса на мрежа за дистрибуция
- Недостатъчни обеми продукция от биологично земеделие за навлизане в големите вериги магазини
 - поради:*
 - Липсват нагласи за сдружаване сред биологичните производители
 - Липсва стимулиране на сдружаване на малки производители в сферата на биологичното земеделие
 - Недостатъчен брой преработвателни предприятия за биологична продукция
- Преработката на биологични продукти е извън района на производство, често извън страната
 - защото:*
 - Преработвателите не са във фокуса на вниманието
- Няма формирано потребителско търсене на биологични продукти
 - причинено от:*
 - Липсва стратегия за промоция на вътрешния пазар
 - Частични опити за промоция на биологичните продукти, но непрофесионални
 - Националният знак за биологични продукти не се използва и не е утвърден на пазара, включително има недостатък в Наредбата по отношение на това кой дава право на ползване на знака
- Трудно е да се разграничи биологичният продукт от останалите хранителни продукти
 - включително поради:*
 - Наличие на обръкване на търговски и сертификационни знаци
 - Терминът „биологичен продукт“ е трудно защитим
- Няма заявки за пазарни проучвания и анализи за продукти на биоизземелие
- Няма достатъчно информация за поглъщателната способност на вътрешния пазар на биологични продукти (брой потребители)
- Недостатъчно информация и популярна литература по въпросите на биологичното земеделие, ориентирана към потребителите
- Ниско ниво на информираност за опазване на околната среда в обществото
- Няма практика за използване на разнообразни методи за продажба включително „продажба на зелено“ (фючърсна сделка) с биологични продукти
 - включително причинено от:*

- Неизползване на възможностите на ИКТ за реализиране на продукцията

Ниво на основните слабости: Слаби позиции на българските биологични продукти на външния пазар

поради:

- Експорт не на крайни продукти, а на суровини поради:
 - Няма утвърдени български и местни търговски марки на външния пазар
- Липсва стратегия за разпространение на информация на външния пазар
- Няма достатъчно информация за външния пазар на биологични продукти
- България няма призната еквивалентност на практиката в ЕС, което оскъпява процеса на износ

4. Слабости по отношение на нормативната уредба за биологично земеделие

Ниво на основните слабости: Законодателството в сферата на биологичното земеделие не е хомогенно и не е оптимизирано

причинено от:

- Липсата на рамков закон за земеделието и специален закон за биологичното земеделие

Ниво на основните слабости: Сегашната нормативна уредба за биологично земеделие не е изчерпателна

защото:

- Нормативната уредба не е напълно актуализирана с изискванията на ЕС
- Нормативната уредба не регламентира достатъчно добре използването на знаци и надписи за биологични продукти
- Понятията „органично“, „екологично“ не са защитени законово
- Липсва правна възможност и компетентен орган за санкциониране на неправомерно използване на термина за биологичен продукт
- Липсват строги санкции за неправомерно използване на термина „биологичен продукт“
- Няма отделен списък на разрешените в биологичното производство подобрители на почвата и продукти за растителна защита в Списъка на разрешените за употреба в Република България торове, подобрители на почвата и продукти за растителна защита от НСРЗ
- Недостатъчно строги изисквания за опазване на околната среда и биологичното разнообразие, ландшафта и хуманното отношение към селскостопанските животни
- Няма гаранции за тези, които започват биологично производство, че в близост няма да се развива застрашаваща биологичното земеделие дейност
- Неяснота по отношение на разстоянията между ГМО и площи управлявани по биологичен начин

Ниво на основните слабости: Законът за ГМО не предвижда минимални отстояния от площи заети с биологично производство

Ниво на основните слабости: Липсват национални минимални изисквания за производство на национално характерни биологични продукти (розово масло, вино, етерични масла и др.)

5. Слабости по отношение на контрола на биологичните продукти

Ниво на основните слабости: Сроковете за провеждане на всеки етап от процедурата за акредитация е твърде дълъг (Българска служба за акредитация)

Ниво на основните слабости: Има само един одобрен орган за контрол и сертификация на биологична продукция в България

Ниво на основните слабости: Няма акредитирани лаборатории за пълната гама изследвания за международен арбитраж

Ниво на основните слабости: Няма статистика за състоянието на биологичното земеделие в България

защото:

- Нормативната уредба не позволява Министерството на земеделието и горите да упражнява надзор върху дейността на всички действащи на територията на България органи за контрол и сертификация на биологична продукция, които не са одобрени по българското законодателство
- Не е регламентиран начинът на обмен на информация между МЗГ и чуждестранните органи за контрол и сертификация на биологична продукция и между самите тях

Възможности

- Голяма част от земеделската практика в момента в България е с ниско влагане на минерални торове и пестициди. В животновъдството голяма част от практиката е екстензивна.
- Голяма част от традиционното българско земеделие е близко до биологичното земеделие
- Изключителни природни дадености за развитие на биологичното земеделие в България
- Има фондове и програми за биологично земеделие на ниво ЕС
- Министерство на труда и социалната политика има действащи схеми за подпомагане на съществуващ и стартиращ бизнес
- Реформа на Общата селскостопанска политика на ЕС и акцента върху производства, щадящи околната среда и хуманно отношение към животните – агроекология и подпомагане на високо качествени продукти
- Позитивно отношение към биологичното земеделие от страна на ЕС
- Мин. 25% от бюджета, определен за развитие на селските райони в периода 2007–2013 г. трябва да се разпределя за приоритетна ос 2, която включва агроекологичната мярка – изискване на ЕС
- Има двустранни и многостранни програми за финансиране на биологичното земеделие
- Има програми за финансиране насочени към устойчивото развитие, а биологичното земеделие е ефективен подход за постигане на устойчиво развитие
- Има заявен интерес от много чуждестранни контролни органи
- Възстановена е собствеността върху земята
- В България има добра система на защитени територии
- Има много на брой малки земеделски стопанства в България
- Има търсене на биологични български продукти на външния пазар
- Развива се туризъм, който може да ползва продуктите на биологичното земеделие
- Има добър имидж на българските земеделски продукти на външния пазар
- Изготвя се закон за развитие на българското село, в който се предвижда включването на биологичното земеделие и определени насърчителни мерки
- Направено е предложение за промяна в наредбите по САПАРД за даване на приоритет на земеделски производители, които са сертифицирани или в преход
- Има Национална служба по растителна защита с Институт за защита на растенията
- Има Национална служба за съвети в земеделието
- Има Национален център за аграрни науки
- Българските производители започват да се мерят с европейските по отношение на биологичното земеделие, т.е. биологичното земеделие става модерно.
- Нарастващ интерес към биологични продукти в ЕС и света
- Българската диаспора проявява интерес към български продукти
- България има уникални продукти, които може да произведе (билки, рози, диви гъби и др.) и за които е конкурентоспособна
- Развиват се нови вериги магазини, в които потребителите си изграждат доверие

- Големите вериги магазини могат да започнат да внасят биологични земеделски продукти и това може да стимулира българското производство и пазар
- Съществуват местни породи и сортове, които могат да направят биологичното производство по-рентабилно
- Биологичните производители като земеделски производители могат да ползват директни помощи след присъединяването
- Съвременните ИКТ разполагат с огромни възможности за разпространение на информация, съвместна работа, ефективна реализация на продукцията и т.н.
- Съществува информационна мрежа на неправителствените организации (НПО), работещи за опазване на околната среда и устойчиво развитие – БлуЛинк, която може да се използва за кампании за популяризиране на биологичното земеделие, комуникации и др.
- С промени в Закона за защита на растенията ще се защитят термините „био“, „еко“, „органично“
- Нов закон за защита на потребителите предвижда Комисията за защита на потребителите да санкционира неправомерната реклама

Заплахи

- Силна раздробеност на земеделските имоти включително и при дребните земеделски стопанства
- Липса на реален пазар на земеделска земя в България
- Липса на предприемаческа култура у българите включително ниска организационна култура на българските земеделски производители
- Застаряващо население
- Миграция
- Ниска покупателна способност
- Минималните граници на земеделските стопанства за получаване на подпомагане като изисквания на ЕС
- Навлизане на ГМО в България
- Голяма конкуренция от другите източно европейски страни
- Няма регламентиране на биологично вино и др.
- Силово регулиране на пазара на гъбите и други горски продукти
- Изнасяне на посадъчен материал на уникалните продукти за България
- Нестартиране на Мярка 1.3
- Възможно изкривено прилагане на Мярка 1.3
- Големите вериги магазини могат да започнат да внасят биологични продукти, което може да измести българските продукти
- Трудна и скъпа охрана на земеделските земи
- Амортизирана и лоша земеделска инфраструктура
- Има много на брой малки земеделски стопанства в България, които трябва да се окрупняват

II. ПРИОРИТИЗИРАНЕ НА ГРУПИТЕ СЛАБИ СТРАНИ

Слабите страни по отношение на развитието на биологичното земеделие в България първоначално са групирани в 7 групи, като отделните записи на слаби страни във всяка група са взаимосвързани. Групите бяха:

1. Слабости по отношение на производството на биологична продукция
2. Слабости по отношение на образование, обучение и консултантска дейност за биологично земеделие
3. Слабости по отношение на развитие на пазара и формиране на потребителско търсене на биологични продукти
4. Слабости по отношение на нормативната уредба за биологично земеделие
5. Слабости по отношение на финансирането за биологично земеделие
6. Слабости по отношение на контрола на биологичните продукти
7. Институционални слабости в сферата на биологичното земеделие

Разработването на ефикасен план за действие за преодоляване на слабите страни и ефективно развитие на биологичното земеделие в България изисква да се определят приоритети, защото обикновено ресурсите са ограничени и не е възможно да се стартират всички дейности едновременно. За тази цел експертният екип обсъди критериите, които следва да се използват за ранжиране на групите слаби страни и проведе процес на приоритизиране на седемте групи слаби страни. В процеса на разработване на Стратегията и Плана за развитие на биологичното земеделие в България групите „Финансиране“ и „Институционални“ са разформирани като техните приоритети са отчетени в съответните задачи и дейности от Плана. Работната група обсъди критериите и ранжирането, проведено от експертната група, и го прие за адекватно по отношение на приоритетите за развитие на биологичното земеделие в България.

Приоритизирането е проведено въз основа на следните 4 критерия:

- Степен на въздействие на групата слаби страни върху системата за биоземеделие
- Продължителност на негативното въздействие на групата слаби страни върху системата за биоземеделие
- Обхват на негативното въздействие на групата слаби страни върху системата за биоземеделие
- Леснота на преодоляване на негативното въздействие на групата слаби страни върху системата за биоземеделие

След това е определено доколко всеки от критериите е важен за определянето на приоритетните групи слаби страни. Всеки критерий получи коефициент на тежест както следва:

Критерий	Коефициент на тежест	Причини за коефициента
Степен на въздействие	0,4	Този критерий е от най-голямо значение за оценка на негативния ефект на групата слаби страни, защото групата която има голяма сила на въздействие е по-опасна от другите групи
Продължителност на въздействие	0,1	Този критерий е с най-малко значение, защото негативният ефект на групата слаби страни може да не е силен и дори да е продължителен, може да се изтърпи. От друга страна, ако негативният ефект е силен, но краткотраен отново може да се изтърпи
Обхват на въздействие	0,3	Този критерий е важен, защото негативното въздействие може да засяга много и важни аспекти на биологичното земеделие. Колкото по-широко влияние оказва една група слаби страни, толкова по-приоритетно трябва да се работи за преодоляването ѝ
Леснота на преодоляване	0,2	Този критерий е с по-малка важност, защото той най-вече показва, че с по-малко усилия може да се отстрани негативния ефект и да се оптимизира бързо системата. Това обаче следва да се има предвид при вземане на решения за насочване на усилията

Всеки от членовете на експертната група разполагаше с най-много 4 точки за всяка група слаби страни, които следваше да разпредели сред четирите критерия. Не бе задължително да се разпределят всички четири точки за дадената група слаби страни. След разпределянето на точките и изчисляването на общия бал за всяка група слаби страни въз основа на тежестите на критериите се получи следният резултат:

Приоритет	Група	Степен на въздействие	Период	Влияние върху всичко	Леснота	Общ бал
		тежест 0,4	тежест 0,1	тежест 0,3	тежест 0,2	
1	Финанси	29	7	13	0	16,2
2	Маркетинг	21	12	13	2	13,9
3	Производство	22	10	10	2	13,2
4	Обучение	17	11	14	5	13,1
4	Нормативни	20	7	10	7	13,1
5	Институционални	16	11	14	5	12,7
6	Контрол	13	6	15	11	12,5

III. СТРАТЕГИЯ 2007–2013 г. И ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ НА БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ

Стратегията се състои от Стратегически цели и Специфични цели. Стратегическите цели следват групите слаби страни и задават основните направления на работата за развитие на биологичното земеделие в България. Специфичните цели до голяма степен се формират въз основа на основните слабости в съответната група. Те са конкретни и измерими към определена дата. Постигането на специфичните цели би следвало съвместно да доведе до реализирането на стратегическата цел.

Планът се състои от задачи и дейности. Задачите, които трябва да се изпълнят, за да се реализира дадена специфична цел се формират въз основа на причините за съществуването на основните слабости. Те се формулират след като се постигне съгласие относно целите. Дейностите определят избрания път за изпълнение на задачите. За всяка дейност се определят отговорниците, точните срокове и необходимите средства за реализация.

Силните страни, възможностите и заплахите се използват при формулирането на Стратегията и Плана, като стремежът е да се надграждат силните страни, максимално да се оползотворят възможностите и да се предвидят заплахите с цел елиминирането им или осигуряване на готовност за реакция при проявата им.

Въпреки силната логика на превръщане на слабости в цели или задачи връзката не е абсолютна, т.е. изграждането на Стратегията и плана не е просто преформулиране на отрицателни съждения в положителни, а творчески процес на целеполагане със здрава логика.

Крайните желани резултати, до които се очаква да доведе изпълнението на Стратегията и Плана са:

- Принос за стабилизиране на доходите на земеделските стопани чрез навлизане на нови пазари на качествени и здравословни хранителни продукти
- Принос за развитие на селските райони и предотвратяване на процеса на изоставяне на земите
- Принос за стабилизиране на екосистемите, запазване и възстановяване на природните ресурси,

Националният план за развитие на биологичното производство има следните стратегически цели:

1. Развитие на пазара на биологични продукти
2. Осем процента от използваната земеделска земя да се управлява по биологичен начин към 2013 г.
3. Създаване на ефективна нормативна рамка за развитие на биологичното земеделие към 2007 г.
4. Ориентирани към практиката научни изследвания, образование, обучение и консултантска дейност в областта на биологичното земеделие
5. Установяване на ефективна система на контрол и сертификация

Стратегическите цели са подредени в съответствие с приоритетите от Глава II. Всяка от стратегическите цели има специфични цели, които се изпълняват чрез определени задачи и поддейности.

Стратегическа цел 1 „ Развитие на пазара на биологични продукти” има следните специфични цели:

Специфична цел 1: Към 2013 г. три процента от продадените хранителни продукти в България са произведени по методите на биологично производство

Специфична цел 2: Развитие на външния пазар на български биологични продукти

Стратегическа цел 2 „Осем процента от използваната земеделска земя да се управлява по биологичен начин към 2013 г.” има следните специфични цели:

Специфична цел 1: Увеличаване на броя на земеделските стопанства, прилагащи биологични начини на производство

Специфична цел 2: Разширяване на произвежданата гама от растителни и животински продукти по биологичен начин

Стратегическа цел 3 „Създаване на ефективна нормативна рамка за развитие на биологичното земеделие към 2007 г.” има следната специфична цел:

Специфична цел 1: Кодифициране на нормативната уредба в сферата на биологичното земеделие

Стратегическа цел 4 „Ориентирани към практиката научни изследвания, образование, обучение и консултантска дейност в областта на биологичното земеделие” има следните специфични цели:

Специфична цел 1: Практически ориентирани научни разработки, обслужващи потребностите на бизнеса и държавата за развитие на биологичното земеделие

Специфична цел 2: Да функционира ефективна система от консултации по биологично земеделие (производство, маркетинг, преработка, управление на стопанството) на национално ниво към 2010 г.

Специфична цел 3: Разширено образование по биологично земеделие в средните и висши учебни заведения

Стратегическа цел 5 „Установяване на ефективна система на контрол и сертификация” има следните специфични цели:

Специфична цел 1: Въвеждане на надзор върху дейността на всички органи за контрол и сертификация на биологична продукция, действащи на територията на РБългария

Специфична цел 2: Функционира система за доказване на биологичния произход на българските биологични продукти

Подделите задачите и дейностите са представени в таблиците по-долу.

Бюджет хил.лева						
	2006	2007	2008	2009	2010-2013	Общо
Стратегическа цел I	210,000	3 325,000	5 642,000	6 498,000	14 300,000	29 975,000
Стратегическа цел II	1 915,000	9 148,000	12 673,500	12 208,500	48 072,000	84 017,000
Стратегическа цел III	20,000	0,000	0,000	0,000	0,000	20,000
Стратегическа цел IV	46,000	531,500	6 554,500	7 850,500	33 376,500	48 359,000
Стратегическа цел V	1,000	21,000	1 074,000	1 063,000	14,000	2 173,000
ОБЩО:	2 192,000	13 025,500	25 944,000	27 620,000	95 762,500	164 544,000

Стратегическа цел I: Развитие на пазара на биологични продукти

Общ индикативен бюджет за Стратегическа цел I, хил. лева:	29975
Бюджет за 2006 г. за Стратегическа цел I, хил. лева:	210
Бюджет за 2007 г. за Стратегическа цел I, хил. лева:	3325
Бюджет за 2008 г. за Стратегическа цел I, хил. лева:	5642
Бюджет за 2009 г. за Стратегическа цел I, хил. лева:	6498
Бюджет за периода 2010–2013 г. за Стратегическа цел I, хил. лева:	14300

Специфична цел 1: Към 2013 г. три процента от продадените хранителни продукти в България са произведени по методите на биологичното производство

Подцел 1: Подобряване на системата на предлагане на биологични продукти и храни в България

Таблица 1: План и бюджет за Стратегическа цел I, Специфична цел 1, Подцел 1

Задачи	Дейности	Отговорна институция	Партниращи институции	Срок за изпълнение	2006 (хил. лева)	2007 (хил. лева)	2008 (хил. лева)	2009 (хил. лева)	2010–2013 (хил. лева)	Общо (хил. лева)
Задача 1: Увеличаване на асортимента и обемите на предлаганите биологични продукти и храни	Дейност 1: Осигуряване на финансово подпомагане от ЕС чрез включване на биологичното земеделие като приоритет в схемите за стимулиране на производството на висококачествени храни през плановия период 2007–2013 г.	ДФЗ - РА		2007-2013	-			1000	2000	3000
	Дейност 2: Осигуряване на финансово подпомагане от ЕС чрез включване на биологичното земеделие като приоритетна дейност по мерките за насърчаване на преработката и маркетинга през плановия период 2007–2013 г.	ДФЗ - РА		2007-2013	-	3000	2000	2000	3000	10000

Дейност 3: Целева субсидия за подпомагане на производството на храни с традиционно специфичен характер, утвърдени със Заповед на Министъра на земеделието и горите съгласно чл.15 ал.1 от Наредба 4/ДВ бр. 23 от 18.03.2005 г.), произведени по биологичен начин	ДФЗ – нац. схеми	МФ, работодателски организации, браншови организации	2007 - 2013	-		12	8	25	45
Дейност 4: Целева субсидия за подпомагане на производството на биологични детски храни	ДФЗ – нац. схеми	МФ, браншови организации	2007 – 2013	-		300	200	500	1000
Дейност 5: Целева субсидия за подпомагане производството на земеделски продукти и храни с географски означения, утвърдени със Заповед на Министъра на земеделието и горите съгласно чл.15 ал.1 от Наредба за условията и реда за подаване на досиета и упражняване на контрол на съответствието на географски означения на земеделски и хранителни продукти, произведени по биологичен начин	ДФЗ – нац. схеми	МФ, работодателски организации, браншови организации	2007 -2013	-		1500	1500	3000	6000
Дейност 7: Изготвяне на ситуационно-перспективни анализи, пазарни проучвания и анализи за производство и потребление на продукти на биологичното земеделие в света, ЕС и България и публикуване в регулярните издания на МЗГ и на интернет сайта „Биологично земеделие”	МЗГ - Дирекция „Маркетинг и регулаторни режими”	НСИ, маркетингови агенции за проучвания и анализи, работодателски организации, браншови организации	Ежегодно	15	15	15	15	45	105

	Дейност 8: Информирание на заинтересовани представители на бизнеса, желаещи да се занимават с преработка на биологични продукти, за организираните от страна на Българската агенция за инвестиции към МИЕ мероприятия, свързани с привличане на големи инвеститори в България	МИЕ	МВНР, МИЕ – АНМСП, браншови организации, работодателски организации	Ежегодно	-	-	-	-	-	0
	Дейност 9: Организиране на мероприятия от страна на Министерство на външните работи за привличане на големи инвеститори в България в сферата на преработка на биологични продукти	МВНР	МИЕ – АНМСП, браншови организации, работодателски организации	Ежегодно	-	-	-	-	90	90
Задача 2: Подпомагане изграждането на групи производители на биологични продукти и храни	Дейност 1: Въвеждане на допълнително финансово подпомагане за групи производители на биологична продукция	ДФЗ - РА	МФ	2007 - 2013	-	150	280	280	430	1140
	Дейност 2: Разработване на специфични критерии за групи производители на биологични продукти за финансиране от Програма САПАРД на ЕС	МЗГ		2006	-	-	-	-	-	0
Задача 3: Развитие на мрежи и канали за дистрибуция на биологични продукти и храни в България	Дейност 1: Препоръчва се 30% закупуване на биологични продукти и храни в болнични заведения при преференциални условия за доставчици от общината или областта	МЗ	МФ, областни и общински администрации	Подготовка 2007, пилотно от 2008, общо от 2010	-	-	-	-	-	0

	Дейност 2: Препоръчва се 10% закупуване на биологични продукти и храни в учреждения на държавна издръжка при преференциални условия за доставчици от общината или областта	МС	МФ, областни и общински администрации	Подготовка 2007, пилотно от 2008, общо от 2010	-	-	-	-	-	0
	Дейност 3: Препоръчва се 30% закупуване на биологични продукти и храни в учебни и детски заведения при преференциални условия за доставчици от общината или областта	МОН	МФ, областни и общински администрации	Подготовка 2007, пилотно от 2008, общо от 2010	-	-	-	-	-	0
	Дейност 4: Препоръчва се 15% закупуване на биологични продукти и храни в българската армия при преференциални условия за доставчици от общината или областта	МО	МФ	Подготовка 2007, пилотно от 2008, общо от 2010	-	-	-	-	-	0
	Дейност 5: Обвързване на маркетинга на биологични продукти и храни с маркетинга на туризма, като се отдава приоритет на групите производители на биологични продукти	МЗГ	Държавна агенция по туризма	Текущо	-		50	50	150	250
Общо:					15	3165	4157	5053	9240	21630

Стратегическа цел I: Развитие на пазара на биологични продукти

Специфична цел 1: Към 2013 г. три процента от продадените хранителни продукти в България са биологично произведени

Подцел 2: Формиране на потребителско търсене на биологични продукти и храни в България

Таблица 2: План и бюджет за Стратегическа цел I, Специфична цел 1, Подцел 2

Задачи	Дейности	Отговорна институция	Партниращи институции	Срок за изпълнение	2006 (хил. лева)	2007 (хил. лева)	2008 (хил. лева)	2009 (хил. лева)	2010– 2013 (хил. лева)	Общо (хил. лева)
Задача 1: Разработване и изпълнение на промоционална стратегия за развитие на вътрешния пазар на биологични продукти и храни	Дейност 1: Възлагане и изготвяне на Промоционална стратегия и план за развитие на вътрешния пазар на биологични продукти и храни. Процесът на изготвяне на стратегията ще включи изследване на очакваното потребителско търсене и потребителски нагласи за биологичните продукти и храни. Тя ще обхване и доразвие промоционалните дейности от Задачи 2 и 3 по-долу	МЗГ		2007	-		50	-	-	50
	Дейност 2: Реализация на Промоционалната стратегия и плана	МЗГ	МОСВ, МЗ, МИЕ, МОН	2007–2013	-		500	500	1500	2500
		МОСВ	МЗГ, МЗ, МИЕ, МОН	2007–2013	-		500	500	1500	2500
		МОН	МЗГ, МОСВ, МИЕ, МЗ	2007–2013	-		100	100	300	500

Задача 2: Утвърждаване на националния знак за биологични продукти и храни	Дейност 1: Въвеждане на нормативна защита на наименованията и отличителните знаци, свързани с биологичните продукти, от злоупотреби, като предварително се идентифицират отговорните институции	МЗГ	МЗ	2006	20	-	-	-	-	20
	Дейност 2: Разпространение на информация за защитата от злоупотреба на знаците и наименованията и системата за подаване на сигнали за неправомерното им използване, включително чрез всички печатни издания за биологично земеделие и интернет сайтове	МЗГ	МЗГ – НВМС, МЗ – РИОКОЗ, органи за сертификация	2007	-	20	-	-	-	20
	Дейност 3: Информирание на служителите в органи, които ще следят за злоупотреби и фалшификации относно защитените знаци и означения на биологични продукти и храни	МЗГ	МЗГ, МИЕ, органи за сертификация	2006	10	-	-	-	-	10
Задача 3: Провеждане на национални информационни кампании за промоция на биологични продукти и храни	Дейност 1: Провеждане на Националния празник на биологичното земеделие	МЗГ	НПО, органи за контрол и сертификация, Столична община, всички заинтересовани ведомства и организации	2006	20	20	-	-	-	40

сред населението на страната за периода преди изготвяне на Промоционалната стратегия и план за развитие на вътрешния пазар на биологични продукти и храни		МОСВ	НПО, органи за контрол и сертификация, Столична община, всички заинтересовани ведомства	2006	-	-	-	-	-	-	
	Дейност 2: Изготвяне и разпространение на информационни материали, включително за спецификата и ползите от биологичните продукти и храни, качеството на продуктите, системата за контрол, положителното влияние на биологичното земеделие върху опазването на околната среда и приносът към хуманното отношение към животните. Осигуряване на обществено участие и обратна връзка (верификация) по въпроси, свързани с биологичните продукти и храни чрез материалите	МЗГ	МЗ, МОСВ	2006	25	-	-	-	-	-	25
	Дейност 3: Пилотни проекти за включване в училищни и извънкласни учебни програми на теми за биологичното земеделие и запознаване на децата от всички възрастови групи с положителното му въздействие върху околната среда и човешкото здраве	МОН	МЗГ	2006	-	70	-	-	-	-	70
	Дейност 4: Провеждане на	МЗГ	МЗ, МОСВ, НПО	2006	40	-	-	-	-	-	40

	медийни изяви по въпроси на биологичното земеделие, включително публикуване на специализирани и популярни материали за разясняване на ползата от биологичните продукти и храни за човешкото здраве								
	МОСВ	МЗГ, МЗ, НПО	2006	25	-	-	-	-	25
	Дейност 5: Провеждане на срещи и преговори за ангажиране на медиите за регулярно предоставяне на информация за повишаване на обществената култура по въпроси на биологичното земеделие	МЗГ	МОСВ, МЗ	2006	5	-	-	-	5
Общо:				145	110	1150	1100	3300	5805

Стратегическа цел I: Развитие на пазара на биологични продукти

Специфична цел 2: Развитие на външния пазар на български биологични продукти

Таблица 3: План и бюджет за Стратегическа цел I, Специфична цел 2

Задачи	Дейности	Отговорна институция	Партниращи институции	Срок за изпълнение	2006 (хил. лева)	2007 (хил. лева)	2008 (хил. лева)	2009 (хил. лева)	2010-2013 (хил. лева)	Общо (хил. лева)
Задача 1: Налагане на български търговски марки на биологични продукти и храни на външния пазар	Дейност 1: Разширяване на възможностите за участие в международни мероприятия, посветени на биологични продукти и храни чрез Агенцията за насърчаване на малките и средните предприятия към Министерство на икономиката и енергетиката и целенасочено разпространение на информация сред заинтересованите страни	МЗГ	МИЕ, браншови и работодателски организации, НПО	2006-2013	50	50	75	85	230	490
	Дейност 2: Ангажиране на дипломатическите представителства в чужбина с промоция на български биологични продукти и храни	МВНР	МЗГ, МИЕ –АНМСП, браншови и работодателски организации, НПО	2007-2013	-	-	-	-	750	750
	Дейност 3: Въвеждане на стимули за износ на крайни биологични продукти и храни	МЗГ	МФ, МОСВ, -ДФ "Земеделие" браншов и и работодателски организации	2006	-	-	-	-	-	0

	Дейност 4: Стимулиране на групите производители на биологични продукти за декларирането на географския произход на традиционни български продукти, произведени по биологичен начин (кисело мляко, луканка и др.) в страните от ЕС	МЗГ	МЗГ, Браншови и работодателски организации	2007-2013	-		210	260	780	1250
	Дейност 5: Разработване и изпълнение на стратегия и план за действие за представяне на български биологични продукти и храни на външния пазар	МЗГ	МИЕ – АНМСП, МВНР браншови и работодателски организации	2006	-		50	-	-	50
	Дейност 6: Внасяне на документи за включване на България в Списъка на третите страни по смисъла на чл. 11 (1) на Регламент 2092/91	МЗГ		2006	-	-	-	-	-	0
Общо:					50	50	335	345	1760	2540

Стратегическа цел II: Осем процента от използваната земеделска земя се управлява по биологичен начин към 2013 г.

Тази Стратегическа цел е насочена към стимулиране на производството на растителни и животински продукти по биологичен начин.

Специфична цел 1: Увеличаване на броя на земеделските стопанства, прилагащи биологични начини на производство

Общ индикативен бюджет за Стратегическа цел II, хил. лева:	84017
Бюджет за 2006 г. за Стратегическа цел II, хил. лева:	1915
Бюджет за 2007 г. за Стратегическа цел II, хил. лева:	9148
Бюджет за 2008 г. за Стратегическа цел II, хил. лева:	12 673,5
Бюджет за 2009 г. за Стратегическа цел II, хил. лева:	12 208,5
Бюджет за периода 2010-2013 г. за Стратегическа цел II, хил. лева:	48 072

Таблица 4: План и бюджет за Стратегическа цел II, Специфична цел 1

Задачи	Дейности	Отговорна институция	Партниращи институции	Срок за изпълнение	2006 (хил. лева)	2007 (хил. лева)	2008 (хил. лева)	2009 (хил. лева)	2010-2013 (хил. лева)	Общо (хил. лева)
Задача 1: Изграждане на функционираща система за целево финансово подпомагане за биологично земеделие,	Дейност 1: Осигуряване на безвъзмездна финансова помощ чрез стартиране на Мярка 1.3 по Програма САПАРД, осигуряваща по-голямо финансово подпомагане за периода на преход	ДФЗ – Агенция САПАРД		2006–2008	1500	1500	1500	-	-	4500

осигуряваща по-голяма финансова подкрепа за периода на преход

Дейност 2: Осигуряване на финансово подпомагане (включително частично или пълно субсидиране на цената на сертификацията, на база фиксирана сума на ха по видове култури/брой животни) от ЕС чрез включване на биологичното земеделие като приоритет в Националната агроекологична програма през плановия период 2007–2013 г., като се осигури по-голямо финансово подпомагане за периода на преход	ДФЗ – РА		2007–2013	-	1000	2000	3000	12000	18 000
Дейност 3: Осигуряване на финансово подпомагане от ЕС за биологичните производители в размер на 50% от инвестиционните разходи чрез включване на биологичното земеделие като отделно направление по мерките инвестиции и диверсификация на производството през плановия период 2007–2013 г.	ДФЗ – РА		2007–2013	-	5000	5000	5000	20000	35 000
Дейност 4: Осигуряване на финансово подпомагане от ЕС след 2007 г. чрез включване като приоритет подпомагането на млади производители на биологични продукти по мярката за подпомагане на млади производители от Националния план за развитие на земеделието и селските райони 2007–2013 г.	ДФЗ – РА		2007	-	1250	3750	3750	15 000	23 750

Задача 2: Целево финансово подпомагане на биологични животновъдни земеделски производители	Дейност 1: Отпускане на еднократна финансова помощ на биологичните земеделски производители за оборудване на животновъдни земеделски стопанства, включително със съоръжения за съхранение на оборския тор – по 40 000 лв. на земеделски производител	ДФЗ – нац. схеми		2006	400	-	-	-	-	400
	Дейност 2: Осигуряване на финансово подпомагане от ЕС чрез включване като приоритет на оборудване на биологични животновъдни земеделски стопанства, включително със съоръжения за съхранение на оборския тор, в мярката за подпомагане на млади земеделски производители или други мерки от Програма за развитие на селските райони (ПРСР)	ДФЗ – РА		2007–2013	-	300	300	300	600	1500
	Дейност 3: Субсидиране изхранването на животни и птици от биологичните земеделски стопанства	ДФЗ – нац. схеми		2006	10	-	-	-	-	10
Задача 3: Стимулиране разкриването на специални кредитни линии за биологично земеделие от страна на банките	Дейност 1: Предоставяне на информация на банките относно ползите при предоставянето на кредити за прилагане на биологично производство, включително чрез ситуационно-перспективните анализи, изготвяни от отдел “Маркетинг”, дирекция “Икономическа политика” на МЗГ	МЗГ		2007–2013	-	2	2	2	8	14

	Дейност 2: Разработване на инвестиционна програма „Биологично земеделие”, в която да бъдат заложени не само параметрите на подпомагането, но и вида и размера на обезпечението	МЗГ		2007	-		-	-	-	
Задача 4: Обявяване на зони, свободни от ГМО	Дейност 1: Проучване на опита на други страни и региони, в които има обявени зони, свободни от ГМО (вече повече от 2000 такива региона в Европа).	МЗГ	МОСВ, НПО	2006	-	4	-	-	-	4
	Дейност 2: Разработване на текстове, които да бъдат въведени в нормативната уредба, за реда на обявяване на зони, свободни от ГМО	МЗГ	МОСВ, НПО, МЗ, МИЕ	2006	-	1	-	-	-	1
	Дейност 3: Въвеждане на забрани за определени видове и хибриди за разпространение на ГМО	МЗГ	МОСВ, НПО, МЗ, МИЕ	2006	-	5	-	-	-	5
	Дейност 4: Разпространение на информация за условията за обявяване на зони, свободни от ГМО, и за площите, заети с ГМО, включително чрез ОДЗГ, ОСЗГ, интернет сайта „Биологично земеделие” и интернет страницата на МОСВ	МЗГ	МОСВ, НПО, МЗ, МИЕ	2006–2013	4	4	4	4	12	28

Задача 5: Увеличаване на средния размер на биологичните земеделски стопанства	Дейност 1: Промени в Закона за собствеността и ползването на земеделските земи: добавяне на възможност за наемане или арендоване на държавна земеделска земя без търг, когато тази земя ще се използва за биологично производство. Добавяне в чл. 24а, ал. 2, нова точка 3 със следният текст: „... когато ще се използват за биологично производство” Въвежда се нова чл. или ако е възможно нова ал. към чл.24а на ЗСПЗЗ “Биологичните производители заплащат намалена с 50% такса за наемане на земя от държавния поземлен фонд	МЗГ		2006	-	-	-	-	-	0
	Дейност 2: Разпространение на информация за възможностите за наемане и арендоване на земи от земеделските производители и населението, включително чрез ОДЗГ, ОСЗГ и интернет сайта „Биологично земеделие”	МЗГ		2006–2009	1	2	2	2	-	7
Общо:					1915	9068	12558	12 058	47 620	83219

Стратегическа цел II: Осем процента от използваната земеделска земя се управлява по биологичен начин към 2013 г.

Специфична цел 2: Разширяване на произвежданата гама от растителни и животински продукти по биологичен начин

Таблица 5: План и бюджет за Стратегическа цел II, Специфична цел 2

Задачи	Дейности	Отговорна институция	Партниращи институции	Срок за изпълнение	2006 (хил. лева)	2007 (хил. лева)	2008 (хил. лева)	2009 (хил. лева)	2010- 2013 (хил. лева)	Общо (хил. лева)
Задача 1: Целево финансово подпомагане на българските производители на биологичен посевен и посадъчен материал	Дейност 1: Създаване и поддържане на национална база данни за наличности на биологичен посевен и посадъчен материал	ИАСАС		Създаване до края на 2007, текущо поддържане до 2013	-	5	0,5	0,5	2	8
	Дейност 2: Въвеждане на 20% допълнителен финансов стимул за биологичните производители на посевен и посадъчен материал в рамките на компенсаторните плащания по дейностите в НАЕП	ДФЗ – РА		2007–2013	-	50	75	100	300	525
	Дейност 3: Целева субсидия за закупуване на сертифицирани биологични семена и посадъчен материал за биологични земеделски производители	ДФЗ – нац. схеми		2006	-	-	-	-	-	0
	Дейност 4: Въвеждане на допълнителен финансов стимул за производство на сертифицирани биологични семена и посадъчен материал за биологични земеделски производители, отглеждащи повече от три растителни вида за пазара	ДФЗ – РА		2007–2013	-	25	40	50	150	265
Общо:					0	80	115,5	150,5	452	798

Стратегическа цел III: Ефективна нормативна рамка за развитие на биологичното земеделие към 2007 г.

Общ индикативен бюджет за Стратегическа цел III, хил. лева:	20
Бюджет за 2006 г. за Стратегическа цел III, хил. лева:	20
Бюджет за 2007 г. за Стратегическа цел III, хил. лева:	0
Бюджет за 2008 г. за Стратегическа цел III, хил. лева:	0
Бюджет за 2009 г. за Стратегическа цел III, хил. лева:	0
Бюджет за периода 2010-2013 г. за Стратегическа цел III, хил. лева:	0

Специфична цел 1: Кодифициране на нормативната уредба в сферата на биологичното земеделие

Нормативната уредба следва да разрешава и следните идентифицирани проблеми по отношение на законодателната уредба в момента: Нормативната уредба не е напълно актуализирана с изискванията на ЕС; Нормативната уредба не регламентира достатъчно добре използването на знаци и надписи за биологични продукти; Липсва правна възможност и орган за санкциониране на неправомерно използване на термина "биологичен продукт"; Липсват строги санкции за неправомерно използване на термина „биологичен продукт“; Не е уреден въпроса с пространствената изолация между площи, заети с генно модифицирани организми (ГМО), и земеделски земи, култивирани съгласно методите на биологичното производство ; Недостатъчно строги изисквания за опазване на околната среда и биологичното разнообразие, ландшафта и хуманното отношение към селскостопанските животни; Не са изяснени възможностите за продажба на място на биологични продукти; Няма гаранции за тези, които започват биологично производство, че в близост няма да се развива застрашаваща биологичното земеделие дейност; не е регламентиран регистър на консултантите по БЗ.

Таблица 6: План и бюджет за Стратегическа цел III, Специфична цел 1

Задачи	Дейности	Отговорна институция	Партниращи институции	Срок за изпълнение	2006 (хил. лева)	2007 (хил. лева)	2008 (хил. лева)	2009 (хил. лева)	2010-2013 (хил. лева)	Общо (хил. лева)
Задача 1: Приемане на специален закон за биологичното земеделие към края на 2006, който да кодифицира уредбата в областта на биологичното земеделие	Дейност 1: Създаване на работна група и разработване на Закон за биологичното земеделие, с включване на представители на всички заинтересовани ведомства, неправителствени организации и организации на биологични производители	МЗГ	Всички заинтересовани страни	2006	-	-	-	-	-	10
	Дейност 2: Информационна кампания за широко обсъждане на проектодокумента	МЗГ		2006	10	-	-	-	-	10

	Дейност 3: Съгласуване на проекта на Закон за биологичното земеделие и внасяне в МС	МЗГ		2006	-	-	-	-	-	0
Задача 2: Обособяване в отделна част на разрешените за използване в биологичното производство торове, подобрители на почвата и продукти за растителна защита в Списъка на разрешените за употреба в Република България торове, подобрители на почвата и продукти за растителна защита	Дейност 1: Изготвяне и поддържане на отделна част за разрешените за използване в биологичното производство торове, подобрители на почвата и продукти за растителна защита в ежегодното издавания Списък на разрешените за предлагане на пазара и употреба продукти за растителна защита и на регистрираните торове, подобрители на почвата, биологично активни вещества и хранителни субстрати	НСРЗ		2006	-	-	-	-	-	0
	Дейност 2: Ежегодно поддържане и актуализиране на частта с разрешените за използване в биологичното производство торове, подобрители на почвата и продукти за растителна защита	НСРЗ		2007–2013	-	-	-	-	-	0
Общо:					20	0	0	0	0	20

Стратегическа цел IV: Ориентирани към практиката научни изследвания, образование, обучение и консултантска дейност в областта на биологичното земеделие

Общ индикативен бюджет за Стратегическа цел IV, хил. лева:	48359
Бюджет за 2006 г. за Стратегическа цел IV, хил. лева:	46
Бюджет за 2007 г. за Стратегическа цел IV, хил. лева:	531,5
Бюджет за 2008 г. за Стратегическа цел IV, хил. лева:	6554,5
Бюджет за 2009 г. за Стратегическа цел IV, хил. лева:	7850,5
Бюджет за периода 2010-2013 г. за Стратегическа цел IV, хил. лева:	33376,5

Специфична цел 1: Практически ориентирани научни разработки, обслужващи потребностите на бизнеса и държавата за развитие на биологичното земеделие

Таблица 7: План и бюджет за Стратегическа цел IV, Специфична цел 1

Задачи	Дейности	Отговорна институция	Партниращи институции	Срок за изпълнение	2006 (хил. лева)	2007 (хил. лева)	2008 (хил. лева)	2009 (хил. лева)	2010-2013 (хил. лева)	Общо (хил. лева)
Задача 1: Въвеждане на проектния подход за провеждане на комплексни научно приложни изследвания и разработване на технологии в сферата на биологичното земеделие, като се осигури връзката с практиката и международните	Дейност 1: Възлагане на проучването и моделирането на богата гама от биологични земеделски практики – от малки до високотехнологични стопанства, адаптирани към условията и традициите на земеделието в различните региони и агроекологични зони на страната	МОН	МЗГ	2007–2013	-	60	80	100	200	440
		МЗГ – НЦАН		2007–2013	-	-	750	850	1800	3400
	Дейност 2: Възлагане разработването на модели на смесени биологични стопанства за планински полупланински и полски региони на страната	МОН	МЗГ	2007–2013	-	40	40	50	200	330
		МЗГ – НЦАН		2007–2013	-	-	650	550	1800	3000

**научни
постижения**

Дейност 3: Разработване на технологии за биологично производство на основните полски, зеленчукови, етерично-маслени, овощни култури и лозя	МОН	МЗГ	2007–2013	-	20	30	30	40	120
	МЗГ – НЦАН Институт по розата и етеричномаслените култури -		2007–2013	-	-	650	750	750	2150
Дейност 4: Възлагане и разработване на алтернативни системи за борба с болестите, неприятелите и плевелите при условията на биологично производство	МОН	МЗГ	2007–2013	-	10	20	20	30	80
	МЗГ – НЦАН, Институт по розата и етеричномаслените култури		2007–2013	-	-	500	550	650	1750
Дейност 5: Възлагане на проучването на основните механизми на саморегулация в биологичните агроecosистеми за целите на преходния период	МОН	МЗГ	2007–2013	-	3	5	5	20	33
	МЗГ – НЦАН, Институт по розата и етеричномаслените култури		2007–2013	-	-	65	70	90	225
Дейност 6: Възлагане и разработване на методология за икономически анализи на биологични стопанства от различни типове, включващи и приносите им за опазване на околната среда	МОН	МЗГ, МОСВ	2007–2013	-	3	4	5	6	18
	МЗГ – НЦАН		2007–2013	-	-	36	45	54	135

	Дейност 7: Възлагане и разработване на методология за определяне на цените на стоките с биологичен произход	МЗГ – НЦАН	МЗГ	2007-2013	-	-	10	20	100	130
	Дейност 8: Разпространение на информация за наличните научни изследвания и технологии включително чрез интернет сайта „Биологично земеделие“ и печатните издания	МЗГ	МОН	2007–2013	-	-	20	40	80	140
Задача 2: Да се изготвят минимални изисквания за биологичното производство на специфични български продукти и други, необхванати от Регламент 2092/91	Дейност 1: Възлагане и изготвяне от специализираните научно-изследователски институти и висши училища на минимални изисквания за биологичното производство на национално характерни продукти (розово масло, вино, етерични масла и други) и други продукти, необхванати от нормативната уредба	МЗГ	МОН	2007–2008	-	-	50	-	-	50
Общо:					0	136	2910	3085	5820	11951

Стратегическа цел IV: Ориентирани към практиката научни изследвания, образование, обучение и консултантска дейност в областта на биологичното земеделие

Специфична цел 2: Да функционира ефективна система за консултации по биологично земеделие (производство, маркетинг, преработка, управление на стопанството) на национално ниво към 2010

Таблица 8: План и бюджет за Стратегическа цел IV, Специфична цел 2

Задачи	Дейности	Отговорна институция	Партниращи институции	Срок за изпълнение	2006 (хил. лева)	2007 (хил. лева)	2008 (хил. лева)	2009 (хил. лева)	2010- 2013 (хил. лева)	Общо (хил. лева)	
Задача 1: Увеличаване броя на консултантите по биологично земеделие	Дейност 1: Възлагане на разработването и провеждането на курс по биологично земеделие за консултанти, който да включва практическо обучение и да завършва с издаване на сертификат*	МЗГ	НПО, центрове за професионално обучение, академични институции	2007, с адаптиране и надграждане всяка година	-	-	145	45	12	202	
	Дейност 2: Разработване на критерии за регистрация в регистъра на консултанти по биологично земеделие и съответно законово регламентиране	МЗГ	НПО	2006	-	-	-	-	-	0	
	Дейност 3: Създаване и поддържане на регистър на консултантите по биологично земеделие, и публикуване чрез интернет сайта „Биологично земеделие“	МЗГ			2007, с адаптиране и допълване всяка година	-	0,5	0,5	0,5	0,5	2
	Дейност 4: Разпространение на информация сред земеделските производители за консултантите от регистъра	МЗГ		НПО, центрове за професионално обучение, академични институции	2007–2013	-	4	4	4	16	28

*В курса следва да се обърне специално внимание на подготовката за цялостния подход за изграждане на биологично стопанство, свързано с опазване на биологичното разнообразие, буферни зони, ландшафта, както и с подпомагане на местните породи животни и сортове растения в схемите за биологично производство. Специалистите по биологично земеделие трябва да разполагат със знания и информация, за да могат да препоръчат на заинтересованите земеделски производители подходящи за почвено-климатичните условия култури и сортове

Задача 2: Въвеждане на целенасочено държавно финансово подпомагане към биологичните производители за консултации по биологично земеделие	Дейност 1: Разработване и въвеждане на схема (напр. ваучерна) за финансово подпомагане на използването на консултантски услуги по биологично земеделие от страна на земеделските производители	ДФЗ – РА	НПО, центрове за професионално обучение, академични институции	2007	-	300	400	400	1600	2700
	Дейност 2: Разпространение на информация сред земеделските производители за възможностите за финансова подкрепа за ползване на консултации по биологично земеделие	МЗГ	НПО, центрове за професионално обучение, академични институции	2007–2013	-	3	4	4	4	15
Задача 3: Създаване на функционираща система за продължаващо професионално обучение в сферата на биологичното земеделие	Дейност 1: Възлагане и провеждане на семинари за информиране и начална подготовка на кадри във всички структури на МЗГ (НССЗ, ОДЗГ, ОСЗГ) по биологично земеделие	МЗГ	НПО, центрове за професионално обучение, академични институции	2007–2013	-	12	12	12	48	84
	Дейност 2: Свързване в мрежа на биологични земеделски стопанства за практическа демонстрация на биологичното земеделие,	МЗГ	Биологични земеделски стопанства	2007–2013, с последващо допълване до 2013	-	-	14	4	12	30
Задача 4: Осигуряване на широкодостъпна специализирана информация за биологично земеделие	Дейност 1: Възлагане и публикуване на периодично издание за биологично земеделие	МОСВ	НПО, МЗГ	2007–2013	-	-	38	38	152	228
	Дейност 2: Възлагане на издаването и разпространението на информация и специализирана литература за биологичното земеделие сред земеделските производители	МЗГ	НПО	2007–2013	-	5	30	40	160	235
		МОСВ	НПО	2007–2013	-	-	30	40	160	230

	Дейност 3: Изграждане на портален интернет сайт за биологично земеделие	МЗГ	НПО, специализирана фирма	2006-2013, с надграждане през годините	10	-	10	10	40	70
	Дейност 4: Провеждане на ежегодни срещи със земеделски производители за разясняване на различията в концепцията и философията на конвенционалното и биологичното земеделие и необходимостта от квалифицирана и професионална консултация за биологично земеделие	МЗГ	НПО, академични институти	2006–2013	10	-	10	10	40	70
Задача 5: Изграждане на капацитет за използване на възможностите за подкрепа от страна на различни мерки, дейности и програми	Дейност 1: Събиране на информация за възможностите за подкрепа от национални и международни източници, включително от МИЕ – Агенция за малки и средни предприятия, МТСП, МРРБ и др.	МЗГ	НПО	2006–2013	2	2	3	3	12	22
	Дейност 2: Разпространение на информация за възможностите за подкрепа сред производителите на биологична продукция, включително чрез интернет сайта „Биологично земеделие“ и печатните издания	МЗГ	НПО, браншови организации	2006–2013	4	4	4	5	20	37
Общо:					26	330,5	704,5	615,5	2276,5	3953

Стратегическа цел IV: Ориентирани към практиката научни изследвания, образование, обучение и консултантска дейност в областта на биологичното земеделие

Специфична цел 3: Разширено образование по биологично земеделие в средните и висши учебни заведения

Таблица 9: План и бюджет за Стратегическа цел IV, Специфична цел 3

Задачи	Дейности	Отговорна институция	Партниращи институции	Срок за изпълнение	2006 (хил. лева)	2007 (хил. лева)	2008 (хил. лева)	2009 (хил. лева)	2010-2013 (хил. лева)	Общо (хил. лева)
Задача 1: Във всички професионални гимназии по селско, горско стопанство и хранително-вкусова промишленост се изучава биологично земеделие	Дейност 1: Усъвършенстване на програмите за биологично земеделие в професионални гимназии по селско, горско стопанство и хранително-вкусова	МЗГ	МОН	2007–2008	-	-	10	-	-	10
	Дейност 2: Възлагане на изготвяне и издаване на учебни помагала по биологично земеделие за професионални гимназии по селско, горско стопанство и хранително-вкусова промишленост	МЗГ	МОН	2009–2013	-	-	-	20	30	50
	Дейност 3: Ежегодно организиране на курсове по биологично земеделие за 20–25 преподаватели от професионални гимназии по селско, горско стопанство и хранително-вкусова промишленост	МЗГ	МОН	2006–2008	20	-	30	-	-	50

	Дейност 4: Разширяване и модернизиране на базите за практическо обучение на професионални гимназии по селско, горско стопанство и хранително-вкусова промишленост с полета, земеделски стопанства и модернизиране на цехове за биологично производство и преработка	МЗГ	МОН	2007–2013	-	-	2800	4000	24000	30800
	Дейност 5: Разпространение на информация и обмяна на опит между професионални гимназии по селско, горско стопанство и хранително-вкусова промишленост и сродни европейски училища за биологично земеделие	МОН	МЗГ	2007–2013	-	50	80	100	400	630
	Дейност 6: Изпращане на изявени млади преподаватели от професионални гимназии по селско, горско стопанство и хранително-вкусова промишленост на специализации във водещи европейски институции по биологично земеделие	МОН	МЗГ	2007–2013	-	15	20	30	100	165
Задача 2: Усъвършенстване преподаването на биологично земеделие във всички аграрни и горски специалности във висшите училища	Дейност 1: Подпомагане на изграждането и модернизирането на базите за практическо обучение по биологични земеделие във висшите училища	Висши учебни заведения (Аграрен университет – Пловдив, Тракийски университет – Стара Загора, Лесотехнически университет – София)	МОН, МЗГ	2007–2013	-	-	-	-	200	200

	Дейност 2: Обмен на студенти агрономи с водещи чуждестранни институти в областта на биологичното земеделие	Висши учебни заведения (Аграрен университет – Пловдив, Тракийски университет – Стара Загора, Лесотехнически университет – София)	МОН, МЗГ	2007–2013	-	-	-	-	200	200
	Дейност 3: Организиране на практики и стажове по биологично земеделие на студенти от аграрни и горски висши училища в чужбина и страната във водещи институти и стопанства	Висши учебни заведения (Аграрен университет – Пловдив, Тракийски университет – Стара Загора, Лесотехнически университет – София)	МОН, МЗГ	2007–2013	-	-	-	-	350	350
Общо:					20	65	2940	4150	25280	32455

Стратегическа цел V: Установяване на ефективна система на контрол и сертификация

Общ индикативен бюджет за Стратегическа цел V, хил. лева:	2173
Бюджет за 2006 г. за Стратегическа цел V, хил. лева:	1
Бюджет за 2007 г. за Стратегическа цел V, хил. лева:	21
Бюджет за 2008 г. за Стратегическа цел V, хил. лева:	1074
Бюджет за 2009 г. за Стратегическа цел V, хил. лева:	1063
Бюджет за периода 2010–2013 г. за Стратегическа цел V, хил. лева:	14

Специфична цел 1: Въвеждане на надзор върху дейността на всички органи за контрол и сертификация на биологична продукция, действащи на територията на България

Таблица 10: План и бюджет за Стратегическа цел V, Специфична цел 1

Задачи	Дейности	Отговорна институция	Партниращи институции	Срок за изпълнение	2006 (хил. лева)	2007 (хил. лева)	2008 (хил. лева)	2009 (хил. лева)	2010-2013 (хил. лева)	Общо (хил. лева)
Задача 1: Въвеждане на система на регистрация на чуждестранни органи за контрол и сертификация на биологична продукция, които работят на територията на България	Дейност 1: Регламентиране на реда за регистрация на чуждестранни органи за контрол и сертификация, работещи на територията на България без регистриран офис в страната	МЗГ		2006	-	-	-	-	-	0
	Дейност 2: Изработване на график за регистрация на чуждестранните органи и разпространение на графика към органите за сертификация	МЗГ		Ежегодно	-	-	-	-	-	0
Задача 2: Регламентиране на обмена на	Дейност 1: Публикуване на регистър на българските биологични производители	МЗГ		В началото на всяка година	-	-	-	-	-	0

информация между Министерството на земеделието и горите и чуждестранните органи за контрол и сертификация на биологична продукция	Дейност 2: Изработване на указания за предоставяне на информация от органите за контрол и сертификация към МЗГ, включващ необходими документи, съдържание, срокове, начин на предоставяне	МЗГ		2006	-	-	-	-	-	0
	Дейност 3: Изработване на образец за предоставяне на информация от български биологични или в преход оператори към МЗГ, включващ необходими документи, съдържание, срокове, начин на предоставяне	МЗГ		2006	-	-	-	-	-	0
	Дейност 4: Включване на реда по т. 1 и т. 2 в нормативните актове за биологично земеделие в страната	МЗГ		2006	-	-	-	-	-	0
Задача 3: Регламентиране на обмена на информация между органите за контрол и сертификация на биологична продукция	Дейност 1: Изработване на ред за обмен на информация между органите за сертификация, които сертифицират свързани оператори (напр. производителят е сертифициран от един орган, а неговият преработвател и/или износител – от друг орган)	МЗГ		2007	-	5	-	-	-	5
	Дейност 2: Включване на реда в Наредбите за биологично производство	МЗГ		2007	-	5	-	-	-	5
Задача 4: Въвеждане на по-строг контрол за спазване на изискванията за опазване на	Дейност 1: Изработване на нормативни изисквания към биологичното земеделие, преработка и търговия, по отношение на опазване и поддържане на околната среда	МОСВ	МЗГ	2007	-	-	-	-	-	-

околната среда при биологичното земеделие	Дейност 2: Включване на нормативните изисквания в наредбите за биологично производство, преработка и търговия с биологични продукти	МОСВ	МЗГ	2007	-	-	-	-	-	-
	Дейност 3: Въвеждане на изисквания към биологичните оператори и сертифициращите органи за подаване на информация за предприети от операторите мерки, целящи опазване и поддържане на околната среда	МЗГ		2008	-		12	-	-	12
Общо:					0	10	12	0	0	22

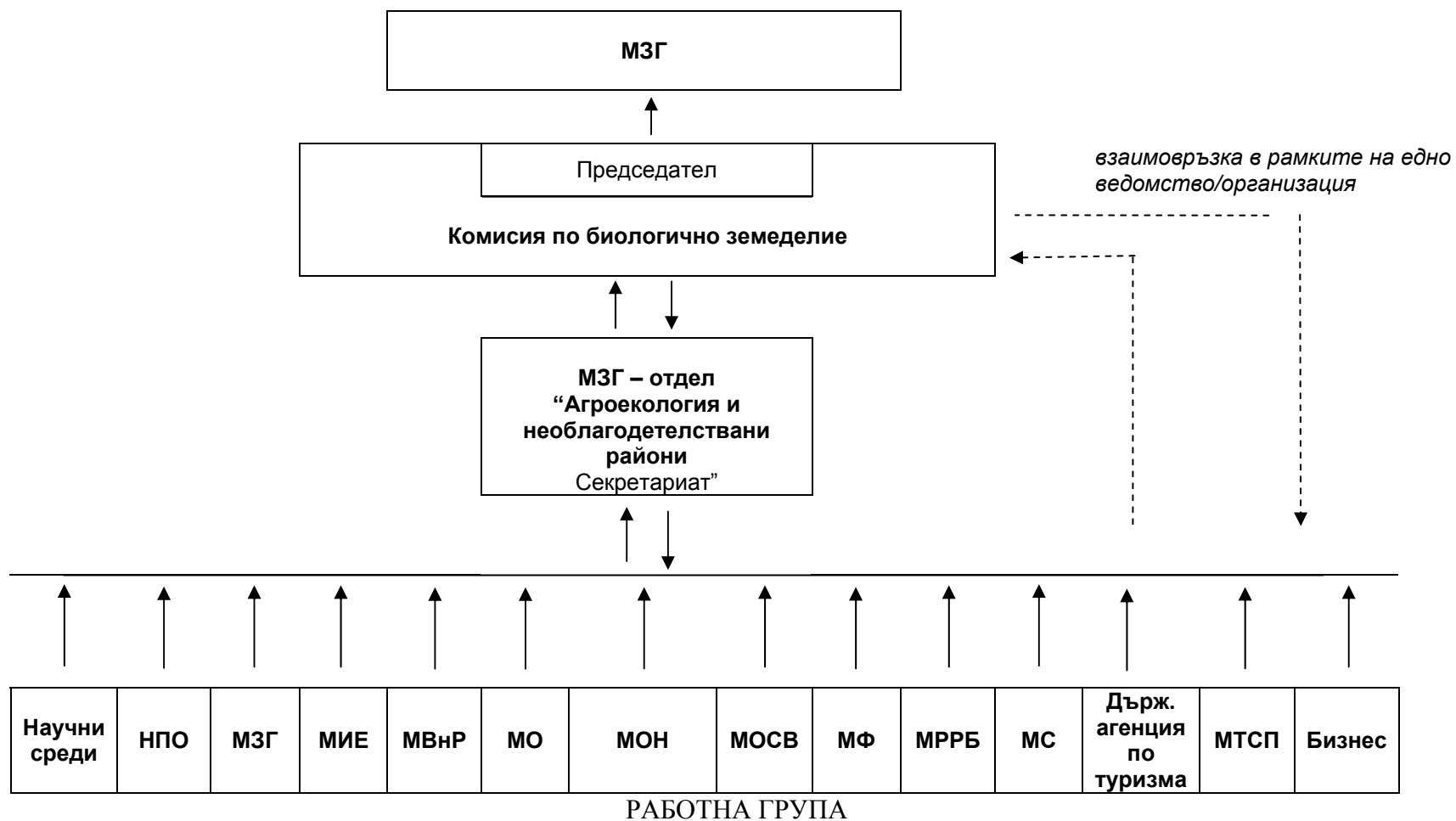
Стратегическа цел V: Установяване на ефективна система на контрол и сертификация

Специфична цел 2: Функционира система за доказване на биологичния произход на българските биологични продукти

Таблица 11: План и бюджет за Стратегическа цел V, Специфична цел 2

Задачи	Дейности	Отговорна институция	Партниращи институции	Срок за изпълнение	2006 (хил. лева)	2007 (хил. лева)	2008 (хил. лева)	2009 (хил. лева)	2010-2013 (хил. лева)	Общо (хил. лева)
Задача 1: Осигуряване на български акредитирани лаборатории за пълната гама изследвания за международен арбитраж	Дейност 1: Инвентаризация на съществуващите акредитирани лаборатории от гледна точка на възможностите им за осигуряване на пълната гама изследвания на биологична продукция	МЗГ	МОН, научно-изследователск и институции, ИА БСА	ежегодно	-	4	4	5	5	18
	Дейност 2: Изготвяне на програма за създаване на нови или дооборудване на съществуващи лаборатории за анализ на биологични продукти.	МЗГ	МЗ, МОСВ, МОН, научно-изследователск и институции	ежегодно	-	6	7	7	8	28
	Дейност 3: Изпълнение на програмата	МЗГ	МЗ, МОСВ, МОН, научно-изследователски институции	2008–2009	-	-	1050	1050	-	2100
	Дейност 3. Съставяне и поддържане на база данни за оператори в България – биологични и в преход, с входящи данни от операторите и от органите за сертификация	МЗГ		2006-2013, с ежегодно актуализиране	1	1	1	1	1	5
Общо:					1	11	1062	1063	14	2151

IV. СИСТЕМА ЗА НАБЛЮДЕНИЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И АКТУАЛИЗАЦИЯ НА СТРАТЕГИЯТА И ПЛАНА

Министерството на земеделието и горите е координаторът и отговорната институция за изпълнението на Стратегията и Плана и изготвя ежегоден отчет за изпълнението.

Комисията по биологично земеделие е координационният орган за изпълнението на Стратегията и Плана. Тя е съставена от представители на заинтересованите страни и е създадена със Заповед на Министъра на земеделието и горите. Комисията заседава най-малко 2 пъти в годината. Тя ще разглежда напредъка по изпълнението на Стратегията и Плана и ще приема отчета и актуализацията. Комисията осигурява подкрепа за изпълнението на Стратегията и Плана и координира действията на институциите и организациите. Комисията приема система от индикатори за измерване на постигането на целите на Стратегията и Плана.

Секретариат по Стратегията и Плана е отдел „Агроекология и необлагодетелствани райони“ в МЗГ. Секретариатът изпълнява ежедневната работа по изпълнението и наблюдението на изпълнението на Стратегията и Плана. Секретариатът събира данни за изпълнението на Стратегията и Плана от всички отговорни институции. Данните се организират в съответна база данни, която представлява списък на всички изпълнени действия, както с бюджетно финансиране, така и чрез донорски проекти. Секретариатът изготвя проекти на отчетите за изпълнение на Стратегията и Плана и техните актуализации. За тази цел една от първите дейности на Секретариата е за изготви набор от индикатори. Секретариатът използва индикаторите за измерване на степента на постигане на всяка от конкретните цели на Стратегията и Плана включени в самия документ. Събирането на данни за всеки от индикаторите може да се възлага на външна организация. Секретариатът организира срещите на Комисията. Секретариатът осигурява всички информационни потребности, свързани с изпълнението на Стратегията и Плана. Секретариатът поддържа комуникация с членовете на Работната група и организира работни срещи при необходимост. Секретариатът осигурява обмена на информация по изпълнението на Стратегията и Плана сред заинтересованите страни.

В подкрепа на управлението на изпълнението на Плана се създава Работна група, която включва експерти от всички заинтересовани страни. Настоящите членове на Работната група, изготвила Стратегията и плана, са част от този състав, който следва да се разшири с представители на институциите, които не са включени в него. Всяко от ведомствата, имащо отговорности за изпълнението на Стратегията и Плана, определя отговорно лице за ежедневна подкрепа и наблюдение на изпълнението на Стратегията и Плана. Тази дейност може да бъде възложена и на члена на Комисията по биологично земеделие от съответната институция/организация. Отговорното лице осигурява необходимата информация за секретариата и оказва подкрепа на члена(овете) на Комисията по биологично земеделие от съответната институция.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ИНФОРМАЦИЯ ЗА СЕГАШНОТО СЪСТОЯНИЕ НА БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ И СВЕТА

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият документ разглежда биологичното земеделие като система на специфично производство на растения, животни, растителни и животински продукти, преработката им в биологични храни и реализацията им на пазара.

1. Разбиране за биологично земеделие

В света съществуват редица определения за биологично земеделие (растениевъдство и животновъдство). Българският план за развитие на биологичното земеделие се разработва в съответствие с Европейския план за биологични храни и земеделие от 2004 г. и затова приема цитираното в него определение на „Кодекс Алиментариус“²⁷ на Организацията за прехрана и земеделие (ФАО) и Световната здравна организация (СЗО), според което биологично земеделие е *„цялостна система за управление на производството, която насърчава и укрепва устойчивостта на агроекосистемата, включително и биоразнообразието, биологичните цикли и почвената биологична дейност. Тя поставя акцент върху използването на практики за управление вместо входящи вложения извън стопанството, като взема под внимание факта, че регионалните условия изискват местно адаптирани системи. Това се изпълнява чрез използване, където е възможно, на агрономични, биологични и механични методи, като противовес на използването на синтетични материали, за изпълнение на определена функция в рамките на системата.“*

Това на практика означава, че при биологичните методи на производство на растения е забранено използването на минерални торове, като естественото плодородие на почвата се поддържа чрез: използване на оборския тор в разрешени според нормативната уредба количества и компостирани органични отпадъци, сеитбообръщения с участието на бобови култури и многогодишни тревно-бобови смеси, зелено торене. Борбата с болести, неприятели, вредители и плевели се води без използване на синтетични продукти за растителна защита, а с алтернативни средства: устойчиви сортове, природно регулиране – стимулиране развитието на полезни организми (ентомофаги и суперпаразити), прилагане на биологични (препарати на естествена база, като растителни екстракти, етерични и растителни масла, някои класически пестициди – серни и медни, минерално-маслени емулсии, феромони); агротехнически (сеитбообръщения, смесени посеви) и механични методи за борба с плевелите.

Основни принципи при биологичното отглеждане на животни са: използване на адаптирани към местните условия породи животни; прилагане на методи за отглеждане близки до техния естествен начин на живот, които понижават стреса и осигуряват доброто им здравословно състояние; осигуряване на достатъчно пространство за изява на естественото им поведение (площ в оборите, дворни площадки, разходки и паша на открито); осигуряване на достатъчно количество доброкачествен биологично произведен фураж; растежните регулатори са забранени, а антибиотици се използват само в краен случай; здравето на животните се поддържа чрез профилактика на заболяванията и природни продукти; поддържа се строг баланс между броя на животните и площта на обработваемата земя и минималната площ на сградата за отглеждане на животните в зависимост от вида и броя им.

Препоръчително е биологичното земеделско стопанство да съчетава растениевъдство и животновъдство. По този начин най-ефективно се гарантира оползотворяването на наличните ресурси и използването на природните цикли при производството на биологични продукти.

²⁷ „Кодекс Алиментариус“ (Codex Alimentarius), за повече информация виж Глава II.8.2.

Изискванията за биологична продукция също така налагат извода, че най-добрият подход е цялото земеделско стопанство да бъде ангажирано с такъв тип производство.

„При преминаването на даден земеделски производител от земеделие, използващо минерални торове и продукти за растителна защита (пестициди) към методите на биологично производство, добивите на културите в земеделското стопанство значително спадат. Това се дължи на факта, че химическите средства са оказали неблагоприятно влияние върху почвената структура и са унищожили естествената ѝ микрофауна. Възстановяването на структурата на почвата от вредното въздействие на химическите средства до пълното възстановяване на плодородието ѝ отнема няколко години. Сравнителни проучвания за царевица, пшеница, соя и домати показват, че напълно възстановените полета за биологично земеделие постигат между 94% и 100% от добивите на културите, отглеждани в близост с помощта на химикали. Цитираните по-горе проценти за сравнения не се отнасят за малките земеделски стопанства. Колкото по-малко е земеделското стопанство толкова по-висок е добивът. Малките смесени биологични земеделски стопанства с разнообразни култури (intercropping) и животновъдство могат да постигнат значително по-високи добиви от големите конвенционални земеделски стопанства. Такъв тип земеделие (биологично) е в състояние да осигури необходимата прехрана за населението и да предотврати миграцията на земеделските производители“²⁸. „Ето защо биологичното земеделие се разглежда като алтернатива за решаване на проблема с обезлюдяването на селата, оттегляне на работещи от производството на първична земеделска продукция и частично – до решаване на проблема с небалансираното регионално развитие“²⁹. Също така биологичните методи на производство могат да се използват за извличане на тежки метали от замърсени почви. Това се постига чрез отглеждане на специални култури (напр. етерично-маслени), за което съществува опит в редица Европейски страни (напр. Франция). Подобни опити са извършени и в България за прочистване на площи, замърсени от уранодобива и производството на цветни метали.

2. Защо се изготвя Национален план за развитие на биологичното земеделие в България

Едно от най-големите предизвикателства за България в процеса на икономическо реструктуриране е да се осигури баланс между достатъчното производство на хранителни продукти, увеличаване на заетостта и превантивното опазване на околната среда. Преди промените от 1989 г., като резултат от отглеждането на монокултури, се наблюдават силно изразени негативни тенденции: масово развитие на болести и неприятели по културните растения, прекомерна химизация на производството, деградиране на почвата (високо ниво на киселяване, ерозия, намаляване на хумусното съдържание, деструктуриране, унищожаване на полезната микрофлора и фауна), влошаване качеството на водите (замърсяване с пестициди и минерални торове) и намаляване на биоразнообразието (изчезване на почвени, растителни и животински видове, изчезване на местообитанията на много видове).

Биологичното земеделие и други интегрирани агроекологични дейности са конкретни практики, които пряко допринасят за устойчивото развитие на селските райони в България и страната като цяло. Те могат да доведат до стабилизиране на екосистемите, запазване и възстановяване на природните ресурси, развитие на селските райони и предотвратяване на процеса на изоставяне на земите. Установено е, че много малка част от земите в България са замърсени в миналото, а през последните 7–8 години не се установяват нови замърсявания. По-сериозен е проблемът с ерозията на почвите, процес от който е засегната около три четвърти от територията на страната. Очакваното развитие на селскостопанското производство в резултат на прилагане на програмите и политиките на ЕС в областта на селското стопанство може да доведе до силно интензифициране на производството, и съответно до увреждане на почвите. Програма САПАРД на Европейската комисия и ползването на структурните фондове след присъединяването на страната към ЕС са шанс за развитие на биологично селскостопанско

²⁸ The Little Earth Book, James Bruges, p. 142

²⁹ План на Чешката Република за развитие на биологичното земеделие до 2010

производство и прилагането на екологосъобразни земеделски практики, водещи до опазване на почвеното плодородие в страната и екологично чистите земеделски земи.

Биологичното земеделие води до стабилизиране на доходите на земеделските стопани чрез навлизане на нови, развиващи се пазари на качествени и здравословни хранителни продукти, което означава и намаляване на безработицата. Това се потвърждава и от заключенията на Европейския план за биологични храни и земеделие, 2004 г.

При изготвянето на глобална политическа концепция за биологичното производство трябва да се признае двойната социална роля на биологичното производство:

- Продажба на биологични храни в отговор на загрижеността на някои потребители.
- Биологичното управление на земята е познато като средство за предоставяне на обществени блага, най-вече екологични, но също така и на полза за развитието на селските райони и в някои аспекти може да доведе и до подобряване на хуманното отношение към животните.

В България първите стъпки за развитие на биологичното земеделие датират от шейсетте години на 20-ти век, но едва през последните 15 години се засилва интересът към този вид производство. В резултат на проведената през месец ноември 2003 г. в гр. Пловдив конференция на високо ниво „Шансовете на биологичното земеделие в разширения ЕС“, Министерството на земеделието и горите (МЗГ) пое ангажимент да разработи Стратегия и Национален план за действие за развитие на биологичното земеделие.

В периода 2003–2004 г. бе проведена национална самооценка на възможностите на България да изпълнява ангажиментите си по три конвенции на ООН – по изменение на климата, биологичното разнообразие и борбата с опустиняването. Един от основните изводи на този процес е, че усилията за укрепване капацитета на страната трябва да бъдат насочени към стимулиране на биологичното земеделие, като икономически сектор, допринасящ едновременно за постигане на целите и на трите конвенции и благоприятстващ устойчивото управление на 5 от общо 7-те екосистеми (обработваеми земи, горски екосистеми, планински и полупланински екосистеми, сухи и засушливи екосистеми, ливади и пасища). Въз основа на това, разработването на настоящия план е сред дейностите на Плана за осигуряване на необходимия капацитет за изпълнение на задълженията на Република България по Рамковата конвенция на Обединените нации по изменение на климата, Конвенцията на Обединените нации за биологичното разнообразие и Конвенцията на Обединените нации за борба с опустиняването.

ГЛАВА I. БИОЛОГИЧНОТО ПРОИЗВОДСТВО В БЪЛГАРИЯ

I.1. Контрол и сертификация на биологичното производство в България

Съгласно българската законова уредба, контролът и сертифицирането на биологичната продукция в нашата страна са поверени на юридически лица – търговци и сдружения с нестопанска цел, акредитирани от Изпълнителна агенция „Българска служба за акредитация“ и получили разрешение от Министъра на земеделието и горите. На 18.03.2005 г. Европейската организация по акредитация взе решение за присъединяване на Българския национален орган по акредитация към многостранното споразумение за взаимно признаване в областите: органи за сертификация на системи за управление на качеството и органи по сертификация на персонал. Това води до признаване на съответните сертификати, издадени от акредитирани от ИА БСА органи по сертификация, не само в страните от ЕС, но и в много други страни по света. Подобно решение все още не е взето по отношение взаимното признаване в областта „орган за сертификация на продукти“.

Допълнение в Регламент 2092/91³⁰ въведе задължително изискване от началото на 1998 г. всички контролни органи на биологичното производство в страните членки на Европейския съюз да отговарят на изискванията на стандарт EN 45011 (стандарт за органи по сертификация на продукти), за да е налице гаранция за изпълнение на критериите за независимост,

³⁰ Виж Гл. I.5.2.

безпристрастност, ефикасност и компетентност. Същото изискване фигурира и в българското законодателство. Постава се изричното условие кандидатите за извършване на контрол на биологичното производство в България да отговарят на изискванията на стандарт БДС EN 45011. Сертификат за акредитация по БДС EN 45011 в България се издава от Изпълнителна агенция „Българска служба за акредитация“ към Министерство на икономиката.

Дейността на чуждестранните контролни органи, извършващи контрол и сертификация на биологичното производство на територията на България, чието седалище е извън България, ще бъде регламентирана до края на 2005 г. Предвижда се министърът на земеделието и горите да издава разрешение за извършване на контрол и сертификация на територията на България на чуждестранни контролни органи, ако те притежават сертификат за акредитация, с който се удостоверява съответствието с изискванията на стандарт EN 45 011. За да получат разрешението от министъра на земеделието и горите, чуждестранните контролни органи ще трябва да подадат молба в МЗГ, която съдържа данни за правния статут на лицето в страната, в която е регистрирано: регистрация, наименование (фирма), седалище, адрес (адрес на управление) и предмет на дейност.

Наредбите за биологично производство³¹ отреждат на Министерство на земеделието и горите ролята на компетентен орган, който има задължението да прилага законодателството в областта на биологичното земеделие. За това прилагане в МЗГ са изградени необходимите структури:

- Комисия по биологично земеделие, която подпомага министъра при одобряването на контролните органи и при отнемане на разрешението им и решава въпроси, свързани с биологичното производство и неговото означаване;
- Секретариат към Комисията, който организира работата ѝ и поддържа отделни регистри на биологичните производители, преработватели и вносители в България, на контролните органи в България и в страните членки на ЕС.
- Експертен екип за осъществяване на надзор – упълномощени и обучени са понастоящем шест лица експерти от МЗГ и съответните служби към него, които да осъществяват надзор върху контролните органи. Надзорът се извършва чрез ежегодно одитиране на одобрените сертифициращи органи.

Ефективността на извършвания контрол на биологичното производство е от определящо значение за завоюване доверието на потребителите. Ефективността на този контрол е и едно от задължителните условия, на които трябва да отговаря всяка страна, нечленуваща в Европейския съюз, която желае да бъде вписана в списъка на третите страни с призната еквивалентност на практиката и да се ползва от значително по-облекчения режим на внос на нейни продукти в страните членки на Европейския съюз. Страна, която не е включена в този списък на практика трябва да пресертифицира своята продукция чрез контролен орган, признат от европейските компетентни органи.

Има два режима на внос на биологична продукция от трети страни в Европейския съюз:

1. Съгласно чл. 11(6) на Регламент 2092/91:

Вносители от страна членка са оторизирани от компетентния орган на съответната страна да предлагат на пазара продукти с означение „биологични“, внасяни от трети страни, при условие, че осигурят достатъчни доказателства, че:

- продуктите, за които се иска разрешение за внос, са произведени съгласно изисквания, еквивалентни на тези, предвидени в регламента;
- са били подложени на инспекционни мерки с ефективност, еквивалентна на тази, предвидена в регламента.

2. Съгласно чл. 11(1) на Регламент 2092/91:

Въз основа на завършена процедура по атестация и получена положителна оценка на еквивалентността на извършения контрол и сертификация на биологичните продукти, трета страна е включена с решение на Европейската комисия в списъка на страни с призната

³¹ За повече информация виж Глава I.5.2. от настоящия документ.

еквивалентност на практиката на системата на производство, контрол и сертифициране на биологичната продукция.

Критериите за включване в списъка на страните по режима на чл.11(1) са:

- В страната да има въведено законодателство, регламентиращо биологичното производство, което да възпроизвежда принципите на европейското законодателство в тази област.
- Страната да има осъществен износ на биологична продукция.
- Националното законодателство да е работещо и ефективно.

В момента в страната има само един одобрен национален сертифициращ орган – „SGS България“. Подадени са документи за акредитиране на други сертифициращи организации.

Независимо от съществуващата система за сертификация и контрол в някои случаи чуждестранните пратници изискват данни от анализи на биологично произведени продукти, осъществени в акредитирани лаборатории по международно признати методи за анализ. В България съществуват следните акредитирани лаборатории за изследвания на биологични продукти и храни³², които в момента те не са в състояние да осигурят пълната гама изследвания и все още не се ползват с необходимото доверие от страна на западноевропейските страни.:

- Централна лаборатория за химически изпитвания и контрол – гр. София, бул. „Никола Мушанов“ 120, акредитиран от ИА БСА по БДС EN 17025. В нея се изследват растения, растителни продукти и храни от растителен произход за остатъчни количества от пестициди, съдържание на тежки метали, микотоксини, нитрати и нитрити; почви, води и растителна маса за съдържание на хранителни елементи и замърсители (пестициди и тежки метали). Лабораторията осъществява контрол върху използването на торове.
- Централна лаборатория по ветеринарно-санитарна експертиза и екология – гр. София, ул. „Искърско шосе“ 5, акредитиран от ИА БСА по БДС EN 17025. В нея се изследват животински продукти и храни от животински произход – остатъци от ветеринарно-медицински препарати и замърсители от околната среда; наличие на остатъчни количества от сулфонамиди, препарати с хормонално и анаболно действие, забранени за употреба лекарствени средства; замърсители на околната среда – органохлорни и органофосфорни пестициди, тежки метали, микотоксини, радионуклиди.
- Изпитвателна лаборатория на столична инспекция ДВСК (Държавен ветеринарно-санитарен контрол) – гр. София, бул. „Генерал Данаил Николаев“, акредитиран от ИА БСА по БДС EN 17025. Тя извършва изпитвания на продукти от животински произход, съгласно БДС и ISO стандартите.
- Национална референтна лаборатория по болести на рибите и двучерупчестите мекотели – гр. София, бул. „Пенчо Славейков“ 15, в процес на акредитация по БДС EN 17025. Лабораторията извършва микробиологични, вирусологични и паразитологични изследвания на болести по риби, молюски, пчели и буби, изследвания на пчелен мед, хидрохимичен анализ на вода, мониторинг върху остатъчни количества забранени за употреба ветеринарно – медицински препарати .
- Аграрен университет, Лабораторен комплекс за изпитване, акредитиран по БДС EN 17025 за хранителни продукти, козметични средства, тютюневи изделия, вина, води, почви и други.

I.2. Сегашно състояние на биологичното земеделие в България

Първите систематични проучвания на възможностите за замяна на химическите средства в земеделието с екологосъобразни практики датират от 1965 г., когато към Института за защита на растенията се създава първата секция за проучване на биоразнообразието на агроecosystemите. През 1975 г. правителството решава да разшири тази дейност и приема петгодишна програма, в резултат на която се изграждат първите биологични лаборатории за производство на насекоми за биологична защита на растенията. Започва и производството на

³² Списъкът не е изчерпателен.

биопрепарати по лиценз на американската фирма АВВОТ. Следващата програма на правителството вече е насочена към производство на чисти храни за деца с използване на методите на биологична защита в два района – с. Априлци, Ловешка област и гр. Асеновград. Високата цена на биопрепаратите налага въвеждането на субсидии в размер на 60%. В този период секцията към Института за защита на растенията прераста в самостоятелно звено, което разработва цялостни технологии за отглеждане на редица култури. Изготвени са методически указания и е обучен е екип от 24 консултанта. Дейността замира през 1998 г. с прекратяване на субсидирането ѝ от страна на държавата.

Важна роля за развитието на биологичното производство в България има Аграрният университет в гр. Пловдив с неговия Агроекологичен център, създаден през 1987 г. През 1996–1999 г. Агроекологичният център, съвместно с Асоциация за екологично земеделие „Екофарм“, се ангажират с изпълнението на проект на Програма ФАР за създаване на две демонстрационни биологични земеделски стопанства и учебно-научни бази към тях. Едната е към Агроекологичния център на Аграрния университет в Пловдив, а другата – в с. Руня, община Дряново – към Асоциацията за екологично земеделие „Екофарм“. По същото време Швейцарската агенция за развитие и сътрудничество финансира изпълнението на проект на Фондация „Биоселена“ за развитие на биологично земеделие в района на Централна Стара Планина. С това се полагат основите на биологичното производство в България.

Изследването на сегашното състояние на биологичното земеделие е направено през периода 19 ноември–13 декември 2004 г. чрез осъществяване на контакт в писмена форма с 37 контролни органа със седалище на територията на Европа и България. Изискана е информация за сертифицирана земя, производители, продукти и количества. Получени са общо 10 отговора. Три контролни органа – от Германия, Белгия и Франция, отговарят, че техните организации нямат осъществени сертификации на територията на България. Положителни отговори са получени от: ИМО – Швейцария („Балкан Биосерт“), „Лакон–ЕТКО“ – Германия („Б – СЕРТ България“), „Екосерт“ – Германия, DIO – Гърция, Soil Association Ltd – Англия, Skal International – Холандия, и „SGS България“ ЕООД. Останалите организации не са отговорили на запитването.

По данни на отдел „Агроекология и необлагодетелствани райони“ към МЗГ през 2003 г. площите, заети с биологично производство са възлизили на 8 364 ха. Подадената информация от контролните органи сочи, че към настоящия момент (края на 2004 г.) общата площ – в преход и преминала периода на преход, възлиза на 12 284,14 ха, което съставлява 0,21% от общата земеделска земя. Сертифицираните площи са 11 771,47 ха (0,20%), а площите в период на преход – 512,67 ха (0,008%). Сравнението с данните от 2003 г. показва, че площите, върху които се прилагат биологичните методи на производство, само за една година са се увеличили значително.

Сертифицираните площи за диворастящи плодове и билки са приблизително 62 183,95 ха.

Оранжевийното производство е представено от 12 оранжерии с обща площ 206 440 кв. м, което се равнява на 20,64 ха сертифицирана земеделска площ. Тази информация е представена на проведената през 2003 г. в Пловдив конференция по биологично земеделие. В оранжерииите се отглеждат зеленчукови култури и плодове.

Растениевъдните земеделски стопанства са 77, като 56 са сертифицирани, а 21 се намират в период на преход. Едно от земеделските стопанства в преход е смесена – производство на растителни и животински продукти.

Произведени биологични продукти – сертифицирани и в преход

Вид	Сертифицирани култивирани (тона)	Сертифицирани диворастящи (тона)	В преход култивирани (тона)	В преход диворастя щи (тона)	Общо култивиран и (тона)	Общо диворастя щи (тона)
Трайни насаждения						
малини	1120	75	160		1280	75
ягоди	884	–	–	–	884	–
къпини	–	213	–	–	–	213
боровинки	–	610	–	–	–	610
сливи	2630	–	–	–	2630	–
сливи сушени	95	–	–	–	95	–
ябълки	4100	750	0,1	–	4100,1	750
вишни	150	–	–	–	150	–
череша	150	–	–	–	150	–
орехи	440	–	–	–	440	–
Общо:	9 569	1648	160,1	–	9 729,1	1 648
Етерично-маслени култури						
лавандула	9,5	–	91,5	–	101	–
мента	18,5	–	15	–	33,5	–
маточина	–	–	21,7	–	21,7	–
рози	3,11	–	200	–	203,11	–
анасон	0,1	–	–	–	0,1	–
салвия	–	–	12	–	12	–
невен	0,35	–	1	–	1,35	–
маслодайни растения	–	220	–	–	–	220
Общо:	31,56	220	341,2	–	372,76	220
Билки						
пиретрум	–	–	0,22	–	0,22	–
пирински чай	–	–	1	–	1	–
липа	3	15	–	–	3	15
маточина	3	–	11,7	–	14,7	–
босилек	4,5	–	–	–	4,5	–
къпина лист	5	–	–	–	5	–
лайка	2	–3	–	–	2	3

Вид	Сертифицирани култивирани (тона)	Сертифицирани диворастящи (тона)	В преход култивирани (тона)	В преход диворастя щи (тона)	Общо култивиран и (тона)	Общо диворастя щи (тона)
риган	3,5	–	–	–	3,5	–
чубрица	0,4	–	–	–	0,4	–
мащерка	0,4	–	–	–	0,4	–
кориандер	9,0	–	–	–	9,0	–
бъз цвят	–	2,0	–	–	–	2,0
резене	4,65	–	–	–	4,65	–
хвойна	–	4	–	–	–	4
майорана	1,5	–	–	–	1,5	–
коприва лист	–	10	–	–	–	10
мента	3	–	–	–	3	–
шипка	–	4	–	–	–	4
копър	2	–	–	–	2	–
билки ³³	–	–	113,85	–	113,85	–
Общо:	41,95	38	126,77	–	168,72	38
Едногодишни растения и фуражни култури						
пшеница	5,25	–	–	–	5,25	–
фасул	–	–	0,06	–	0,06	–
картофи	–	–	4,2	–	4,2	–
грах	29,94	–	–	–	29,94	–
овес	44,4	–	–	–	44,4	–
ечемик	51,67	–	–	–	51,67	–
Общо:	131,26	–	4,26	–	135,52	–

³³ „Балкан Биосерт“ не е представил данни по отделните видове билки

Към момента има сертифицирани 4 стопанства за биологично производство на семена и посадъчен материал с 4 вида култури, като следва:

Вид	Сертифицирани	В преход (брой)	Общо
ягоди	110 000 броя	–	110 000 броя
лавандула	100 000 броя	–	100 000 броя
рози	85 000 броя	–	85 000 броя
копър	20,7 тона	–	20,7 тона
Общо:	295 000 броя 20,7 тона	–	295 000 броя 20,7 тона

По данни на отдел „Агроекология и необлагодетествани райони“ към МЗГ и от данните, събрани от сертифициращите органи, районите с най-висок относителен дял на площи със сертифицирани земи, са Северен Централен район и Южен Централен район.

Сертифицирани са 5 животновъдни земеделски стопанства, които включват 3 вида животни (говеда, овце и кози) с общо 722 животни. Едно от тези земеделски стопанства е смесено и е в преход. В нея се отглеждат 294 овце. Разпределението е както следва:

Вид	Сертифицирани (брой)	В преход (брой)	Общо (брой)
крави	54	112	166
бик	1	–	1
телета	44	38	82
говеда	35	112	147
овце	–	294	294
кози	–	32	32
Общо:	134	588	722

Броят на сертифицираните пчелни семейства е 23 508, които се отглеждат в 258 пчелина от съответно толкова производители. 375 пчелни семейства са в период на преход и се отглеждат в 11 пчелина. По данни на контролните органи количествата биологично произведени пчелни продукти са следните:

Вид	Сертифицирани (тон)	В преход (тон)	Общо (тон)
пчелен мед	924,6	–	924,6
пчелен пращец	7	–	7
пчелен восък	45	–	45
прополис	7	–	7
Общо:	983,6	–	983,6

I.3. Преработка на земеделски продукти, произведени по биологичен начин

Един хранителен продукт може да бъде наречен биологичен, ако от производството до търговската реализация са били следвани и спазвани специфичните за биологичното производство правила. За тази цел всеки производител, преработвател или вносител приема да бъде контролиран от независима, акредитирана и одобрена от компетентни държавни органи контролна организация. На тази база се гарантира безопасността и здравословните качества на биологичната продукция, както и произхода ѝ и се изключва нелоялната конкуренция.

Преработката на биологични земеделски продукти в България включва:

- Сушене на билки, подправки, семена, кореноплодни, плодове и зеленчуци в производствената база на фирма „Ира-Еко“ ЕООД.
- Преработка на биологични продукти, в т.ч. култивиране на билки и подправки и консервиране на плодове, плодово-зеленчукови и зеленчукови храни с ниско захарно съдържание в предприятието на фирма „Биостарт“ ЕООД.

- Преработка и разфасоване на пчелен мед и пчелни продукти от фирма „Герада–ГМ“ ООД.
- Преработка на култивирани и диворастващи билки от фирма „Балкан Биохерб“ АД.
- Производство на масла и козметични продукти чрез преработка на етерично-маслени култури в дестилерията на фирма „Екомаат“ ООД.
- Преработка на краве мляко, която включва производство на кисело мляко, съответно с масленост 2% и 3,6%, прясно мляко с масленост 1,5% и кондензирана сметана с процент на масленост съответно 15% и 37%, в мандрата на ЕТ „Рима“.
- Замразяване и сушене на плодове и зеленчуци. Най-големите фирми са „Екотерра“ ООД и ЕТ „Краси–МС“. „Екотерра“ има два хладилника в общините Пазарджик и Монтана. В Пазарджик се замразяват плодове и зеленчуци, а в другия – само плодове. „Краси–МС“ има хладилници за замразяване на плодове, сушилни за гъби и производство на сладка от меки плодове.
- Дестилация на етерични масла – роза, лавандула, от кооперация „Био България – Ойл“.

I.4. Търговия с биологични земеделски продукти и храни

Според Фондация за биологично земеделие „Биоселена“ националните и международни пазарни възможности за биологични продукти все още не са напълно определени. Над 90% от произвежданата в момента сертифицирана биологична продукция в България се изнася главно за западноевропейски страни етерични растения и билки, зеленчуци, мед). В момента се изпълнява проект за отглеждане и износ на биологични билки от България, организиран от холандската фирма „Ларив“. През есента на 2001 г. земеделските стопани от Фондация „Биоселена“ осъществиха първия си износ на биологична мента в сътрудничество с холандския сертификационен орган SKAL.

Съществува потенциал за износ на традиционни местни продукти от овче и биволско мляко и др., но съществуващите санитарни пречки пред преработвателната промишленост налагат износ главно на пресни продукти и суровини, където печалбите са по-ниски.

В България търговията с биологични земеделски продукти и храни е в стадий на зараждане. Делът на реализирана българска биологична продукция на българския пазар е под 5%. Примерът на много страни с развито биологично земеделие, като Великобритания, Германия и други показва, че около 70% от произведената продукция се реализира на вътрешен пазар. Единствените вносни сертифицирани биологични продукти, които се радват на значителни продажби и реклама са бебешката храна на австрийската компания Нірр и биодинамичния „Сънвал“. Спорадично се рекламират и продават биологични български зеленчуци и билки (Биофест, зеленчуковия пазар в Пловдив – Агроекологичен център, „Екофарм“ и др.). Засега някои от производителите на биологични продукти заявяват, че нямат интерес да развият вътрешния пазар за биологична продукция, поради неразбиране на важната роля на вътрешния пазар за развитието на биологичното земеделие.

Основните фактори, от които зависят обемът, структурата и ефективността на продажбите в една страна са:

- Наличие на нормативна уредба и степен на нейното практическо прилагане;
- Предпоставки за производство на биологични продукти (природно-климатични условия; производствени традиции; мотивация на производителите);
- Търсене, предлагане, цени (в това число съотношение между цените на биологични и конвенционални продукти);
- Обща земеделска политика; размер и структура на подкрепата на ЕС преди присъединяването на България; принципи и методика на разпределението на квоти, субсидии и т.н.;
- Сегашни пазарни позиции и имидж на българските продукти на външните пазари;
- Маркетинг на биологичните продукти;
- Степен на организираност на производителите, търговците, преработвателите;

- Неикономическа мотивация на потребителите (респект към принципите на устойчиво развитие);
- Други (външни) фактори (инвестиционен климат, инфраструктура, туризъм и др.).
- Продажбите на български биологични продукти в момента се осъществяват по следните три начина:
- Организации на земеделски стопани – кооперативи или друга законова форма, сдружения от няколко земеделски стопани, позволяващи им да съберат достатъчни количества за търговия от техни дребно–машабни производствени единици. Единственият пример по отношение на износ понастоящем е Кооперация „Био България – Ойл“, която успя да осъществи износ на биологична мента и други билки. През ноември 2004 г. Сдружението „Биопродукт БГ“ откри и първия щанд за биологични продукти в страната. Продуктите, които се предлагат, са млечни (прясно, кисело мляко, сметана), билки, подправки, мед, сладка, сушени плодове и гъби. За момента броят на предлаганите артикули възлиза на 78.
- Отделни производители, които могат да предложат достатъчни количества от собственото си производство за износ. Това са фирми, които се занимават с производство, преработка и износ на биологични продукти. Производството на всяка фирма е сертифицирано от различна европейска сертификационна организация, най-често от страната вносител. Техническите консултации при производството също се извършват от страната вносител. Тази група от фирми се характеризира с липса на оповестяване на биологичната им дейност в България. Всички те са твърдо убедени, че все още е рано за предлагане на биологични продукти на българския пазар, поради икономическия статут на потребителите.
- Фирма/организация, която изкупува продукцията от много земеделски производители и набира необходимите количества, за да ги изнесе като суровина или след преработка. Обикновено повечето от тези фирми са специализирани в събиране на диви горски плодове или билки и преработка/пакетиране.

Основната част от факторите, от които зависи увеличаването на обема на продажбите и повишаването на тяхната ефективност, са еднакви или сходни за пласмента в страната и в чужбина. Съществува обаче и определена специфика, която трябва да се има предвид при детайлно разглеждане на проблема и решаването на практически въпроси.

Съществува необходимост от внимателно проучване кои групи от населението на дадена държава консумират или биха консумирали най-много биологични продукти. В този аспект за България са характерни някои особености, а именно:

- *Равнището на разполагаемия доход на масовия български потребител е сравнително ниско.* По данни на НСИ общият доход на едно домакинство към месец март 2004 г. възлиза на 385,22 лв. или средно на лице – 148,66 лв. (около 75 EUR). Този факт налага редица ограничения в потреблението. Българският потребител почти не разполага със свободата да прави избор, ръководейки се от своите вкусове и предпочитания. Това с особена сила се отнася за пенсионерите, чиито относителен дял в България бележи тенденция на трайно увеличение.

Основен фактор при избора на продукти, особено при лицата с ниски доходи е цената. В страните с развит пазар на биологични продукти, въпреки тенденцията към постепенно намаляване на цените на стоките с биологичен произход се установява, че същите значително превишават конвенционалните си еквиваленти.

Премиални цени на някои биологични продукти над конвенционалните (в %):

Страна	Зеленчуци	Житни	Мляко	Картофи	Плодове
Швеция	30–100	10–100	15–20	20–100	100
Дания	20–50	0–20	20–30	20–50	50–100
Австрия	40–80	40–50	30	50	50–60
Германия	20–100	20–150	25–80	50–100	20–150
Швейцария	–	20–30	25–30	50–100	–

Основната причина биологичните продукти да са по-скъпи е, че пазарът е изкривен. В случая с конвенционалното земеделие, обществото, а не земеделските производители, покрива разходите по замърсяването с пестициди, замърсяването на водата и други здравни, химически и екологични щети, свързани с него, като това не включва големите субсидии. Биологичното производство представлява реалната цена на хранителните продукти в една неизкривена икономика.³⁴

Други причини за по-високите цени са:³⁵

А) Във веригата на разпространение причините, поради които разходите са по-високи при ниво, комбиниращо търговия на едро, преработка и продажба на дребно, са:

- по-висока изкупна цена на суровините и проблеми с постоянната доставка;
- по-високи разходи за почистване и отделяне в неспециализирани единици за продажба на едро и преработка;
- липса на икономии, поради мащаба на производството: по-високи транспортни разходи и малки обеми, водещи до високи разходи за разпространение за единица продукция;
- повече непродадена продукция и фира;
- разходи за инспекция и сертификация.

Б) На ниво стопанство, основните причини за по-високи разходи включват като цяло по-ниски добиви и производителност на културите, по-малка гъстота на животните, водеща до по-високи производствени разходи, допълнителни разходи за труд, както и по-ниска степен на интензивна специализация на ниво стопанство и разходи за инспекция и сертифициране. За да се намали цената на крайния продукт е важно да се разработят подходи, които могат да съкратят разходите, без да засегнат правилно прилагане на стандартите за биологично производство норми. Във веригата на разпределение продължаваща тенденция е директно доставяне от земеделския стопанин на потребителя. Такава система може да укрепи и връзката между земеделските стопани и потребителите, което е залегнало в основните идеи на биологичното производство. Последното представлява интерес за развитие и в България. Агроекологичният център в гр. Пловдив реализира биологичната си продукция главно по този начин.

- *Отрицателният естествен прираст* е предпоставка за едно сравнително по-ниско равнище на продажбите.
- *Тенденцията на намаляване на раждаемостта* също влияе върху обема и структурата на продажбите. Трябва да се има предвид, че потреблението на детски и бебешки биологични храни заема важно място в напредналите страни.
- Биологичното земеделие има *ниска популярност* сред потребителите и земеделските производители. Липсва обществена нагласа и разбиране на същността, принципите и методите, които ръководят биологичното земеделие.

³⁴ The Little Earth Book, James Bruges, p. 142

³⁵ Европейски план за биологични храни и земеделие

Проучване на УНСС, проведено през 2003 г., показва, че:

- По-голяма част от българските потребители не разпознават биологичните продукти и специфичния им начин на производство, като ги свързват най-вече със здравословния ефект, който те оказват;
- Информацията за биологичните храни е недостатъчна, правилата за производство и сертификация се нуждаят от допълнителна популяризация и рекламиране;
- Потребителите не познават биологичната маркировка и не оценяват ролята ѝ при покупка. Те се нуждаят от разясняване и обучение в тази област.

По отношение на предпочитанията на търговската точка, половината от потребителите желаят да купуват биологични продукти от супермаркетите или магазините в техния квартал, 37% от тях предпочитат да пазаруват в специални магазини за биологични продукти, а 35% – от пазарите на открито.

Данните от проучването в България напълно съвпадат с резултатите от изследвания проведени в други страни. Европейският план за биологични храни и земеделие казва:

Най-важният мотив за потребителите да купуват биологични продукти е свързан със здравето и вкуса, докато аспекти като околната среда и хуманното отношение към животните често са вторични мотиви с променливо значение в различните страни членки. Изследванията показват също и причините, поради които потребителите не купуват биологични продукти. Най-важната заявена причина е, че те считат цените за твърде високи. Някои потребители подчертават също, че не намират продуктите в магазините; не вярват, че има разлика в качеството; нямат информация за естеството на биологичните продукти или имат съмнения доколко продуктите са наистина биологични.

Тези констатации налагат извода, че увеличаването на шансовете за пласмент на биологични продукти в България предполага широка разяснителна кампания от страна както на производителите, търговците и преработвателите, така и от всички заинтересовани органи и организации, които имат цели в областта на устойчивото развитие.

Посочените проблеми несъмнено играят отрицателна роля за ускореното развитие на пазара на биологични продукти в България. Необходимо е обаче да подчертае, че са налице (или могат да бъдат създадени) реални възможности и перспективи за реализация на биологични продукти на българския пазар.

Увеличаването обема на продажбите на биологични продукти зависи от точното сегментиране на потенциалните потребители. Поради липса на пазар на биологични продукти в България и съответно на информация, на сегашния етап би могло да се базираме на проучвания, които характеризират потребителите в страните от ЕС. Те са *млади или на средна възраст, семейни, обикновено с малки деца, високообразовани, имат доходи над средните за дадената страна и основно живеят в големите градове.*

При сегментирането на пазара е необходимо да се акцентира върху *групата потребители, разполагащи с по-висок доход.* Известно е, че тази група се е оформила предимно в големите градове на страната. Навлизането на няколко големи *търговски вериги* (Била, Метро, Фантастико, Хит и т.н.) в тези градове съществено променя поведението на потребителите (в т.ч. и на лицата с по-високи доходи) и стила им на пазаруване.

Създаването на отделни *щандове за биологични продукти* в магазините на тези вериги е реална възможност за успешна реализация. Необходимо е тези щандове да привличат вниманието на потребителя. Успешните продажби зависят от следните по-важни фактори:

- *Често организиране на промоционални и рекламни кампании* – това е от изключително значение за потребителите на продуктите от конвенционалното земеделие, които обикновено имат ограничени познания относно биологичните продукти и техните характеристики;
- *Изтъкване качеството на асортимента* – то е особено важно, тъй като потребителите, биха могли лесно да направят сравнение между биологични и конвенционални продукти;

- *Осигуряване на комфортна среда за купуване* – тук от значение са квалификацията и уменията за общуване на обслужващия персонал, условия за комфортно пазаруване, провеждане на атрактивни продуктови презентации и т.н.
- *Използване на брошури, публични рекламни кампании*, в които се акцентира върху екологосъобразността, качеството и предимствата на биологичните продукти.
- Друга възможност за реализиране на биологичната продукция предлагат така наречените *специализирани магазини*. Дълго време в западноевропейските държави този канал за реализация на продукцията е бил доминиращ. Създаването и функционирането на подобен тип магазини има следните предимства:
 - изгражда се доверие в потребителите относно качеството, произхода и метода за производство на продуктите;
 - създава се възможност за директна комуникация и партньорство с производителите;
 - като се работи с относително постоянна клиентела се създават условия за точен анализ на предпочитанията и промяната във вкусовете на потребителите;
 - професионализъм на персонала – отношението и компетентността на работещите в магазина, възможността за съвет към потребителя по отношение на най-точния избор.

Създаването на специализирани магазини може да е инициатива както на частни лица, така и на заинтересовани земеделски производители или сдружения на земеделски производители. По този начин магазинът се превръща и в гарант за реализация на произведената от земеделските производители продукция.

Възможен канал за реализация на продукцията от биологичното производство е *предлагането ѝ на първокласни ресторанти и различни държавни учреждения.* Като начало следва да се стартира с министерствата, които имат пряко отношение към производство на биологична продукция – МЗГ, МЗ, МОС и, МТСП, както и с НС, МС и Президентството.

Биологични стоки би могло да се предлагат и на големия брой туристи, посещаващи морските и зимните курорти на страната.

Агротуризмът е реално съществуваща перспектива пред биологичните земеделски производители за осъществяване на директни продажби.

Сравнително нова, но динамично развиваща се форма за реализация на продукцията е *електронната търговия*, чрез която земеделските производители могат да реализират своята продукция.

Пред биологичните земеделски производители съществуват две основни алтернативи по отношение на електронната търговия:

- продукцията да се предлага на вече съществуващ и популярен сайт;
- продукцията да се реализира чрез създаване на собствен сайт.

Перспективите пред *електронната* търговия с биологична продукция са много големи. Потребителите на глобалната мрежа като цяло непрекъснато се увеличават, а по този начин и потенциалните потребители на биологична продукция.

I.5. Политическа, законова и финансова рамка на биологичното производство в България

I.5.1. Български стратегии, планове и програми, имащи отношение към биологичното земеделие

Национален план за развитие на земеделието и селските райони 2000–2006 по специалната програма на ЕС за присъединяване в областта на земеделието и селските райони (САПАРД)³⁶

³⁶ http://www.mzgar.government.bg/Sapard/NationalPlan_program.htm

Държавната аграрна политика в България е насочена към постигане на европейски модел на земеделие. Тя се стреми максимално да отговори на приоритетите за привеждане в съответствие на националното ни законодателство с изискванията на законодателството на ЕС (виж Глава II.9.). България стриктно изпълнява поетите ангажименти в процеса на преговорите за членство в областта на земеделието, опазването на околната среда и развитието на селските райони.

В съответствие с Регламент на Съвета и Комисията 1268/99 България разработи своя Национален план за развитие на земеделието и селските райони 2000–2006 г. Този план е основата за усвояването на средствата от предприєдинителната програма САПАРД на ЕС. След очакваното присъединяване на България към ЕС през 2007 г. страната ще има възможност да ползва средства от фондове за изпълнение на Общата селскостопанска политика. За тази цел в момента се разработва Национален план за развитие на земеделието и селските райони 2007–2013 г. Този план задължително ще включва Национална агроекологична програма (НАЕП) съгласно изискванията на гореспоменатия регламент. Проект на НАЕП³⁷, който ще бъде задължителна за прилагане след присъединяването ни, е одобрен от Министерство на земеделието и горите през април 2003 г. НАЕП ще бъде тествана чрез Мярка 1.3 от Националния план за развитие на земеделието и селските райони по Програма САПАРД. Целта на мярката е чрез прилагане на определени агроекологични дейности в точно определени и контрастиращи помежду си райони на страната да се провери ефектът на въздействие на прилаганите дейности върху околната среда. Една от основните дейности, които са заложили и в програмата (НАЕП), и в мярката (1.3), е подпомагането на биологичното земеделие.

Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие (1995 г.)³⁸

Националната стратегия за опазване на биологичното разнообразие в България посочва, че ключът за опазване на биологичното разнообразие е възприемането на такъв подход към стопанисването и управлението на ресурсите, който отчита стойността на запазването и възстановяването на разнообразието във всички форми, както в защитените територии, така и в земите извън тях. Земеделието е важен отрасъл на икономиката на България, който оказва съществено въздействие върху биологичното разнообразие. Националната стратегия за опазване на биологичното разнообразие в България (НСОБР) поставя акцент върху развитието на устойчиво земеделие, а биологичното земеделие е една от най-подходящите форми за това.

Национална стратегия за околната среда 2000–2006 г.³⁹

Националната стратегия за опазване на околната среда определя като основна и най-важна цел подобряването на качеството на живот на населението чрез осигуряване на благоприятна околна среда и запазване на богатата природна среда. За постигането на тази цел основно значение има интегрирането на политиката по околна среда в политиките на развитие на другите сектори, сред които и земеделието.

Развитието на биологичното производство и опазването на земите са сред целите, поставени в проекта на Национална стратегия по околна среда (2005–2014)⁴⁰. С проекта се предвижда до 2007 г. да се увеличи дела на земеделските земи, върху които се прилагат биологичните методи на производство до 3% от земеделските земи.

Стратегията и Плана (2005–2012 г.) за осигуряване на необходимия капацитет за изпълнение задълженията на Република България по Рамковата конвенция на Обединените нации по изменение на климата, Конвенцията на Обединените нации за биологичното разнообразие и Конвенцията на Обединените нации за борба с опустиняването определят биологичното земеделие като икономически сектор, чието развитие ще допринесе за постигането на целите и на трите конвенции.

³⁷ Работният вариант може да бъде намерен на <http://www.mzgar.government.bg/agrobio/>

³⁸ http://chm.moew.government.bg/pdfs/bul/Nat_Strategies/Obsht-End-File.doc

³⁹ http://www2.moew.government.bg/recent_doc/strateg_plans/Strategiaend.doc

⁴⁰ <http://www2.moew.government.bg/>

I.5.2. Законодателство на България по отношение на биологичното производство

A. Общи нормативни актове от значение за биологичното земеделие

- Закон за биологичното разнообразие (обн., ДВ 77/9.8.2002 г.);
- Закон за ветеринарномедицинската дейност (обн., ДВ 42/5.5.1999 г., последно изм., ДВ 18/5.3.2004 г.);
- Закон за водите (обн., ДВ 67/27.7.1999 г., последно изм., 70/10.8.2004 г.);
- Закон за защита на растенията (обн., ДВ 91/10.10.1997 г., последно изм., ДВ 18/5.3.2004 г.);
- Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и препарати (обн., ДВ 10/4.2.2000 г., последно изм., ДВ 114/30.12.2003 г.);
- Закон за защитените територии (обн., ДВ 133/11.11.1998 г., последно изм., ДВ 91/25.9.2002 г.);
- Закон за лечебните растения (обн. ДВ. 29/7.4.2000 г., последно изм., ДВ 91/25.9.2002 г.);
- Закон за опазване на земеделските земи (обн., ДВ 35/24.4.1996 г., последно изм., ДВ 112/23.12.2003 г.);
- Закон за опазване на околната среда (обн., ДВ 91/25.9.2002 г., последно изм., ДВ 70/10.8.2004 г.);
- Закон за опазване почвата от замърсяване (обн., ДВ 84/29.10.1963 г., последно изм., ДВ 113/28.12.1999 г.);

Законите в областта на опазване на околната среда в широк смисъл, които обхващат защита на водите, земята, въздуха, здравето на човека, опазване на флората и фауната, както и подзаконовите актове за тяхното прилагане, създават общата рамка за извършване на определени дейности от стопанските субекти, включително и селскостопански дейности. Докато земеделските производители са свободни в избора си какъв вид земеделска дейност да упражняват, в това число и биологично земеделие, за тях винаги възниква задължение да спазват изискванията, свързани с опазване на земята, водите, биологичното разнообразие и здравето на хората. В този контекст прилагането на методите на биологичното земеделие е един от най-ефективните подходи в сектор „Земеделие“ за посрещане на изискванията на законодателството в сферата на околната среда.

Според Закона за опазване на земеделските земи, предназначението на земеделските земи е за производство на растителна продукция и паша на добитък по начин, неувреждащ почвеното плодородие и здравето. Собствениците и ползвателите на земеделски земи са длъжни да ги опазват от ерозиране, замърсяване, засоляване, киселяване, заблатявания и други увреждания и да поддържат и повишават продуктивните им качества.

В Закона за опазване на околната среда са предвидени задължения при използване на различни компоненти на природната среда като води, почва, биологично разнообразие, включително и от собствениците и ползвателите на земеделски имоти. Законът за опазване на почвата от замърсяване изисква животновъдните стопанства да имат съоръжения за събиране на сметта и обезвреждане на отпадъчните води, вредните вещества и отпадъците, които замърсяват почвата.

Законът за биологичното разнообразие, Законът за защитените територии и Законът за лечебните растения предвиждат правила за правилно и рационално използване на флората и фауната и тяхното опазване. Когато е разрешено извършване на земеделски дейности в определени видове защитени територии, законите постановяват забрани за използване на изкуствени торове и химични вещества, паша на определен добитък, събиране на диви растения. Събирането на билки от естествените им находища се извършва при спазването на Закона за лечебните растения. Същото представлява стопанска дейност и може да се извършва след издаване на разрешително за ползване и заплащане на такса.

Законът за ветеринарно-медицинската дейност урежда ветеринарно-санитарния контрол върху отглеждането, развъдната дейност и търговията с животни, добивът, преработката

съхранението, транспортирането и търговията със суровини и продукти от животински произход и безопасността на фуражите. Животните, животновъдните стопанства, предприятията за производство на храни от животински произход подлежат на задължителна регистрация от Националната ветеринарномедицинска служба. Законът регламентира и правилата за защита и хуманно отношение към животните и контрол за тяхното спазване.

Биологичното земеделие по своята философия е насочено не само към спазване на всички общи изисквания относно опазване на околната среда, здравето на човека и хуманно отношение към животните, но и въвежда още по строги правила за това.

Б. Специални нормативни актове, уреждащи биологичното земеделие:

- Закон за защита на растенията (обн., ДВ 91/10.10.1997 г., последно изм., ДВ 18/5.3.2004 г.);
- Закон за животновъдството (обн., ДВ 65/8.8.2000 г., последно изм., ДВ 18/5.3.2004 г.);
- Закон за храните (обн., ДВ 90/15.10.1999 г., последно изм., ДВ 70/10.8.2004 г.);
- Наредба 22 от 4.7.2001 г. за биологично производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход и неговото означаване върху тях (обн., ДВ 68/3.8.2001 г.);
- Наредба 35 от 30.08.2001 г. за биологичното производство на животни, животински продукти и храни от животински произход и неговото означаване върху тях (обн., ДВ 80/18.9.2001 г.).

С измененията в Закона за защита на растенията, Закона за животновъдството и Закона за храните и с приемане на Наредба 22 за биологично производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход и неговото означаване върху тях и Наредба 35 за биологичното производство на животни, животински продукти и храни от животински произход и неговото означаване върху тях, се положиха основите за развитие на биологичното земеделие, което отговаря напълно на изискванията за устойчиво развитие на селското стопанство и неговия принос за опазване на биологичното разнообразие.

В Закона за храните член бв регламентира кои от тях са произведени по биологичен начин – когато са спазени правилата за биологично производство и контролът върху него. Също така законът определя в кои случаи може да се използва означаването на храните с думите „биологичен“ или „био“. Законът за храните преpraща и към другите два закона, уреждащи биологичното производство – Закона за защита на растенията и Закона за животновъдството.

Член 12а от Закона за защита на растенията и Наредба 22 за биологично производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход и неговото означаване върху тях уреждат подробни правила за биологично производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход и неговото означаване върху тях. По този начин в българските нормативни актове се въвеждат регламентите на ЕС относно отглеждане на растения и производство на растителни продукти и храни от растителен произход по биологичен начин. Растенията и растителните продукти са произведени по биологичен начин, когато са спазени изискванията на наредбата относно запазването и повишаването на плодородието на почвата, борбата с неприятели, вредители, болести и плевели по растенията, използването на семена и посадъчния материал.

Плодородието и биологичната активност на почвата се поддържат и повишават чрез бобови растения, зелено торене или растения с дълбоки корени в рамките на подходящо сеитбообръщение или използване на оборска тор, получена от стопанства с биологично земеделие. Когато е невъзможно пълноценното подхранване на растенията или подобряване на почвата по този начин, могат да се използват торовете, посочени в Приложение 1 към Наредба 22.

За борбата с неприятели, вредители, болести и плевели по растенията се прилагат мерки като избор на подходящи видове и сортове растения, подходящо сеитбообръщение, подходяща обработка на почвата, защита от естествените неприятели и вредителите. В случай на непосредствена опасност за растителна защита е допустимо да се използват продуктите, посочени в Приложение 2 към Наредба 22.

Събирането на некултивирани растения, растящи в зони с естествена среда, се счита за биологичен начин на производство, ако в период от 3 години преди брането, тези зони не са третирани със забранени продукти, ако по този начин не се нарушава естествената среда и ако зоните не са подложени на индустриални замърсявания или силен автомобилен трафик.

Периодът на преход от конвенционално към биологично земеделие е 2 години от засяването на съответната култура, а за многогодишните култури – 3 години преди първата реколта. Всеки производител, който въвежда биологично производство, представя план за преход на контролния орган, който от своя страна ежегодно следи и оценява изпълнението му.

Горепосочените срокове могат да бъдат увеличавани или намалявани от контролния орган, след одобрение от Министъра на земеделието и горите, в зависимост от това как е използвана земеделската земя.

Храните от растителен произход са произведени по биологичен начин, когато *минимум 70%* (чл. 4) от съставките им са от земеделски произход и произведени по биологичен начин. Съставките от неземеделски произход могат да бъдат тези, посочени в Приложение 4 към Наредба 22.

Членове от 14 до 14е от Закона за животновъдството и Наредба 33 за биологичното производство на животни, животински продукти и храни от животински произход и неговото означаване върху тях уреждат реда и условията за биологично животновъдство и производство на храни от животински произход по биологичен начин. С тях се въвеждат в българското право регламентите на ЕС относно отглеждане на животни и производство на животински продукти и храни от животински произход по биологичен начин.

Животните са отгледани и животинските продукти са произведени по биологичен начин, когато са спазени изискванията на наредбата относно: произход на животните, хранене на животните, профилактика на заболяванията и тяхното лечение, максимален брой животни на хектар в зависимост от вида и категорията им, чийто отделени количества животински екскременти да са еквивалентни на 170 кг азот/хектар/година, районите за свободно отглеждане на животните и сградите за отглеждане на животните.

В стопанствата с биологично производство животните могат да се хранят с фуражи, произведени по биологичен начин, а през периода на бозаене животните се хранят с майчино мляко. Използването на конвенционален фураж се допуска само при спазване на Приложения 1, 2, 3, 4, т. 1.1. и т. 1.2 към Наредба 35. Забранено е използването на антибиотици или друг вид вещества, стимулиращи растежа или продуктивността им.

За профилактика на заболяванията по животните могат да се прилагат мерки като избиране на подходящи породи животни и методи на селекция, хранене с достатъчно качествен фураж, редовни разходки и достъп до пасища за укрепване на защитните сили на организма, подходяща гъстота на стадото, съобразено изискванията за минимален брой животни, отглеждани на единица площ в обора. За лечение на животните могат да се използват физиотерапевтични препарати, хомеопатични лекарствени средства, микроелементи и веществата, посочени в Приложение 3 към Наредба 35. Забранено е лечението с алопатични ветеринарно-медицински препарати, както и с ветеринарно-медицински препарати, стимулиращи растежа и продуктивността, и с хормони.

Общото количество оборски тор, което се използва годишно за торене в дадено стопанство, е максимум 170 кг азот на хектар земеделска земя. Максималният брой на видовете животни, съответстващи на това количество, е посочен в Приложение 12 към Наредба 35.

Периодът на преход от конвенционално към биологично животновъдство се отнася както до земята, от която се произвежда фураж, така и до отглежданите животни. В първия случай се прилага Наредба 22. Във втория случай периодът на преход варира от 12 месеца до 10 седмици в зависимост от вида животни. При преход към биологично производство едновременно в цялото стопанство, включващо животните, пасищата и другата земя за производство на фураж, общият период на преход е 24 месеца.

Храните от животински произход са произведени по биологичен начин, когато *минимум 70%* (чл. 5) от съставките на храната са от земеделски произход и добити по биологичен начин и съставките от неземеделски произход са само тези, посочени в Приложение 8 към Наредба 35.

Всеки производител или вносител на земеделски продукти и храни, произведени по биологичен начин, е длъжен да информира одобрен контролен орган и да се регистрира и контролира от такъв контролен орган.

Земеделски продукти и храни, произведени по биологичен начин могат да се означават с национален знак за биологично производство.

1.5.3. Финансова рамка за подпомагане на биологично земеделие в България

Досега не е предоставяна реална финансова помощ за биологичните земеделски стопани в България. Съществуват възможности за отпускане на кредити с преферентни условия от Държавен фонд „Земеделие“ и Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда. Инвестициите в биологичното земеделие се подпомагат приоритетно и в мярката Инвестиции в земеделски стопанства на Програма САПАРД. Биологичното производство е и една от дейностите, които ще бъдат подпомагани по Програма САПАРД чрез Мярка 1.3 „Развитие на селскостопански дейности, целящи опазването на околната среда“ от НПРЗСР. Ще бъдат подпомагани земеделски стопани на територията на цялата страна (с изключение на екологично замърсените райони⁴¹), които искат да осъществяват биологичното производство в съответствие със Наредби 22 и 35 от 2001 г. За компенсаторни плащания са избираеми следните култури: плодове, зеленчуци, етерично-маслени култури, лечебни култури и фуражни култури. Очаква се, че с прилагането на мярката ще се засили интересът към биологично производство. Според предвижданията, в края на 5-годишното прилагане на мярката ще бъдат подпомогнати 1000–1500 производители със среден размер на стопанството от 5 ха, които се очаква да са половината от всички биологични производители в България.

Различни международни донорски програми подкрепят развитието на биологичното земеделие в малки мащаби. Най-голяма е програмата на швейцарската Агенция за развитие и сътрудничество. Програмите на холандското правителство и на британското правителство също предоставят възможности за финансиране на проекти в сферата на биологичното производство.

1.6. Институции и организации в сферата на биологичното земеделие в България

Министерство на земеделието и горите (МЗГ) е основната институция, разработваща и прилагаща схеми за подпомагане на земеделието. Особено важно значение има дирекция „Развитие на селските райони“ и нейните два отдела „Агроекология и необлагодетелствани райони“ и „Селски райони и местни инициативи“, както и Държавен фонд „Земеделие“ (ДФЗ), изпълняващ функциите на Агенция САПАРД и осъществяващ финансово подпомагане по националните схеми

Министерство на земеделието и горите е компетентният орган по прилагането на политиката в областта на биологичното производство. МЗГ организира работата на Комисията по биологично земеделие, осъществява надзор над контролните органи и контролира изпълнението на нормативната уредба в тази област, както и въвеждането на промените от Европейското законодателство. Участва и организира самостоятелно и в партньорство с други организации (НПО, ВУЗ и др.) дейности по разпространение на информация за и промоция на биологичното производство. Една от тях е участието на български фирми на световното изложение на биологични продукти „Биофах“, град Нюрнберг, Германия. МЗГ съвместно с ШАРС и Фондация „Биоселена“ участва в организирането на празника на биологичното земеделие в страната.

⁴¹ Постановление № 50 на МС от 10.03.1993 г. за приемане на Наредба за прилагане на чл. 10, ал. 10 от Закона за собствеността и ползването на земеделските земи.

Националната служба за растителна защита (НСРЗ)

Националната служба за растителна защита осъществява дейности, които допринасят за развитието на биологичното производство на растения, растителни продукти и храни от растителен произход – контрол върху вноса, предлагането на пазара, транспортирането, съхранението и употребата на продукти за растителна защита, биологично активни вещества и торове, контрол на вноса, търговията и приложението на биологични агенти за растителна защита, феромони и други видове уловки за неприятели по растенията и растителните продукти; контрола върху съдържанието на химични биологични замърсители в суровини и продукти от растителен произход, земеделски земи и води за напояване с цел да гарантира безопасност на храните от растителен произход и опазване здравето на хората и животните, опазването на околната среда и биоразнообразието. Институтът за защита на растения (ИЗР), като част от структурата на НСРЗ, разработва биологични методи и средства за борба срещу вредители (болести, неприятели и плевели) по земеделските култури. Като елемент на биологичното земеделие.

Национална ветеринарномедицинска служба (НВМС)

Националната ветеринарномедицинска служба (НВМС) осъществява дейности, които допринасят за развитието на биологичното производство – контрол на здравеопазването на животните и хуманното отношение към тях, безопасност на суровини и храни от животински произход, безопасност на фуражи и фуражни добавки, опазване на околната среда от вредните въздействия на животновъдството и свързаните с него производства, употреба на ветеринарномедицински продукти. Централната лаборатория за ветеринарно-санитарна експертиза и екология извършва лабораторни анализи за контрол на остатъци от ветеринарномедицински препарати и замърсители на околната среда в живи животни, суровини и продукти от животински произход, фуражи и фуражни добавки, адитиви, вода и обекти в животновъдството.

Националната служба за съвети в земеделието (НССЗ) към МЗГ с нейните 28 регионални звена подпомага земеделските производители при осъществяване на конкурентно и ефективно земеделско производство чрез предоставяне на съвети, консултации, необходимата информация и научно-приложни разработки.

Изпълнителната агенция по селекция и репродукция в животновъдството (ИАСРЖ)

Националният център за аграрни науки (НЦАН) към МЗГ има водеща роля в научните изследвания, свързани с опазване на почвите и прилагане на методите на биологичното земеделие

Института по розата и етеричномаслените култури към МЗГ има водеща роля в отглеждането и преработването на етеричномаслените и лекарствените култури и в научната тематика работи по теми, касаещи биологичното земеделие

Министерство на околната среда и водите (МОСВ) е институцията, отговаряща за цялостното опазване на околната среда в страната, включително и опазване на биоразнообразието. От особено важно значение е дирекция „Национална служба за опазване на природата“. Тази дирекция отговаря за управлението и координацията на системата от защитени територии в България. МОСВ отговаря и за определянето на местата по Natura 2000 преди присъединяването към ЕС. Важен и отдел „Земни недра и баланс на запасите“ в рамките на неговата дейност за опазване на почвите.

Изпълнителна агенция по околната среда към МОСВ провежда мониторинг на замърсяването на земите и почвите в България, заедно с Института по почвознание „Н. Пушкиров“ към НЦАН.

Аграрният университет в гр. Пловдив е едно от основните висши учебни заведения в сферата на земеделието в страната. От 1987 г. към него функционира Агроекологичен център, който е и

първата българска структура член на IFOAM от 1993 г. Главната цел на Центъра е подготовката на кадри и подпомагане развитието на биологичното земеделие в страната.

Важна е ролята на **неправителствените организации** за разпространение на философията за биологичното земеделие в България. Неправителствените организации разпространяват информация сред земеделските производители относно биологичното земеделие, провеждат обучения на заинтересовани лица, организират демонстрационни земеделски стопанства, учебни центрове и събития за широката общественост за популяризиране на биологичното производство.

У нас има три неправителствени организации, насочени към предоставянето на специализирани **консултантски услуги в областта на биологичното земеделие:**

- За популяризиране на биологичното земеделие сред земеделските производители и непосредственото им подпомагане да реализират такъв тип производство през 1996 г е учредена. Асоциацията за екологично земеделие „Екофарм“. През 1996–1999 г. Агроекологичният център, съвместно с Асоциация „Екофарм“, се ангажират с разработването на проект EU/AR 301/91 на Програма ФАР за създаване на две демонстрационни биологични земеделски стопанства и учебно–научни бази. Едната – към Агроекологичния център на Аграрния университет – Пловдив, а другата в с. Руня, община Дряново – към Асоциацията за екологично земеделие „Екофарм“.
- През 1997 г. е учредена Швейцарска фондация за подпомагане на устойчивото земеделие в България, по-късно известна като **Фондация за биологично земеделие „Биоселена“**, която е една от основните консултантски структури по биологично земеделие в страната. Фондация „Биоселена“ е член на Международната федерация на движенията по биологично земеделие (IFOAM). Усилията на екипа на фондацията са насочени към обучение и подпомагане на земеделски производители по методите на биологичното земеделие и преминаване на стопанствата им към биологични. Крайна цел на консултациите е производство на сертифициран биологичен продукт. В края на 2003 г. фондацията регистрира и учебен център по биоизземелие.
- **Сдружение „Агролинк“** е учредено през 1999 г. от екип от агрономи, ботаници, лекари, учени и експерти. Дейността на сдружението е насочена към предоставяне на консултантски услуги в областта на производството, бизнес планове за биологично земеделие за производители, разработване на общински планове и стратегии за устойчиво развитие на селските райони, както и за разпространяване на информация, чрез издаване на брошури, книги, списание, интернет страница. Сдружението работи с правителствени институции, местни власти, неправителствени организации и земеделски производители. Сдружението е член на GENET – Европейска мрежа на НПО, работещи в областта на генното инженерство.

Като цяло професионалното обучение и специализираната консултантска помощ в областта на биологичното земеделие не са на необходимото ниво, експертите в тази област са крайно недостатъчни.

Три са и **организациите на производители:**

- **Сдружение „Биопродукт БГ“** е асоциация, обединяваща 11 производители на биологични продукти и НПО, работещи за развитие на българското биологично земеделие. Създаването на организацията е провокирано от необходимостта от обединяване на усилията за развитие на вътрешния пазар на биологични продукти, развитие на общи маркетингови и пазарни стратегии, разширяване на консултантската помощ за стартиращи биологични стопани, формиране на активно потребителско търсене. През ноември 2004 год. с подкрепата на Швейцарската агенция за сътрудничество и развитие Сдружението откри и първия щанд за биологични продукти в страната. Продуктите, които се предлагат, са млечни (прясно, кисело мляко, сметана), билки, подправки, мед, сладка, сушени плодове и гъби. За момента броят на предлаганите артикули възлиза на 78.
- **Кооперация „Био България – Ойл“** е учредена от 23 земеделски производители през 1999 г. в рамките на проект „Развитие на устойчиво земеделие в Централна Стара планина“,

финансиран от ШАРС и изпълняван от Фондация „Биоселена“. В момента кооперацията има 38 членове. Тя е отворена за всеки, който желае да се насочи към производство или преработка на биологична продукция. От началото на 2001 г. „Био България – Ойл“ е самостоятелна организация, а от началото на 2003 г. е директен партньор на ШАРС по изпълнение на маркетинговата компонента на проекта. Към края на 2004 г. членовете на „Био България – Ойл“ са сертифицирали 15000 дка площи. Общата годишна биологичната продукция обхваща следните стоки: мед, шилета, овце, овче и краве мляко, малини, култивирана мента, лавандулово масло, диворастящи билки, гъби и плодове, разсад – рози и лавандула. В процес на сертифициране са 7200 дка земя, намиращи се в с. Дъбовица.

- **Сдружението на органичните земеделски производители „Агролинк“** е създадено през септември 2004 с мисията да защитава интересите на производителите, занимаващи се с биологично земеделие, да координира национална мрежа от производители, преработватели и търговци на органични продукти, научни институции и НПО, работещи в областта на устойчивото земеделие. Целите на сдружението се постигат чрез обмяна на опит в страната и чужбина, подпомагане на частни и държавни институции при разработването и прилагането на националното законодателство и програми за устойчивото развитие на селските райони, разпространение на информация. В сдружението засега членуват 64 производители, преработватели и търговци на ягодоплодни, билки и мед, както и една НПО. Сдружението членува в IFOAM – Международната федерация на движенията за органично земеделие, и активно участва в Борда на Европейската група на IFOAM.

ГЛАВА II: ВЪНШНА СРЕДА ЗА РАЗВИТИЕ НА БИОЛОГИЧНОТО ЗЕМЕДЕЛИЕ В БЪЛГАРИЯ

II.1. Почвено-климатични условия в България

Почвено-климатичните условия в България за развитие на земеделието като цяло са изключително благоприятни. Климатът се изменя от умерено континентален в северната част на страната към средиземноморски – в южната.

Биоклиматичните условия на България формират три големи почвени зони – севернобългарска горско-степна зона, южнобългарска ксеротермална зона и планинска зона. Всяка от тези зони се отличава с разнообразни почви. В севернобългарската горско-степна зона преобладават черноземите и сивите горски почви, в южнобългарската ксеротермална зона – смолниците и канелено-горските, планинската зона се характеризира с планинските кафяви горски почви. В България е установено наличието на 31 почвени типа. Почвите са класифицирани по плодородие в 11 групи.

Големите и малки язовири в нашата страна притежават характеристики, изключително благоприятни за биологично отглеждане на аквакултури, тъй като отглеждането на риба и други водни организми става само за сметка на естествена храна (планктон и бентос) и води до биологична продукция

II.2. Земеделието като икономически сектор

Изключително благоприятните почвено-климатични условия на България за производство на земеделски продукти, в това число и на биологични продукти, са причината България традиционно да развива земеделието като основен сектор на своята икономика. Сектор „Земеделие“, заедно със сектор „Горско стопанство“, създава 10,9% от brutния вътрешен продукт на страната за 2004 г. (27% през 1997 г., 17% през 1999 г., 13,4% през 2001 г., 12,1% през 2002 г., 11,6% през 2003 г.). Независимо, че относителният дял на сектор „Земеделие“ в структурата на БДС (brутната добавена стойност) на икономиката като цяло запазва тенденцията на намаление, физическият обем на БДС расте. В отрасъл „Земеделие и горско стопанство“ той нараства с 5,5% през 2002 г. спрямо предходната година.⁴² Намалването на аграрния дял в БДС не е непременно знак за криза в сектора. Делът на аграрната БДС в сходни

⁴² Проект на Национална стратегия за опазване на околната среда.

на България страни с добре развито земеделие е сравнително нисък. Например, в Полша, Унгария, Литва и Словакия БДС от селското стопанство е 5% и тенденцията е към намаление⁴³

Територията на България е 11 млн. ха, от които 5,7 млн. ха (или 52,1% от територията на страната) са класифицирани като земеделски земи. През последните пет години практически няма съществени изменения по този показател. През 2003 г. се наблюдава намаление на необработваните земи, спрямо 2002 г. (456 133 ха през 2003 г. спрямо 471 507 ха през 2002 г.). Използваната земеделска площ е 5,3 млн. ха от земеделските земи. Обработваемите земи в България, заети с едногодишни култури и временни ливади през 2003 г. са 3 238 782 ха и съставляват 60,8% от използваната земеделска площ. Угарите (обработваеми земи, които в годината на наблюдение не се реколтират; обработени или не, площите остават в тази категория не повече от две години) през 2003 г. са наблюдавани върху 455 798 ха (8,5% от използваната земеделска площ). Площите, заети с многогодишни култури по данни на БАНСИК 2003 са 0,29 млн. ха, тези на пасищата и ливадите - 1,8 млн. ха.

Преобладаващ тип съоръжения за аквакултурно производство са басейните от земен тип, използвани предимно в топловодното рибовъдство. Значително по-малко на брой са басейните от циментов тип използвани основно за пьстървовъдство. Стопанствата със садкови съоръжения до края на 2004 г. са 7 на брой или 3,2 % от общия брой аквакултурни стопанства. В страната този тип съоръжения се използват основно за суперинтензивно производство на пьстървови и шаранови видове риби.

В производството на марикултури се ползват въжени колектори. Основен водоизточник за водоснабдяване на стопанствата във вътрешността на страната са повърхностни водни обекти – реки. Садковите установки (мрежени клетки) са разположени основно в язовири.

Преобладаващият брой стопанства в България имат обща водна площ от 1 до 10 ха, това са около 40 % от общия брой стопанства. Голям е и дялът (27 %) на стопанствата с обща водна площ за аквакултурно производство под 1 ха. Малък е броят на стопанствата, които експлоатират водни площи над 20 ха.

II.3. Собственост на земята и структура на земеделските производители

Частната собственост, отдаването под аренда от собственици на земеделски земи и кооперативното ползване са най-важните форми на владееене на земеделските земи в България.

В резултат на проведената аграрна реформа, приключила през 2001 г., и последвалите доброволни делби, земеделската земя е силно раздробена. Към днешна дата в България има 9 297 923 броя имоти.

Общият брой на земеделските стопанства по данни от Преброяването на земеделските стопанства през 2003 г. е 665 548. Тези стопанства обхващат 2 904 479,6 ха от използваната земеделска площ (5 326 300). От тези стопанства около 217 473 (33%) са с размер под 0,3 ха. 23% от земеделските стопанства са с размер над 1 ха, но те обхващат 2 711 887,9 ха (93% от ИЗП на стопанствата). Най-малките земеделски стопанства (с размер около 1–2 ха) произвеждат предимно плодове (вкл. грозде), зеленчуци, тютюн или са заети с животновъдство. По-големите (над 2 ха) – отглеждат предимно житни култури. Често те създават партньорства между 2 и повече земеделски стопанства с цел да оптимизират използването на техниката.

От регистрираните общо 257 аквакултурни обекти до момента с обща водна площ 3 100 ха преобладават непълносистемните – 61 %, а останалите 39 % са пълносистемни. Непълносистемните стопанства са предимно от угоителен тип за производство на риба за консумация, а само около 3 % от общия брой стопанства са специализирани в производството на зарибителен материал. Основен дял заемат стопанства, отглеждащи топлолюбиви видове 69 %, като в 4 от тях се отглеждат есетрови риби. На второ място са студеноводните – 24 %, има стопанства, които отглеждат топлолюбиви и студенолюбиви видове, а земеделски стопанства за марикултури заемат едва 2,3 % от общия дял на стопанствата в страната.

⁴³ Национален доклад за развитие на човека 2003.

II.4. Преработка на растителна и животинска продукция

Хранително-вкусовата промишленост в България е сравнително добре развита. В момента тя произвежда 3,6% от brutния вътрешен продукт. В нея са заети 3,7% от работната сила на страната. Приватизацията в тази област е почти приключена – 84% от предприятията са частна собственост, а останалите са закрити. Към май 2003 г. в България има 8000 фирми, заети в хранително-вкусовата индустрия. За 1343 от тях това е основен бизнес, а за останалите – допълнителен. Месопреработвателната промишленост е един от най-динамичните сектори. България има традиции както в малки, така и в големи производствени структури в сферата на месопреработването. В момента повече от 97% от животновъдната продукция се обработва в частни предприятия и кланици.

Основните продукти в сферата на преработката на плодове и зеленчуци са консервите, концентрираните сокове и сухите гъби и билки. Местните замразени и сухи плодове и зеленчуци, както и соковете са конкурентноспособни на външния пазар.

II.5. Състояние на търговията със земеделски продукти и храни в България

II.5.1. Експорт на земеделска продукция

България е с положителен търговски баланс в земеделието. Търговията със земеделски продукти възлиза на 10% от общия национален износ. Докато за периода 1997–2000 г. 49% от общата търговия е с 15-те страни от ЕС, търговията със земеделски продукти с ЕС заема поограничен дял – 33% от българския земеделски износ за същия период. През 2003 г. дялът на експорта на селскостопански стоки за ЕС нараства до 41,8%. С Организация за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР) (вкл. Австралия, Канада, Нова Зеландия, САЩ, Турция и Япония) той е 59,6%, с арабските страни – 3,5%, със страните от Балканския полуостров – 7,9%, с Централно европейско споразумение за свободна търговия (ЦЕФТА) – 6,1%.

Традиционно България изнася 25% от хранителната си продукция. През 2003 г. тя възлиза на 783 млн. долара. Основните експортни храни и земеделски продукти за 2003 г. са зърно – 64 млн. долара, преработени плодове и зеленчуци – 55 млн. долара, месо и месни продукти (продукти от агнета, овце, гъски и патици) – 57 млн. долара.

Българската билкова индустрия е добре позната в Европа и годишно около 14 000 тона се изнасят най-вече за Германия. Около 45% от изнасяните билки са култивирани, а останалата част са диви билки, събирани главно от горските райони.

През 2004 г. България е изнесла общо 5 630 тона рибни продукти, годни за консумация. Около 25% от количеството изнесена риба е под формата на замразени рибни продукти, които са предназначени за Румъния, Югославия и Германия. Износът се допълва от мекотели, чието количество е значително през 2004 г. и е в размер на 46% от общото количество на износа и е насочен основно за Япония, Югославия, Гърция и Турция.

Доходът на средния български потребител е около 24% от средния доход за ЕС. Относително голяма част от доходите се изразходва за храна, като разходите за храни възлизат на около 53,5% от общите разходи – това е 3 пъти по-високо, отколкото средните еквивалентните разходи в ЕС 15 – 17,4%.

Най-ясно очертаната тенденция на пазара на храни за последните три години е въвеждането и маркетинга на нови търговски марки храни. Потребителите развиват лоялност към търговската марка и търсят марките като гаранция за добро качество. Местните хранителни фирми също се опитват да насърчават местните търговски марки на чуждестранните пазари. Основният фактор, движещ храните с етикети за запазна марка в България е развитието на по-зрял сектор за продажби на дребно.

За последните години, българските потребители започнаха да променят хранителните си навици като избират по-здравословни и качествени храни. Потребителите показват силно

предпочитание към пресните, богати на витамини храни, като пресни плодове и зеленчуци вместо консервирани; замразени плодове и зеленчуци вместо консервирани; прясно и охладено месо вместо замразено месо; както и диетични или здравословни храни. Поради тази нова тенденция, производители разшириха своята продуктова гама с „активни“ или „цели“ храни (цели ядки, зародиш от пшеница и др.), специализиран хляб (с повече ръж, овес, цели ядки, повече соево брашно) и природосъобразни продукти. Въпреки това за количествата и тенденциите на този подсектор няма събрана и налична информация.

Най-вероятно, развитието на хранително-вкусовата промишленост за следващите три години ще се определя главно от промените в навиците на хранене на градското население. Това са потребителите в активна възраст, които имат най-високи приходи. Тези потребители предпочитат полуфабрикати – у дома си те не готвят, а купуват здравословни продукти и замразени храни.

II.5.3. Търговска мрежа

През последните 10 години, секторът „Продажби на дребно“ в България претърпя значителни структурни промени и растеж – 14% за периода 1997–2001 г. След икономическата криза през 1997 г., пазарната ситуация бързо се промени. През 1997–1998 г. започнаха да се появяват хипермаркети и супермаркети, като техният пазарен дял нарасна значително през 1999–2002 г. През 2001 г. пазарният дял на търговските точки за продажба на дребно е както следва: бакалии – 54%, хипермаркети и супермаркети – 23% и павилиони – 13%, открити пазари – 2,5%, други – 7,5%.

Понастоящем, хипермаркетите и супермаркети са разположени единствено в големите градове и центровете с по-голямо население. Минимаркетите и бакалиите заемат 53% от общия брой магазини за храни за продажба на дребно. Бакалиите са типични за по-малките градове. Както в големите градове, така и в по-малките има открити земеделски пазари. В селата има само т. нар. „смесени“ магазини, в които се предлагат хранителни и нехранителни артикули, често заедно с малка закусвалня. Рядко в селата има открити земеделски пазари и бакалии. Ръстът на другите типове магазини за продажба на дребно е скромнен. През 2001 г., броят на специализирани магазини нарасна незначително с 5%, а броят на павилионите нарасна с 6% в сравнение с 1999 г.

Сред всички търговски точки за продажба на дребно най-динамично бе развитието на магазините в бензиностанциите. През 2001 г. техният брой нарасна с 50% в сравнение с 1999 г. – от 96 на 144. С изключение на най-големите вериги бензиностанции като „Шел“, OMV, „ЛукОйл“ и „Петрол“, другите по-малки бензиностанции започнаха да разкриват магазини за продажба на дребно през 2000 г.

Традиционният открит пазар остава главния източник на пресни плодове и зеленчуци за крайните потребители. Тези продажби възлизат на 90–95% от общите продажби на откритите пазари. Понастоящем, тези пазари са конкурентноспособни по отношение на разновидността, качеството и цените на пресните плодове и зеленчуци в сравнение с хипермаркетите, супермаркетите и бакалиите. Откритите пазари се различават от супермаркетите и бакалиите по предлагане на различни зеленчуци и плодове, като диви горски плодове (малини, ягоди и др.) и някои типове ядки и подправки. Те предлагат и по-добър избор на плодове, например 6 до 10 сорта ябълки в сравнение с 2–3 сорта, които обикновено се предлагат в другите магазини. От друга страна, повечето открити пазари са ограничени по отношение на подходящо място за съхранение и складови помещения; те разчитат на сезонните продажби; не предлагат надеждни услуги (например механични или пружинени везни, които не винаги са точни в сравнение с електронните везни в бакалии, супермаркети и хипермаркети).

Главният източник на плодове и зеленчуци са пазарите на едро, някои от които се управляват вече професионално. Те имат подходящи хладилни помещения и извършват контрол на качеството и безопасността на храните. Тези пазари обработват и съхраняват голямата част от внасяните плодове и зеленчуци. Въпреки това, тези складове и хладилни хранилища имат

нужда от модернизиране и подобряване на условията на съхранение както и по-добро регулиране и системи за ефективно сортиране.

Като цяло, сегашната пазарна система на земеделските и рибни продукти и по-конкретно зеленчуци, цветя, риба и рибни продукти може да се характеризира с разпокъсана маркетинг верига между производители и потребители.

България все още няма добре развита национална мрежа за разпределение на хранителни продукти. Липсата на развити дистрибуторски компании принуди много производители и преработватели на храни да закупят свои собствени транспортни средства и да развият собствени канали за реализация. В някои подсектори като замразените храните, дистрибуторските фирми трудно могат да просъществуват. Това е свързано главно с неразвитата верига за хладилно съхранение и липсата на хладилни камиони. Всичко това не позволява ефективното разпространение на замразени храни. В подсектори като спиртни напитки, месо и месни продукти, започват да се появяват национални дистрибуторски компании. Въпреки това, тези производители, които работят със специализирани дистрибуторски мрежи продължават да разчитат отчасти на собствените си усилия или работят с няколко дистрибутора, за да покрият целия пазар и да разширят продажбите. Въпреки това, през последните години тенденцията на големите фирми за хранителни продукти е да ползват специализирани дистрибутори на едро. Същото е валидно и за търговците на дребно, които така намалява броят на доставчиците. Налице е продължаващ процес на концентрация на дистрибуторската дейност. Въпреки това, в повечето подсектори на хранителната индустрия, дистрибуторските фирми все още имат най-вече регионално покритие.

II.6. Финансиране на земеделието в България

Правителствената политика за финансиране на земеделието в страната се осъществява главно, чрез инвестиционни програми и целеви субсидии от ДФ „Земеделие“ (ДФЗ) и Програма САПАРД. Предвижда се да се изгради Разплащателна агенция в рамките на ДФ „Земеделие“ до 2007 г., за да се изпълнят поетите ангажименти в процеса на преговорите за присъединяване към ЕС. Тази Разплащателна агенция ще управлява фондовете от Европейския селскостопански фонд за развитие на селските райони, както и националното финансиране в помощ на земеделските производители.

В Аграрния доклад за 2002 г., Министерството на земеделието и горите прави заключение, че въпреки стабилността, постигната в банковия сектор, все още няма достатъчно кредити за земеделие. Те са необходима за нормалното производство и инвестиране в сектора. Това се дължи на известен брой причини, сред които са:

- Селското стопанство се определя от банките като високо рисков сектор. От една страна съществува голяма разлика между момента на влагане на финансовите средства, момента на предоставяне и на връщане на изразходваните ресурси, От друга страна, земеделието е силно зависимо от климатичните условия.
- Поради закъснялото връщане на земята, изграждането и развитието на пазарно ориентирани и функциониращи структури, с които банките желаят да работят също закъснява. Изискваната гаранция за обезпечаване на кредитите е твърде висока за земеделските производители. В момента земеделската земя е с много ниска стойност поради неразвения пазар и не се прима като банкова гаранция. Банките поставят много стриктни изисквания към производителите когато провеждат свои дейности, свързани с кредита.

В резултат на тези причини, кредитите дадени за земеделски бизнес представляват по-малко от 2% от общото количество кредити, отпуснати годишно от банките. Това повишава значението на източниците на финансиране, специално насочени към земеделието.

II.7. Развитие и състояние на биологично земеделие в света

Биологичното земеделие, като начин на мислене и практика, води началото си от първите години на 20-ти век с прилагането на различни алтернативни методи на земеделското производство, главно в Австрия, Швейцария и Германия.

В световен план вълната на преход към биологично земеделие започва през 80-те години на миналия век – тогава биологичното производство се развива в почти всички Западноевропейски страни и САЩ. По това време се създават и първите административни отдели по биологично земеделие в Австрия, Франция, Дания и др. със задача да формират и координират държавната политика в тази област и да регламентират биологичното производство. В повечето страни тези структури са се разраснали, като във Франция например, в Министерство на земеделието и риболова е прераснала в дирекция и е създадена Агенция „Био“. В началото интересът е слаб, а броят на стопанствата малък. Следва динамично развитие към края на 90-те години, главните причини, за което са:

- Субсидии за въвеждането на биологично земеделие
- Създаване на програми за защита на околната среда
- Защита здравето на потребителите
- Повишено търсене и интерес към биологичните продукти

Днес биологичното земеделие се практикува в приблизително 100 страни по света и земеделските площи под биологично управление постоянно нарастват.

Страните членки на ЕС, включително и някои от новоприсъединилите се през 2004 г., са в доста напреднала фаза на развитие на биологичното производство.

През 90-те години бе отбелязан много бърз растеж в сектора. През 1985 г., сертифицираното биологично производство (включително и площите в преход) възлиза само на 100 000 ха в 6 300 стопанства в ЕС или по-малко от 0,1% от общата използвана обработваема площ. До края на 2002 г., тази цифра нараства до 4,4 млн. ха за 150 000 стопанства или 3,3% от общата обработваема площ и 2,3% от стопанствата.

Планът на Чешката Република за развитие на биологичното земеделие от 2004 г. докладва 810 биологични земеделски стопанства, които заемат 6% от земеделската земя. Програмата за развитие на биологичното земеделие на Литва от 2001 г. отбелязва наличието на 210 биологични земеделски стопанства, заемащи 0,14% от земеделските земи.

Съгласно проучване на немската Фондация за екология и земеделие (SOEL) от месец февруари 2004 г. повече от 24 млн. ха земя се управляват биологично в целия свят. В частност голяма част от биологичното производство е локализирано в Австралия – 10 млн. ха земя и 2000 земеделски стопанства, Аржентина – почти 3 млн. ха земя и Италия – почти 1,2 млн. ха. В страните от Латинска Америка под биологично управление са 100 000 ха и 150 000 земеделски стопанства, в Европа повече от 5,5 млн. ха и 170 000 земеделски стопанства, в Северна Америка са регистрирани 1,5 млн. ха земя и 10 500 земеделски стопанства, управлявани по биологичен начин. В Азия (Япония) състоянието на биологичното земеделие е 880 000 ха земя, кореспондираща на 61 000 земеделски стопанства и в Африка (Египет) – 320 000 ха земя и 71 000 земеделски стопанства.

II.8. Международна рамка за развитие на биологичното земеделие⁴⁴

II.8.1. Международни организации и тяхната дейност

В много страни се провежда официална политика за развитието на биологичното земеделие. Повечето от тях са разработили и прилагат национално законодателство в тази сфера и са

⁴⁴ Информацията е достъпна на следните интернет адреси:

<http://www.soel.de/>

<http://fao.org/organical/>

<http://www.ifoam.org/>

<http://www.biotrade.org/>

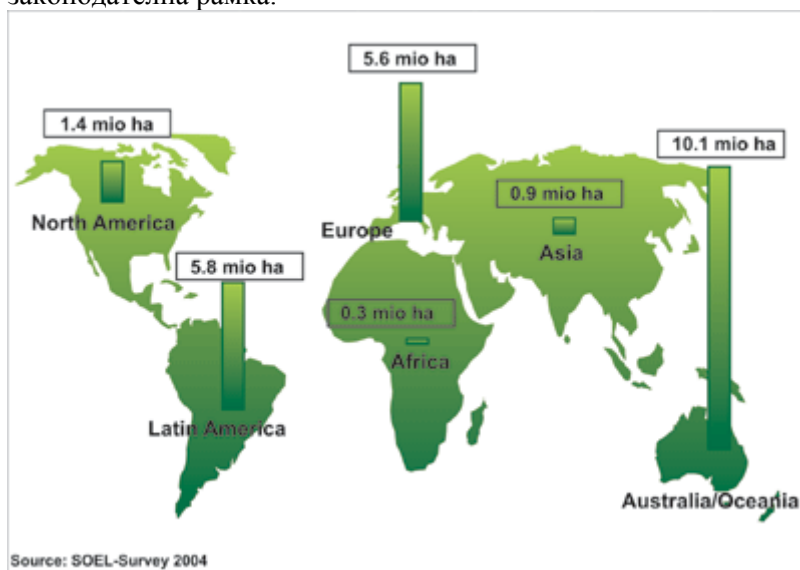
<http://fao.org/organical/frame2-e.htm>

<http://www.unctad.org/>

<http://www.codexalimentarius.net/>

http://ftp.fao.org/codex/standart/en/CHG_032e.pdf

изградили система за сертификация и контрол, а други са в процес на изготвяне на своята законодателна рамка.

За развитието на биологичното земеделие в световен мащаб работят както международни, така и частни неправителствени организации, главните от които са:

Международна федерация на движенията за биологично земеделие (IFOAM). Създадена е през 1972 г. и обединява 740 организации от 103 страни. Нейната мисия е да информира, обединява и оказва помощ на биологичното движение в цялото му разнообразие. Целта, която си е поставила е използване в световен мащаб на устойчива биологична система, която се основава на принципите на биологичното селско стопанство.

IFOAM е демократична федерация, която:

- предоставя информация за биологичното земеделие и способства за развитието и използването му в световен мащаб;
- обезпечава обмена на знания;
- представлява биологичното движение на международни форуми;
- разработва, спазва и регулярно преразглежда международни „Базови стандарти IFOAM“, а също така „Норми IFOAM“, „Критерии за акредитация в системата сертификации IFOAM“;
- предоставя международни гаранции за качеството на биологични продукти чрез „Акредитация“ и знак „IFOAM“;
- разработва обща стратегия за всички заинтересовани страни на биологичния сектор, включваща производители, земеделски стопанства, потребители, хранителна промишленост, търговия и обществото като цяло.

Международната федерация на движенията за биологично земеделие (IFOAM) осъществява своя 4-годишна програма известна като „I-GO – IFOAM – Growing organic“, насочена към подкрепа на биологичното движение в развиващите се страни. Тя има за цел да направи преглед на състоянието на биологичното земеделие и да изготви предложения за повишаване и утвърждаване развитието на биологичния сектор в тези страни.

Организацията за храна и земеделие (FAO) е организация на ООН, работеща в областта на храните и земеделието и изпълнява функциите на органа на Обединените нации за храна и земеделие. На 15-тата сесия на Комитета по земеделие към ООН се препоръча да се развият програмите между организациите и секторите, работещи в областта на биологичното земеделие. Така е поставено началото на Програма за развитие на биологично земеделие 2002–2007 г. (16 сесия на Комитета по земеделие през 2001 г.).

Програмата за развитие на биологичното земеделие е утвърдена в средносрочен план 2002–2007 г. като приоритет на Обединените нации за съвместни действия в областта на биологичното земеделие. Програмата цели да постигне развитие в следните насоки:

- Усъвършенстване на информационната база и развитие на партньорството по отношение на най-важните въпроси, свързани с биологичното земеделие.
- Развитие на възможностите за по-широко възприемане на биологичното земеделие, чрез създаване на инструменти за прилагане на технически решения и цялостна политика за ефективност на биологичната земеделско стопанство.
- Улесняване провеждането на легалната маркетингова политика за сертификация и търговия с биологични продукти – обучение, техническа помощ и съвети.

Организацията за прехрана и земеделие към Обединените нации отчита, че плюсовете на развитието на биологичното земеделие по отношение на икономиката и околната среда са привлекли вниманието на много страни. Непрекъснато в международен план се увеличава подкрепата от страна на правителствата за развитие на биоземеделието като възможност за преобразуване на ниско добивните земеделски системи във високо продуктивни биологични земеделски системи. Биологичното земеделие е едно ново предизвикателство по отношение на възможностите за развитие на биологична система, която да съгласува особеностите на околната среда, планираното нарастване на населението и сигурността на изхранването му.

FAO отбелязва, че биологичното земеделие е безопасен способ за повишаване на производството на хранителни продукти, не носи вреда за здравето и околната среда. В априлския Доклад на Организацията за прехрана и земеделие (FAO) през 2004 г. се призовава към нова „зелена революция“, „... за да се защитим от глобалното затопляне да повишим добивите и да увеличим производството на хранителни продукти, като подобрим състоянието на околната среда“.

Комисията, която съгласува дейността между Организацията по прехрана и земеделие на Обединените нации и Световната здравна организация (Joint FAO/WHO), чрез съвместна „Програма за хранителни стандарти“ започва дейността си през 1991 г. с участието на наблюдатели – организации като Международната федерация на движенията за биологично земеделие и Европейския съюз и др. Нейната основна цел е съгласуване на дейностите за защита здравето на консуматорите, утвърждаване на добри практики в областта на търговията с хранителни продукти и внедряване и развитие на международни стандарти за защита на хранителните продукти. Тя разработва ръководни принципи за производство, преработка, етикетиране и търговия с биологично произведени храни. През юни 1999 г. е разработен първият стандарт за производство, преработка, етикетиране и търговия с биологични продукти от растителен произход, а през юли 2001 г. е одобрен стандарта за производство, преработка, етикетиране и търговия с биологични продукти от животински произход. Тези стандарти са публикувани в интернет на официалната страница на Комисията „Codex Alimentarius“ под наименованието „Codex Alimentarius“.

Наръчникът „Codex Alimentarius“ е комплекс от международно приети хранителни стандарти, представени в общ план, които включват също и осигуряването на защита на околната среда под формата на определени практики, практически насоки и др. препоръчителни мерки. Публикациите на „Codex Alimentarius“ са предназначени да ръководят и пропагандират утвърждаването на дефиниции и препоръки за храните и да подпомагат тяхното съгласуване по отношение на международното производство и търговия. В наръчника е отделена специална част за биологичното земеделие – производство, преработка, търговия и етикетиране на биологични храни, под наименованието „Codex Alimentarius Ръководство за биологично земеделие“.

II.8.2. Международни стандарти и регламенти

Биологичното земеделие в световен план на практика следва принципи приети в целия свят, които се преобразуват в зависимост от местните социално-икономически, геоклиматични и културни особености. Като следствие на това IFOAM поддържа самостоятелна система за

акредитация чрез Международна организация за биологична акредитация (IOAS), която ръководи акредитационна програма и предоставя международни гаранции за качество на биологична продукция на местно и регионално ниво. Международните базови стандарти на IFOAM – „IBS IFOAM Basic Standard“ са въведени през 1980 г. Те определят начина на отглеждане, преработка и съхранение на биологични продукти. Отражават съвременното равнище на биологичното производство и преработка, тъй като не трябва да се разглеждат като окончателни, а по-скоро като продукт, намиращ се в стадий на развитие, който способства за развитието на биологичното производство в света. Тези стандарти се подразделят на общи принципи, препоръки и стандарти. Общите принципи са целите, към които са ориентирани биологичното производство и преработка. Препоръките са стандартите, които IFOAM пропагандира, но не трябва да се допълват и не са задължителни. Стандартите представляват минимални изисквания, които трябва да бъдат изпълнявани, като са възможни отклонения.

Базовите стандарти на IFOAM – „IBS IFOAM Basic Standards“ са одобрени на Генералната Асамблея на IFOAM (Victoria, Canada), през август 2002 г. и са базата, основата на международните и националните стандарти, които включват :

- Ръководство „Codex Alimentarius“ за биологично произведени храни – Обединени нации, съвместна Програма за хранителни стандарти на Организацията за прехрана и земеделие и Световната здравна организация (Joint FAO/WHO) – CAC/GL 32–1999, допълнена през 2001г.
- Регламент на Съвета (ЕИО) за биологично производство на земеделски продукти и означаването му върху земеделските продукти и храни – ЕЕС 2092/91, 15 март 2002 г.;
- Японски земеделски стандарти за биологични земеделски продукти и Японски земеделски стандарти за преработка на биологично произведени храни – Министерство на земеделието, горите и рибните продукти – нотификации 59, 60 от 20 януари 2000 г.
- Национална биологична програма (National Organic Program Rule) – Министерство на земеделието на САЩ – 7 CFR 205, 21 декември 2000 г.

В съвместния Доклад на Организацията за прехрана и земеделие към Обединените нации (FAO) и Световната здравна организация (WHO) за работата на Комисията по „Codex Alimentarius“ от май 2003 г., изнесен на 56-тата сесия на ООН се одобряват препоръките да се даде много висок приоритет в световен план на установяването на научно обосновани стандарти за безопасност на хранителните продукти, както и на въпросите свързани с храненето и здравето. Отбелязва се, че една от предпоставките на устойчиво икономическото развитие се явява системата за производството на безопасни хранителни продукти, основана на регулирана рамка, обезпечаваша охраната на здравето на потребителите.

„Codex Alimentarius“ се явява в качеството на ръководен документ (упътване) за правителствата за развитието на национални регулации за биологично произведени храни и е важна значителна стъпка към хармонизацията на международните правила за развиващият се пазар на биологични продукти.

Главната, първостепенна задача по хармонизиране и уеднаквяване на изискванията в областта на биологичното земеделие е постигната чрез споразумение между Организацията по прехрана и земеделие на Обединените нации, Световната здравна организация и Форум организацията на Обединените нации, създадена на Конференцията по търговия и развитие (FAO, IFOAM, United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD)).

На конференцията в Нюрнберг, Германия, през февруари 2002 г. за международна хармонизация и еквивалентност в биологичното земеделие е поставено началото на съвместна работна група за хармонизация и еквивалентност на стандартите и регулациите в биологичното земеделие. Целта на международната работна група (ITF Brochure – International Task Force on Harmonisation and Equivalence in Organic Agriculture) е да се направи преглед на съществуващите биологични стандарти и регулации, да се прецени състоянието и да се формулират предложения, които да се предоставят за обсъждане на правителствата, Комисията „Кодекс Алиментариус“, съответните организации, работещи в областта на биологичното земеделие (FAO, IFOAM, UNCTAD и др.).

Конвенциите на ООН за биологичното разнообразие, за изменение на климата и за борба с опустиняването, налагат следния извод: човешките дейности в областта на растениевъдството и животновъдството са тясно свързани със състоянието на околната среда. Следователно, природозащитните мерки и устойчивото им използване има централно значение за развитие на човешките дейности и борбата с бедността.

Международната Комисия по околна среда и развитие към ООН прави следния извод: „Основните трудности в решаването на проблемите на околната среда носят не технически, а политически, икономически и социален характер. Решенията зависят от формирането на ново отношение към обкръжаващата ни среда и човешкото общество“.

В Йоханесбургската декларация на ООН по устойчиво развитие – 26 август–4 септември 2002 г., Йоханесбург, Южна Африка, се казва, че една от главните цели и основна потребност на устойчивото развитие е „... изкореняване на нищетата чрез промяна на модела на потребление и производство и охрана и рационално използване на природните ресурси“.

В публикацията „Световното земеделие: напред – 2015–2030 г.“ за първи път се прави теоретичен анализ на вероятното развитие по отношение на изискванията за производство в биологичното земеделие в подкрепа на постоянното му развитие.

II.9. Европейска рамка по отношение на биологичното земеделие

II.9.1. Политика на ЕС

През 1999 г. Съветът на Европа прие биологичното производство в своята стратегия по екологична интеграция и устойчиво развитие в Общата селскостопанска политика. „Основният принцип е, че когато земеделски стопани извършват услуги за околната среда над изискваното ниво на добрите земеделски практики, те трябва да бъдат заплатени. Някои методи на земеделско производство, например биологично производство, включват производство, традиционна обработка с ниски вложения и типично местна продукция дават комбинация от положителни екологични, социални и икономически ефекти“. През юни 2001 г. в Гьотеборг, Комисията представи Стратегия на ЕС за устойчиво развитие. Една от определените дейности бе че Общата селскостопанска политика трябва да възнагражда качеството, а не количеството, например като насърчава биологичния сектор и другите природосъобразни методи на земеделска обработка. В решението на Европейския парламент и Съвета, формулиращо Шестата програма за действие на Общността за околната среда през 2002 г., една от дейностите, предложени за постигане на целите на програмата е „да се насърчава по-щадящо природата земеделие, включително и, където това е уместно, екстензивни методи на производство, интегрирани практики на обработка, биологично производство и агробиоразнообразие“.

Целта на реформата от 2003 г. на Общата селскостопанска политика (ОСП) е да подпомогне земеделието с известен брой фундаментални принципи, които могат да бъдат обобщени по следния начин:

- Икономическа устойчивост чрез повишена конкурентоспособност, по-силна пазарна ориентация и по-ефективно подпомагане на доходите
- Социална устойчивост чрез по-голяма отзивчивост на изискванията на потребителите, насърчаване за подобряване на качеството и безопасността на храните и по-добър баланс на финансиране към развитие на селските райони
- Екологична устойчивост чрез ясна рамка за по-ефективно прилагане и развитие на стандартите за околната среда и хуманното отношение към животните.

Развитието на сектора „Биологично земеделие“ в ЕС е напълно съвместим и с наскоро обявената инициатива на ЕС – Планът за действие за екологични технологии, описан в комунике СОМ (2004) 3511. Общата цел на този план е да се стимулира използването на щадящи околната среда технологии в икономиката като цяло. В този смисъл развитието на биологичното земеделие като производство щадящо околната среда е подходящо за реализация на този документ на ЕС.

В този контекст биологичното земеделие ще се развие и подпомага като част от европейския модел за многофункционално земеделие. Съветът на министрите на земеделието от ЕС, по време на своята среща на 19 юни 2001 г., която бе председателствана от Швеция, прие следните изводи:

Съветът:

- (1) ПРИЗНАВА биологично производство като един от начините за устойчиво развитие
- (2) ИЗТЪКВА значението на Регламент на Съвета 2092/91 от 24 юни 1991 г. относно биологичното производство на хранителни продукти
- (3) ПОДЧЕРТАВА, че страните членки на ЕС имат възможност да поощряват развитието на биологичното производство в рамките на развитието на селските райони по Регламент на Съвета 1257/1999 от 17 май 1999 г.
- (4) ПРИЗНАВА значението на усилията в областта на етикетиране на фураж, произведен чрез биологични методи и на контрола на биологичното производство в животновъдството
- (5) ИЗТЪКВА нарастващия интерес на потребителите в Европа към биологичните хранителни продукти
- (6) ПРИЗОВАВА страните членки, Европейската комисия и инвеститорите към сътрудничество при изготвянето на предложения за по-нататъшно развитие на производството, преработката и търговията с продукти на биологичното земеделие в Европа
- (7) ПРИЗОВАВА Европейската комисия да анализира възможността за изготвяне на план за действие на Европейския съюз за поощряване на биологичното производство и храни и да представи съответните предложения.

Въз основа на гореупоменатия призив на Съвета на министрите, Европейската комисия разработи документ, наречен „Анализ на възможностите за създаване на европейски план за действие за биологични храни и земеделие“. Той послужи като основа за изготвянето на Европейския план за действие за биологични храни и земеделие, приет през 2004 г. (COM (2004) 415 заключителен)

Основните предложения в плана за действие за фокусирани върху:

- Информационно направлявано развитие на пазара за биологични храни, чрез повишаване на осведомеността на потребителите; предоставяне на повече информация и насърчаване на потребителите и бизнесмените; стимулиране на използването на логото на ЕС, включително и върху внасяните продукти, осигуряване на по-голяма прозрачност по различните стандарти и подобряване на наличността на статистическите данни за производството, предлагането и търсенето като инструменти на политиката и маркетинга;
- Осигуряване на по-ефективна обществена подкрепа за биологичното производство чрез насърчаване на страните членки да използват по-съгласувано и по-широко различните мерки за развитие на селските райони, например посредством национални планове за действие, и чрез засилване на научните изследвания по биологично земеделие;
- Подобряване и налагане на стандартите на Общността за биологично производство и изискванията за внос и инспекция чрез: определяне на основните принципи на биологичното земеделие и обясняване по такъв начин на неговата обществена роля; повишаване на прозрачността и доверието на потребителите; създаване на независим комитет за научно-технически консултации; по-нататъшна хармонизация и налагане на стандартите като се използват международните организации; подобряване на стандартите, например по отношение на хуманното отношение към животните; разработване на стандарти за все още необхванати области като аквакултури или свързани с околната среда като използване на енергията от изкопаеми източници и др.; разясняване на стандартите, определени за забрана на използването на генетично модифицирани организми (ГМО); повишаване на ефективността и прозрачността на системата за инспекция и изготвяне на по-ефективни разпоредби за внос.

II.9.2. Законодателство на ЕС

А. Основни нормативни актове в областта на биологичното земеделие

- Регламент на Съвета (ЕИО) 2092/91 от 24 юни 1991 г. за биологично производство на земеделски продукти и означаването им върху земеделските продукти и храни, изменен с Регламент на Комисията (ЕИО) 1535/92, Регламент на Съвета (ЕИО) 2083/92, Регламент на Комисията (ЕИО) 207/93, Регламент на Комисията (ЕИО) 2608/93, Регламент на Комисията (ЕО) 468/94, Регламент на Съвета (ЕО) 1468/94, Регламент на Комисията (ЕО) 2381/94, Регламент на Комисията (ЕО) 1201/95, Регламент на Комисията (ЕО) 1202/95, Регламент на Съвета (ЕО) 1935/95, Регламент на Комисията (ЕО) 418/96, Регламент на Комисията (ЕО) 1488/97, Регламент на Комисията (ЕО) 1900/98, Регламент на Комисията (ЕО) 330/1999, Регламент на Съвета (ЕО) 1804/1999, Регламент на Комисията (ЕО) 331/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 1073/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 1437/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 2020/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 436/2001, Регламент на Комисията (ЕО) 2491/2001, Регламент на Комисията (ЕО) 473/2002, Регламент на Комисията (ЕО) 223/2003, Регламент на Комисията (ЕО) 599/2003, Регламент на Съвета (ЕО) 806/2003, Регламент на Комисията (ЕО) 2277/2003, Регламент на Комисията (ЕО) 779/2004, Регламент на Съвета (ЕО) 392/2004, Регламент на Комисията (ЕО) 746/2004, Акта за присъединяване на Австрия, Швеция и Финландия, Акта за присъединяване на Чехия, Естония, Кипър, Латвия, Литва, Унгария, Малта, Полша, Словения и Словакия⁴⁵.
- Регламент на Комисията (ЕИО) 94/92 от 14 януари 1992 г., уреждащ подробни правила за прилагането на разпоредбите за внос от трети страни, предвидени в Регламент 2092/91 за биологично производство на земеделски продукти и означаването му върху земеделските продукти и храни, изменен с Регламент на Комисията (ЕО) 522/96, Регламент на Комисията (ЕО) 314/97, Регламент на Комисията (ЕО) 1367/98, Регламент на Комисията (ЕО) 548/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 1566/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 1616/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 2426/2000, Регламент на Комисията (ЕО) 349/2001, Регламент на Комисията (ЕО) 2589/2001, Регламент на Комисията (ЕО) 1162/2002, Регламент на Комисията (ЕО) 2382/2002, Регламент на Комисията (ЕО) 545/2003, Регламент на Комисията (ЕО) 2144/2003, Регламент на Комисията (ЕО) 746/2004⁴⁶.
- Регламент на Съвета (ЕИО) 207/93 от 29 януари 1993 г., определящ съдържанието на Анекс VI от Регламент 2092/91 за биологично производство на земеделски продукти и означаването му върху земеделските продукти и храни, изменен с Регламент на Комисията (ЕО) 345/97 и с Регламент на Комисията (ЕО) 2020/2000⁴⁷.
- Регламент на Комисията (ЕО) 1788/2001 от 7 септември 2001 г., определящ подробни правила за прилагане на разпоредбите относно проверките на вноса от трети страни съгласно член 11 от Регламент 2092/91 за биологично производство на земеделски продукти и означаването му върху земеделските продукти и храни⁴⁸.
- Регламент на Комисията (ЕО) 223/2003 от 5 февруари 2003 г. относно изискванията към етикетирането на фуражи, произведени по биологичен начин, и изменящ Регламент 2092/91⁴⁹.
- Регламент на Комисията (ЕО) 1452/2003 от 14 август 2003 г., запазващ изключението, предвидено в чл. 6(3)(а) от Регламент 2092/91 по отношение на специални видове семена и

⁴⁵ Консолидирана версия на регламента може да се намери на адрес http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/main/1991/en_1991R2092_index.html.

⁴⁶ Консолидирана версия на регламента може да се намери на адрес http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/main/1992/en_1992R0094_index.html.

⁴⁷ Консолидирана версия на регламента може да се намери на адрес http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/main/1993/en_1993R0207_index.html.

⁴⁸ http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2001/l_243/l_24320010913en00030014.pdf

⁴⁹ http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_031/l_03120030206en00030008.pdf

посадъчен материал и определящ процедурни правила и критерии относно това изключение⁵⁰

- Регламент на Съвета (ЕО) 1783/2003 от 29 септември 2003 г. изменящ и допълващ Регламент (ЕО) 1257/1999, за поддържане развитието на селските райони от Европейския фонд за ориентиране и гарантиране на земеделието⁵¹

Б. Правила за биологично производство според законодателството на ЕС

Приложното поле на Регламент 2092/91 обхваща производството по биологичен начин на непреработени земеделски култури и животински продукти, преработени земеделски продукти, предназначени за консумация от човек, храни от растителен и животински произход и фуражи. Правилата за биологичен начин на производство не отменят спазването на всички изисквания от общ характер при производство на селскостопанска продукция, особено по отношение на нейната безопасност и всички аспекти, свързани със здравето на хората. По принцип правилата за биологичен начин за производство съдържат дори по-строги изисквания от конвенционалните.

Изискванията при производство на земеделски култури се съдържат в Анекс I, част А на Регламент 2091/92. Основните моменти се отнасят до плодородието и състоянието и характеристиките на почвата. Плодородието и биологичната активност на почвата могат да бъдат запазени или подобрили само при използване на многогодишна ротационна програма за засаждане на бобови култури, дълбоко коренни растения или използване на зелено торене. Използването на животински торове е разрешено, ако произхождат от стопанства с биологично производство и в рамките на ограничението 170 кг азот на година на хектар. Забранено е използването на органични или минерални торове, различни от тези посочени в Анекс II, част А на Регламент 2091/92.

Защитата на земеделските култури срещу болести, неприятели и вредители трябва да се осъществява по възможност без използване на продукти за растителна защита. Защитата на растенията следва да се осъществява чрез засаждане на устойчиви култури, подходяща ротационна програма, механично обработване и защита от естествените неприятели и вредители. При непосредствена опасност за земеделските култури могат да се използват при определени условия продуктите, посочени в Анекс II, част В на Регламент 2091/92.

Периодът на преход от конвенционално към биологично земеделие е 2 години преди сеитба за едногодишните култури и 3 години преди първата реколта за многогодишни култури с изключение на пасищата. Страна членка може да предвиди условия за удължаване или намаляване на периода на преход в зависимост от предишното използване на земята.

По смисъла на Регламент 2091/92 събирането на диворастящи ядивни растения и билки също се счита за начин на биологично производство при условие, че местата, от които са събирани, не са били третирани със забранени препарати през последните 3 години, и събирането на диворастящи ядивни растения и билки не застрашава биологичното разнообразие в тези места.

Анекс I, част В на Регламент 2091/92 урежда минималните изисквания за биологично производство на животинска продукция. Страните членки могат да предвидят и по-строги правила в националното си законодателство. Основният принцип при биологичния начин на производство на животинска продукция е взаимната зависимост между броя и вида на отглеждани животните и наличието на земеделска земя, необходима за осигуряване на паша и производство на фураж за изхранването им.

Анекс I, част В на Регламент 2091/92 също така урежда периода на преход от конвенционално към биологично производство, което съдържа два аспекта: по отношение на земята, която се използва за отглеждане на животните и по отношение на самите животните. Животните, отглеждани по биологичен начин трябва да бъдат хранени с естествена храна (напр. задължително майчино мляко за малките до определена възраст) и фуражи, произведени по

⁵⁰ http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_206/l_20620030815en00170021.pdf

⁵¹ http://europa.eu.int/eur-lex/pri/en/oj/dat/2003/l_270/l_27020031021en00700077.pdf

биологичен начин. Защитата срещу болестите се основава на превантивни мерки: избор на устойчиви породи животни, използвани методи за отглеждане на животните, които повишават тяхната устойчивост, подходяща гъстота на стадото и високо хранителни фуражи. При поява на болест се допуска използването на физиотерапия и хомеопатични средства. Използването на алопатични ветеринарни препарати и антибиотик е допустимо само по изключение и при спазване на определени условия, когато това е неизбежно за оздравяването на животните. Стриктното спазване на изискванията за хуманно отношение към животните е задължително при биологичното животновъдство.

При производството на храни по биологичен начин действат принципите на ограничено използване на съставки и добавки от неземеделски произход и на съставки от земеделски произход, произведени по конвенционален начин. Тези ограничения са дадени в Анекс VI, части А, В, и С на Регламент 2091/92.

С оглед гарантиране на автентичността и запазване на доверието в биологичното земеделие Регламент 2091/92 създава и правила за контрол и етикетирание. Всеки производител или вносител на земеделски продукти и храни, произведени по биологичен начин, трябва да се регистрира пред съответния компетентен орган на страната членка. Те трябва освен това да бъдат постоянно контролирани от специални контролни органи, акредитирани и одобрени от съответните компетентни органи в страната членка.

Контролните органи трябва да отговарят на изискванията на стандарт EN 45011. Мерките за контрол са уредени в Анекс III Регламент 2091/92.

С Регламент 331/2000 Европейската комисия създаде лого за обозначаване на продуктите, произведени по биологичен начин. Използването на логото е доброволно. То е допустимо, ако са спазени изискванията:

- продуктът е контролиран от одобрен контролен орган;
- етикетът на продукта посочва производителя или вносителя и контролния орган;
- продуктът се продава директно от производителя в затворени опаковки, или когато се предлага в търговската мрежа, е предварително пакетирани;
- поне 95% от съдържанието на продукта е произведено по биологичен начин.

Законодателството на ЕС относно биологичното земеделие е част от политиката на качество на ЕС, която защитава автентичността и високото качество на продуктите, произведени по специален начин и по този начин отговаря на нарасналите потребности на европейския потребител за качествена и природосъобразна храна. Това е свързано със съществени икономически ползи за производителите и повишена правна защита срещу злоупотреби, неправилно използване на означенията и нелоялна конкуренция.

В подкрепа на своята политика по безопасност и качество ЕС създаде и специална схема за подпомагане на производители на качествени земеделски продукти и храни, включително тези, произведени по биологичен начин. Регламент 1783/2003 урежда подпомагането на земеделски производители, които участват в схеми за качество на храните, сред които е и биологичното земеделие. Подпомагането на земеделски производители, които участват в схеми за качество на храните, сред които е и биологичното земеделие, се урежда с Регламент 1783/2003. Помощта се плаща като годишна поощрителна сума до определен максимален размер за период до 5 години..

С Регламент 1783/2003 също така се предвижда и възможността за подпомагане на земеделски производители, които използват селскостопански методи, способстващи за защита на околната среда, опазване на природата, хуманно отношение към животните.

До присъединяването си към ЕС България има задължения да хармонизира законодателството си с това на ЕС и да въведе в българското право правилата и условията за биологично производство. България е изпълнила това изискване и е създала национална уредба за развитие на биологичното земеделие, която е в съответствие с европейското законодателство. След като

България стане страна членка на ЕС, регламентите на ЕС относно биологичното земеделие ще се прилагат пряко и директно на територията на България.

В. Други нормативни актове на ЕС, имащи връзка с биологичното земеделие

Концепцията за устойчиво земеделие включва не само икономически и социални аспекти, но и екологичните аспекти от развитието на селското стопанство. Законодателството в областта на селското стопанство в този смисъл е тясно свързано със законодателството в областта на опазването на околната среда. Биологичното земеделие е една от формите на устойчиво земеделие, при която грижата за опазване на околната среда в широк смисъл се преплита с производството на земеделска продукция. Биологичното земеделие спомага за защитата, запазването и подобряването на качеството на водата и почвата и на биологичното разнообразие.

Основните актове на ЕС в областта на опазване на водите, почвата и биологичното разнообразие са⁵²:

- Директива на Съвета 91/676/ЕИО от 12 декември 1991 г. относно защита на водите срещу замърсяване, причинено от нитрати от земеделски източници;
- Директива 2000/60/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 23 октомври 2000 г., създаваща общата рамка за мерки на Общността в областта на опазване на водите;
- Директива на Съвета 79/409/ЕИО от 2 април 1979 г. за запазване на дивите птици;
- Директива на Съвета 92/43/ЕИО от 21 май 1992 г. за запазване на естествените местообитания и на дивите растения и животни;
- Предложение COM (2002) 179 от 16.4.2002 г. на Европейската комисия за стратегия за защита на почвата.

Връзка с биологичния начин на отглеждане на животни имат и правилата за хуманното отношение към животните. Хуманно отношение към животните означава тяхното отглеждане по начин, който е съобразен с тяхното развитие, физиологични нужди и екологични изисквания, и който не им причинява болка и страдание. Законодателството на ЕС съдържа правила за хуманно отношение към животните в стопанството и специални директиви, отнасящи се до кокошките носачки, телетата и свинете, също така правила за хуманно отношение към животните по време на транспорт и клане⁵³. Правилата за хуманно отношение към животните са неразделна част от биологичното животновъдство. България е въвела в своето законодателство, по специално в Закона за ветеринарно-медицинска дейност и подзаконовите нормативни актове към него, правилата на ЕС за хуманно отношение към животните.

Г. Финансови възможности за развитие на биологичното земеделие

В момента биологичните земеделски стопани могат да получават помощ по първия стълб на ОСП чрез преки плащания и мерки за подпомагане на цените. Още по-важно е, че биологичното производство е напълно интегрирано в политиката за развитие на селските райони във втория стълб на ОСП и заема видно място в агроекологичните мерки. Реформата на ОСП през 2003 г. осигури полезна рамка за бъдещото развитие на биологично производство и предостави на разположение на страните членки богата гама от инструменти.⁵⁴

Вторият стълб на ОСП се прилага съгласно Регламент на Съвета № 1257/99. Този Регламент третира мерките за развитие на селските райони, включващи агроекологията, както и мерките, които могат да бъдат включени в Националната оперативна програма „Земеделие“. От особено значение е фактът, че агроекологичната мярка е единствената, която е задължителна за страните членки, докато останалите са въпрос на избор от всяка от тях. Биологичното земеделие е една от мерките в сферата на агроекологията, която страните членки на ЕС могат да изберат.

⁵² http://europa.eu.int/comm/environment/policy_en.htm

⁵³ http://europa.eu.int/comm/food/animal/index_en.htm

⁵⁴ Европейски план за биологични храни и земеделие.

II.10. Пазарни възможности за развитие на биологичното земеделие

Според ОИСР, биологичният сектор в началото на 21-ви век се оценява на обща стойност 26 млрд. щ. д. – 11 млрд. щ. д. в Европа и 13 млрд. щ. д. в САЩ, и е като цяло най-бързо нарастващия земеделски сектор с около 15–30% годишно въпреки много ниската си база. Въпреки че Австралия и Аржентина заемат най-голям дял на сертифицирана биологична земеделска земя, най-вече за паша, Океания и Южна Америка са твърде малки като пазари за биологични продукти, като реализират около 100 млн. щ. д. всеки. Продажбите на дребно в Азия през 2003 г. се оценяват от порядъка на 400–450 млн. щ. д. В ЕС биологичното земеделие възлиза средно на около 2% от стойността на общия земеделски продукт. Предполагаемият дял на биологични продукти в общите продажби на храни също възлиза на около 2%.⁵⁵

Държава	Стойност на общите биологични продажби (млн. долара)	Дял на биологичните в общите продажби на храни (%)
Великобритания	1700	1,8
Германия	3000	2
Италия	1000	1,3
Франция	1250	1,3
Нидерландия	450	1,3
Белгия	225	1,3
Австрия	350	2,3
Швейцария	750	3,5
Дания	350	2,5
Швеция	375	1,5
Общо Европа	11000	2
САЩ	13000	2,3
Канада	1000	1,8
Япония	350	по-малко от 0,5
Океания	100	по-малко от 0,5
Латинска Америка	100	по-малко от 0,5
Общо:	26000	2

Датският План за развитие на биологичното земеделие (1999 г.) заключава, че интересът на потребителите към биологичните продукти е силен и продължава да нараства. Около 47% от домакинствата в Дания купуват биологични продукти често или от време на време. От тях 15% целенасочено купуват биологични продукти, когато са налични. Ето защо съществува голям потенциал за увеличаване на продажбите сред потребителите, които купуват биологични продукти нерегулярно. Перспективата за експлоатиране на този потенциал налага постоянни усилия за подобряване на качеството на биологичните продукти.

В Дания използването на биологични продукти в институционалните заведения за хранене също отбелязва нарастваща тенденция. В бюджета на публичния сектор за 1997 г. се дава голям стимул за закупуване на биологични продукти.

II.11. Генетично модифицирани организми

През 1996 г. България прие „Правилник за разпространението на генетически изменени висши растения, създадени чрез рекомбинантна ДНК технология“, ДВ, бр. 721, 16.08.1996). С правилника са регламентира създаването на Съвет за безопасна работа с генетично изменени висши растения (Съвет). През 1998 г. фирмите Новартис, Пионер и Монсанто правят постъпки за разрешаване на изпитване на трансгенна царевица. През 1999 Съветът разрешава широки производствени опити.

През 1999, българските земеделски производители произведоха първата реколта с царевица, устойчива на хербициди. Повечето от царевицата е дадена за фураж на животните и по този

⁵⁵ Европейски план за биологични храни и земеделие.

начин навлиза и в хранителната верига. По информация на МЗГ издадените разрешения за ГМ царевица през 1999 г. са за 1300 ха, през 2000 г. – 1900 ха, през 2001 г. – 640 ха, през 2002 г. – 220 ха, през 2003 г. – 211,95 ха.

В рамките на проект на Агробиоинститут, финансиран от UNEP/GEF, е изготвен проектозакон за генетично модифицирани организми (ГМО). Законът за ГМО е приет и обнародван в Държавен вестник бр. 27 от 29.03.2005 г. Той включва част от Директива 90/219/ЕЕС за работа с генетично модифицирани микроорганизми при контролирани условия, Директива 2001/18/ЕЕС относно съзнателното пускане в околната среда и на пазара на ГМО и регламент 1946/2003 за трансгранично придвижване на ГМО. Законът не отразява европейското законодателство според Регламентите 1829/2003/ЕЕС за генетично модифицирани храни и фуражи и 1830/2003 за проследимост и етикетирание на ГМО и проследимост на храни и фуражи, произведени от ГМО. По отношение на Регламент 1829/2003 изискванията относно етикетирането на генетично модифицирани храни са въведени в националното ни законодателство в Наредбата за изискванията за етикетирането и представянето на храните. Основните изисквания, които са свързани с необходимост от изграждане и укрепване на административен капацитет или с изработване на процедури за прилагане на Регламент 1829/2003, както и на Регламент 1830/2003 ще бъдат въведени с предстоящото изменение на Закона за храните. Останалите текстове от тези регламенти ще се прилагат директно от датата на членство на България в ЕС. Законът за ГМО забранява отглеждането изключително важни за България култури като тютюн, лоза, памук, маслодайна роза, пшеница и всички видове зеленчуци и овощни култури чрез включването им в забранителния режим за освобождаването им в околната среда. Законът забранява освобождаването на ГМО в териториите, включени в Националната екологична мрежа по смисъла на Закона за биологичното разнообразие, както и в прилежащите им територии, забраната за освобождаване в околната среда и пускането на пазар на ГМО, съдържащи маркерни гени за антибиотична резистентност. Този закон следва да сложи край на неконтролираното освобождаване на ГМО в околната среда и неизбежното генетично замърсяване на селскостопанските култури.

Приложение 2: Списък на членовете на работната група

№	Институция	Име	Фамилия	Позиция	Телефон, факс, електронна поща	Пощенски адрес
1	Фондация за развитие на частното земеделие в България	Вихра	Андонова	изпълнителен директор	тел./факс 02/ 963 48 75 larive_bg@cablebg.net	София 1421, ул. „Никола Козлев“ 6
2	Фондация за биологично земеделие „Биоселена“	Стоилко	Апостолов	управител	тел. 0335 9 20 38 s.apostolov@bioselena.com headoffice@bioselena.com	Карлово 4300, ул. „Васил Караиванов“ 36
3	Университет за национално и световно стопанство	Елка	Василева	преподавател	тел. 02/ 52422 danielai@unwe.acad.bg	София 1700 Студентски град „Христо Ботев“
4	СНЦ „Биопродукт БГ“	Диана	Иванова	сътрудник	тел. 02/ 9170 645 bioprodukt@abv.bg	София 1000, пл. „Македония“ 1, партер, ст. 1
5	СНЦ „APP – Велинград“	Живко	Милушев	специалист	тел. 035951267 ard@cbivel.org	гр. Велинград 4600, ул. „Васил Априлов“ 5
6	„SGS България“	Калин	Стоянов	одитор	тел. 02/ 91015, факс 02/ 98181 43 kalin_stoyanov@sgs.com	София 1504, бул. „Цар Освободител“ 25А
7	Сдружение „Агролинк“	Светла	Николова	председател	тел. 02/ 8466675, факс 02/ 9431511 agrolink@bgnet.bg	София 1504, бул. „Янко Сакъзов“ 50
8	Министерство на финансите	Трифон	Спасов	държавен експерт	тел. 02/ 985 92 113 t.spasov@minfin.bg	София 1040, ул. „Г. С. Раковски“ 102
9	Министерство на труда и социалната политика	Борислава	Петрова	младши експерт, дирекция „Политика на пазара на труда“	тел. 02/ 81 19 418 bpetrova@mlsp.government.bg	София 1051, ул. „Триадица“ 2
10	Министерство на регионалното развитие и благоустройство	Иван	Попов	младши експерт, отдел „Икономическо и социално сближаване“, главна дирекция „Програмиране на регионалното развитие“	тел. 02/ 9405 275, факс 987 2517 ipopov@mrrb.government.bg ipop_v@yahoo.com	София 1000, ул. „Кирил и Методий“ 17-19

11	Министерство на регионалното развитие и благоустройство	Мариус	Младенов	главен експерт, отдел „Регионална политика и хармонизация на законодателството“, дирекция „Стратегическо планиране на регионалната политика“	тел. 02/ 9405570, факс 987 2517 mmladenov@mrrb.government.bg marius_t_m@yahoo.com	София 1000, ул. „Кирил и Методий“ 17-19
12	Министерство на околната среда и водите, дирекция „Национален парк Централен балкан“	Нела	Рачевиц	директор	тел. 066/ 801277 office@centralbalkan.bg rachevitz@centralbalkan.bg	Габрово 5300, ул. „Бодра смяна“ 3, п.к. 80
13	Министерство на околната среда и водите, дирекция „Национален парк Централен балкан“	Гергана	Станева	главен експерт, „Флора“	тел. 066/ 801277 office@centralbalkan.bg rachevitz@centralbalkan.bg	Габрово 5300, ул. „Бодра смяна“ 3, п.к. 80
14	Министерство на околната среда и водите	Валентина	Василева	главен експерт	02/ 940 6636 vassileva@moew.government.bg	София, бул. „Мария Луиза“ 22
15	Министерство на икономиката, Комисия по търговия и защита на потребителите	Нели	Маринова	старши юристконсулт	тел. 02/ 933 0581 факс 02 987 9121 info@ktzp.bg n.marinova@ktzp.bg	София 1000, пл. „Славейков“ 4А
16	Министерство на икономиката	Ирина	Станева	главен експерт, дирекция „Европейска интеграция“	02/ 940 75 47, i.staneva@mi.government.bg	София 1000, ул. „Славянска“ 8
17	Министерство на земеделието и горите, Служба за съвети в земеделието	Кристиян	Каменов	главен секретар	02/ 9176068, 917 60 72 nssz@techno-linc.com office@naas.government.bg	София 1618, бул. „Цар Борис III“ 136
18	Министерство на земеделието и горите, Национална служба за растителна защита, Институт за защита на растенията	Спаска	Симова	заместник директор по научната дейност	0721 66061, факс 0721 66062, protection@infotel.bg	Костинброд 2230, ул. „Панайот Волов“ 35,

19	Министерство на земеделието и горите, Национална служба за растителна защита	Екатерина	Томева	главен експерт, отдел "Прогноза, биологична и интегрирана растителна защита и торове"	тел.: 02/ 953 34 71, 953 1762 progn@nsrz-bg.com	София 1606, бул. „Христо Ботев" 17
20	Министерство на земеделието и горите, Институт по почвознание "Пушкаров"	проф. Никола	Колев	ст.н.с. д-р	тел. 02/ 246141, факс 248937 soil@mail.bg	София 1080, ул. „Шосе Банкя" 7, п.к. 1369
21	Министерство на земеделието и горите, Институт по животновъдни науки	Десимир	Неделчев	сътрудник	0721 66037	Костинброд 2232, Институт по животновъдни науки
22	Министерство на земеделието и горите, Агенция по почвените ресурси	Румен	Младенов	младши специалист	тел. 02/ 248 798, факс 240 239	София 1080, ул. „Шосе Банкя" 7
23	Министерство на здравеопазването	д-р Нана	Николова	главен експерт, дирекция "Здравна профилактика и държавен санитарен контрол"	тел. 02/ 9301212, факс 988 34 13 nnikolova@mh.governmentnet.bg	София 1000, бул. „Александър Стамболийски " 39
24	„Ира-Еко" ЕООД	Ивайло	Радев	собственик	тел./факс 02/ 943 70 15 iradev@ira-eko.com	София 1000, ул. „Пиротска" 12
25	ЕТ „Агробιοконсулт"	Катя	Радева	собственик	тел. 02/ 266968, факс 02/ 267428 marielaradeva@dir.bg	София, жк „Люлин 8", ул. "Иван Ботев" 4
26	„Екотерра" ООД	Илия	Немски	управител	тел. 034/ 445393, факс 034/ 448796 ecovita@mbox.digsys.bg	Пазарджик 4400, ул. „Синитевска" 3
27	„Герада-ГМ" ООД	Герасим	Дочев	управляващ съдружник	тел. 02/ 950 2260, 0888 52 56 30, тел./факс 02 953 0972 gerada@bulinfo.net	София 1606, ул. „Дукатска планина" 13-19, ет. 4, ап. 10
28	Българска национална асоциация на потребителите	Богомил	Николов	изпълнителен директор	тел. 02/ 9890106, 9890107 bnap@bnap.org	София 1000, ул. „Граф Игнатиев" 10А
29	Био България	Николай	Ганчев	председател	тел. 0335 93277 bio_bul@abv.bg	Карлово 4300, ул. „Васил Левски" 66

30	„Балкан Биосерт” ООД	Гергана	Ненчева	управител	тел. 032/ 625 818, 625 888 gm@balkanbiocert.com	Пловдив 4000, ул. „Христо Данова” 13, ет. 2
31	Асоциация за стартиране, развитие и преструктурирате на малки и семейни бизнеси	Петър	Петров	председател	тел. 056/ 810462, 048 773986 тел./факс 056/ 842272 P5rov@yahoo.com	Бургас 8000, ул. „Дунав” 13
32	Сдружение „Екофарм”	Стойчо	Каров	председател	тел./факс 032/ 62 94 85 profkarov@yahoo.co.uk	Пловдив 4000, ул. „Родопи” 125
33	Сдружение за биологично пчеларство	Димо	Димов	член	тел. 06151/ 4988, GSM 0888 358 650 elbadd@dir.bg	Елена, ул. „Васил Левски” 71А
34	Министерство на земеделието и горите	Емил	Миланов	началник отдел Дирекция „Аграрно развитие”	тел. 02/ 985 11 317 e.milanov@mzgar.government.bg	София 1040, бул. „Христо Ботев” 55
35	Министерство на земеделието и горите	Слави	Кралев	началник отдел, Дирекция „Европейска интеграция и международни отношения”	тел. 02/ 985 11 367 s.krlev@mzgar.government.bg	София 1040, бул. „Христо Ботев” 55
36	Министерство на земеделието и горите	Мариета	Нейкова	Главен експерт, дирекция „Аграрно развитие”	marietakos@mail.bg	София 1040, бул. „Христо Ботев” 55
37	Министерство на земеделието и горите	Райна	Горинова	Експерт, Дирекция „Аграрно развитие”	r.gorinova@mzgar.governmnet.bg	София 1040, бул. „Христо Ботев” 55
38	Министерство на земеделието и горите	Д-р Владислав	Кръстев	Дирекция „Аграрно развитие”	vladkrus3@hotmail.com	София 1040, бул. „Христо Ботев” 55
39	ЕТ „Краси-МС”	Красимир	Грачев	президент	тел. 07443 85 24 krasims@abv.bg, krasims@yahoo.com	Банско 2770, ул. „Дунав” 17
40	„Диккон” АД	Светлана	Папукчиева	мениджър проекти и бизнес развитие	тел. 02/ 944 51 09 projects@dicon-bg.com	София 1505, кв. „Сухата река”, бул. "Вл. Вазов", до бл. 208, ет. 2
41	Министерство на земеделието и горите	Вяра	Стефанова	началник отдел „Агроекология и необлагодетелствани райони”	тел. 02/ 985 11 408 v.stefanova@mzgar.government.bg	София 1040, бул. „Христо Ботев” 55

42	Министерство на земеделието и горите	Милена	Николова	отдел „Агроекология и необлагодетелствани райони“	тел. 02/ 985 11 455 m.nikolova@mzgar@government.bg	София 1040, бул. „Христо Ботев“ 55
43	Министерство на земеделието и горите	Снежка	Делчева	отдел „Агроекология и необлагодетелствани райони“	тел. 02/ 985 11 455 s.deltcheva@mzgar@government.bg	София 1040, бул. „Христо Ботев“ 55
44	Министерство на земеделието и горите	Людмила	Хъмчева	държ. експерт, Дирекция „Европейска интеграция и международни отношения“	тел. 02/ 985 11 326 v.pavlova@mzgar.government.bg	София 1040, бул. „Христо Ботев“ 55
45	Център за аграрна информация и консултации	Юлия	Григорова	консултант	тел. 02/ 981 34 16 julia_aicc@yahoo.co.uk	София 1000, ул. „Христо Белчев“ 21
46	Министерство на земеделието и горите	Велеслава	Абаджиева	ръководител проект	тел. 02/ 985 11 408, 980 82 01, GSM 0887 550138	София 1040, бул. „Христо Ботев“ 55
47	Фондация за биологично земеделие „Биоселена“	Елисавета	Пъндева	администратор	тел. 02/ 91 70 645 bioselena@mail.bg, fsa@geobiz.net	София 1000, пл. „Македония“ 1, партер, ст. 1
48	Швейцарско посолство, координационен офис	Герасим	Герасимов	програмен директор	тел. 02/ 946 18 27 gerasim.gerassimov@sdс.net	София 1000, бул. „Цар Освободител“ 21
49	ОДЗГ – Плевен	Георги	Гетов		тел. 64/ 807326 getov01@abv.bg	Плевен 5800, ул. „Васил Левски“ 1, ет. 10, ст. 1007
50	Министерство на земеделието и горите	Паунка	Божинова	директор дирекция „Наука и образование“	тел. 02/ 98511 456 p_bojinova@mzgar.government.bg	София 1040, бул. „Христо Ботев“ 55
51	Министерство на земеделието и горите	Мая	Нинова	дирекция „Наука и образование“	тел. 02/ 985 11 456 m.ninova@mzgar.government.bg	София 1040, бул. „Христо Ботев“ 55
52	Министерство на образованието и науката	Радослав	Енев	дирекция "Научни изследвания"	тел. 02/ 9217 646 r.enev@minedu.government.bg	София 1000, бул. „Княз Дондуков“ 2А